

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΣΤ | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓ. ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1967 | ΑΡΙΘ. 3

Η ΠΕΡΙ ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ

Α'

Διὰ τὸν προσανατολισμὸν τοῦ καθ' ὅλου ἔργου τῆς μορφώσεως¹ καὶ τῆς παιδείας πολλὰ δύνανται νὰ διδάξουν ἡμᾶς οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Καππαδοκίας. Πρόκειται πρὸ πάντων διὰ τοὺς τρεῖς μεγάλους Καππαδόκας, οἵτινες εἶναι ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς καὶ ὁ Γρηγόριος Νύσσης. Ἐν τοῖς διαφόροις ἐγχειριδίοις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας καὶ Γραμματολογίας ἀναφέρεται συνήθως μετ' αὐτῶν καὶ ὁ Ἀμφιλόγιος Ἰκονίου. Πάντες ἔζησαν τὸν δ' αἰῶνα καὶ ἐδόξασαν οὐ μόνον τὴν Χριστιανικὴν Καππαδοκίαν, ἀλλ' ὀλόκληρον τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Δὲν ἔζησαν μόνον ὡς οὐρανοβάμονες εἰς τὰς σφαίρας τῆς θεωρίας καὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ προσεπάθησαν διὰ τοῦ φωτὸς τοῦ οὐρανοῦ νὰ καταυγάσουν πάσας τὰς πτυχὰς τῆς ἐπιγείου ζωῆς καὶ νὰ λύσουν τὰ προβλήματα τῆς γῆς. Τοιουτοτρόπως ἐγένοντο μεγάλοι διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας, σπουδαιότατοι ἐρμηνευταὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, μοναδικοὶ θεματοφύλακες, ἱεροφάνται καὶ μυσταγωγοὶ τῆς Χριστιανικῆς ἀληθείας, σοφοὶ ψυχαναλυταὶ καὶ ἀνατόμοι τοῦ πνεύματος. Ἐπὶ πλέον οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Καππαδοκίας ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι καὶ μεγάλοι παιδαγωγοί, προβάλλοντες μέχρι σήμερον κατὰ τρόπον κλασσικὸν τὸ ἰδεῶδες τῆς ἀληθοῦς μορφώσεως καὶ παιδείας, ἥτις, ὡς ἔλεγεν ὁ Γρηγόριος

1. Σημειωτέον, ὅτι ἡ χρῆσις τῶν ὄρων ἀμόρφωσις, «μορφωτικός» κ.λ.π. οὐδόλως εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῆ ὡς ξένη πρὸς τὸ καθ' ὅλου ὀρθόδοξον πνεῦμα. Οἱ ὄροι οὗτοι ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ὀρθοδόξου κατηχητικοῦ ἢ παιδαγωγικοῦ ἔργου, ὅπερ ἀποβλέπει εἰς τὴν διὰ τῆς μυστικῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐνώσεως δημιουργίαν ἐν τῇ ψυχῇ τῆς ἀρμοζούσης αὐτῇ μορφῆς, καὶ εἶναι κατὰ πάντα σύμφωνοι πρὸς παρομοίας ἐκφράσεις τῆς τε Καινῆς Διαθήκης καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως: Πρβλ. «...μέχρις οὗ μορφοῦσθαι Χριστὸς ἐν ὑμῖν» (Γαλ. δ', 19)· «...μετὰ μορφοῦσθαι ἐν τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦ ὑμῶν» (Ρωμ. ιβ', 2)· «...τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν» (Β' Κορ. γ', 18) κ.λ.π.

Ναζιανζηνός, εἶναι «τέχνη τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν»². Τὸ ἰδεῶδες αὐτὸ τόσον ἐξ ἐπόψεως εἰδολογικῆς ἢ μορφολογικῆς, ὅσον καὶ ἐκ τῆς ἐπόψεως τῆς μορφωτικῆς ὕλης καὶ τοῦ μορφωτικοῦ περιεχομένου προβάλλεται ἀφ' ἑνὸς διὰ τῆς φωτεινῆς ζωῆς τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος Πατέρων καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς υπερόχου διδασκαλίας τῶν.

*
**

Διὰ τοὺς μεγάλους Καππαδόκας Πατέρας τὸ κορύφωμα καὶ ἡ τελείωσις τοῦ μορφωτικοῦ ἰδεῶδους ἐξ ἐπόψεως εἰδολογικῆς εἶναι τὸ ἰδεῶδες τῆς «ἀνθρωποποιήσεως», τοῦ ἐξανθρωπισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδή τῆς προσπαθείας τοῦ νὰ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος ἀληθῆς ἄνθρωπος. Ὡστε τὸ γνήσιον μορφωτικὸν ἰδεῶδες οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ νὰ λάβῃ ἡ ψυχοσωματικὴ ὑπόστασις τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῇ μορφήν. Δι' ἓνα τοιοῦτον ἄνθρωπον θὰ ἴσχυεν ἡ ρῆσις τοῦ Μενάνδρου «ὡς χαρίεν ἔστ' ἄνθρωπος, ὅταν ἄνθρωπος ᾖ»³. Ἀλλὰ τὸ εἰδολογικὸν αὐτὸ μορφωτικὸν αἴτημα δὲν δύναται νὰ γίνῃ πραγματικότης, ἐὰν συγχρόνως δὲν καταστῇ αἴτημα καὶ ἐκ τῆς καθ' ὕλην ἢ κατὰ περιεχόμενον οὐσιαστικῆς ἐπόψεως. Μὲ ἄλλους λόγους ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀληθῆς ἄνθρωπος, ἐὰν δὲν δυνηθῇ νὰ ἀναπτύξῃ πᾶν ὅ,τι ἀληθῶς ἀνθρώπινον ὑπάρχει ἐντὸς αὐτοῦ. Ἀλλὰ τί εἶναι τὸ ἀληθῶς ἀνθρώπινον; Τί εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ συνιστᾷ τὴν εἰδοποιὸν διαφορὰν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ὄντολογικὴν ἢ ποιητικὴν ὑπεροχὴν του ἐναντι τῶν ζώων; Εἶναι τὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὡς δημιουργηθεὶς («κατ' εἰκόνα») καὶ «καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ Θεοῦ, εἶναι πρὸ πάντων ἀξιολογικὴ ὑπαρξίς καὶ ἔχει σταθερὸν προσανατολισμὸν πρὸς τὸ «βασιλείον τῶν ἀξιώων»⁴. Δι' αὐτό, διὰ νὰ μορφωθῇ πραγματικῶς ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ γίνῃ ἄρτιος καὶ ὠλοκληρωμένος, δὲν ἀρκεῖ ἡ πλήρωσις τῆς διανοίας διὰ πλήθους ἀποσπασματικῶν γνώσεων, αἵτινες εἶναι ὅλως ἀσύνδετοι πρὸς τὴν ὀργανικὴν ὁλό-

2. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος Β' ἀπολογητικὸς τῆς εἰς Πόντον φυγῆς § 16 ἐν Migne 'E.Π. 35, 425 : «Τῶ ὄντι γὰρ αὕτη μοι φαίνεται τέχνη τις εἶναι τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν, ἄνθρωποι ἄγειν, τὸ πολυτροπώτατον ζῶον καὶ ποικιλώτατον».

3. Πρβλ. Παναγιώτου Μπρατσιώτου, Οὐμανισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς, Ἀθήναι 1955, σελ. 11.

4. Βεβαίως δὲν ἀπαντᾶται παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πατέρασι ἡ λέξις «ἀξία». Ἀλλ' ὡς ἔχει σημειωθῆ λίαν εὐστόχως ἐξ ἄλλης ἀφορμῆς, εἶναι οὐχὶ ἐπιτυχὲς νὰ ἀμφισβητῶμέν τι, «ἐπὶ τῆς ἀπλῆς ὀνομασίας καὶ ὀρολογίας, μεταγενεστέρως ἐπικρατησάσης, στηριζόμενοι καὶ νὰ ἀρνώμεθα μίαν *de facto* ἐπικρατούσαν κατάστασιν» ἢ ἔνοιαν. Κ. Μ π ό ν η, Αἱ τρεῖς «κανονικαὶ ἐπιστολαί», τοῦ Μεγάλου Βασιλείου πρὸς Ἀμφιλόχιον, Byz. Zeitschrift, τόμ. 44 (1951) 76.

τητα τοῦ πολιτιστικοῦ περιβάλλοντος καὶ τῶν ψυχοσωματικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἀποτελεῖ τὴν χρονίαν νόσον τῶν ἀναλυτικῶν προγραμμάτων τῶν μαθημάτων τῶν σχολείων καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Πανεπιστημίων. Διὰ τὴν μορφωθῆ ὁ ἄνθρωπος πραγματικῶς, πρέπει νὰ ἱκανοποιήσῃ παμμερῶς καὶ ἀρμονικῶς πάσας τὰς ἐμφύτους ἀξιολογικὰς τάσεις, ροπὰς καὶ προδιαθέσεις τῆς ψυχῆς διὰ τῆς βιώσεως ἢ πραγματοποιήσεως ἀντιστοίχων ἀξιών, αἵτινες συναποτελοῦν σύστημα καὶ μίαν ὀργανικὴν ὁλότητα, ἣτις εἶναι ἱεραρχικῶς διηρθρωμένη καὶ ἐμψυχοῦται ὑπὸ μιᾶς ἐνοποιοῦ ζωτικῆς ἀρχῆς καὶ δυνάμεως. Ὡστε ὁ ἀληθῶς ἄρτιος καὶ ὠλοκληρωμένος ἄνθρωπος ρυθμίζει κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὴν ψυχικὴν του ὑφὴν καὶ τὴν συνανάπτυξιν καὶ συνεκδήλωσιν τῶν διαφόρων ἀξιολογικῶν του προδιαθέσεων καὶ ροπῶν, ὥστε νὰ μὴ καλλιεργῆται ἢ μία ὑπετροφικῶς εἰς βᾶρος τῶν ἄλλων, ἀλλὰ νὰ συναναπτύσσονται πᾶσαι κατὰ τρόπον ἰσόρροπον. Μόνον τοιοῦτοτρόπως ὁ ἄνθρωπος μορφοῦται ὑγιῶς καὶ γίνεται ὠλοκληρωμένη προσωπικότης. Κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον ἡ ὑγεία τῆς ψυχῆς συνίσταται εἰς τὴν ἀρμονίαν τῶν λειτουργιῶν τῆς: «Καλῶς, - λέγει - ὀρίσαντό τινες τὴν ὑγείαν εἶναι τὴν εὐστάθειαν τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν. Ὁ καὶ ἐπὶ τῆς κατὰ ψυχὴν εὐεξίας εἰπῶν, οὐχ ἁμαρτήσῃ τοῦ πρέποντος»⁵. Αὐτὸ λοιπὸν εἶναι τὸ γνήσιον μορφωτικὸν ἰδεῶδες, ὅπερ εἶναι πραγματοποιήσιμον διὰ τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν οἱ πατέρες τῆς Καππαδοκίας θεωροῦν εἴτε ὡς αὐτοαγωγὴν καὶ αὐτοδιδασκαλίαν εἴτε ὡς ἑτεροαγωγὴν καὶ ἑτεροδιδασκαλίαν⁶. Ἡ ἀγωγή καὶ διδασκαλία αὕτη, ἣτις κορυφοῦται καὶ ὠλοκληροῦται ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, συντελεῖ, ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ Μέγας Βασίλειος, εἰς τὸ «γεωργεῖν μετ' ἐπιμελείας καὶ ἐκτρέφειν μετ' ἐπιστήμης» τὰς ἐμφύτους ἀξιολογικὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς («καὶ εἰς τελείωσιν ἄγειν Θεοῦ Χάριτι») ⁷.

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

5. Μεγάλου Βασιλείου, Ὁμιλία θ' εἰς τὴν ἐξαήμερον § 4 ἐν Migne Ἐ.Π. 29, 196.

6. Βασιλείου Ἐξάρχου, Παιδαγωγικαὶ γνῶμαι τοῦ Μ. Βασιλείου Α', Ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ μορφώσιμον αὐτοῦ, ἐν Ἀθήναις 1938, σελ. 45.

7. Μεγάλου Βασιλείου, Ὅροι κατὰ πλάτος, ἀπόκρισις β' § 1 ἐν Migne, Ἐ. Π. 31, 908. Β. Ἐξάρχου ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 54-55.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ
ΤΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ

Ο ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ ΛΟΓΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

ΙΔ. 'Απαντα μὲν διελέσθαι λόγῳ καὶ συνιδεῖν ἐπὶ τὸ ἀκριβέστατον, ὥστε καὶ κεφαλαίῳ τὴν θεραπείαν περιλαβεῖν, ἀμήχανον· κἄν ἐπὶ πλεῖστον ἐξίκηται τις ἐπιμελείας τε καὶ συνέσεως· ἐπὶ δὲ τῆς πείρας αὐτῆς καὶ τῶν πραγμάτων τῷ θεραπευτῇ λόγῳ καὶ ἀνδρὶ καταφαίνεται. Καθόλου δὲ ἡμῖν ἐκεῖνο γινώριμον· ὅτι, καθάπερ τοῖς ἐπὶ κάλου μετεώρου καὶ ὑψηλοῦ βαίνουσι, τῆδε ἢ τῆδε ἀποκλίνει οὐκ ἀσφαλές, οὐδὲ εἰς μικρὸν φέρουσα ἢ ροπή, κἄν μικρὰ φαίνεται, ἀσφάλεια δὲ αὐτοῖς ἢ ἰσορροπία καθίσταται, οὕτω κἄν τούτοις. Ὅποτέρωσε νεύσει τις, εἴτε διὰ κακίαν, εἴτε δι' ἀμαθίαν, κίνδυνος οὐχ ὁ τυχῶν αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀγομένοις τοῦ τῆς ἀμαρτίας πτώματος· ἀλλ' ὁδῶ βασιλικῇ πορευτέον ὄντως, καὶ περισκεπτέον μήτε εἰς δεξιὰ, μήτε εἰς ἀριστερά, καθὼς αἱ παροιμιαί φασίν, ἐκκλίνοντας. Οὕτω μὲν δὴ τὰ τῶν παθῶν ἔχει τῶν ἡμετέρων, καὶ τοσοῦτον ἐνταῦθα τὸ ἔργον τῷ ἀγαθῷ ποιμένι τῷ γνωστῶς γνωσομένῳ ψυχᾶς ποιμνίου, καὶ ἀφηγησομένῳ κατὰ λόγον ποιμαντικῆς τῆς γε ὀρθῆς καὶ δικαίας, καὶ τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος ἡμῶν ἀξίας.

ΙΕ. 'Αὐτὴν δὲ τὴν τοῦ λόγου διανομήν, ἵνα τελευταῖον εἴπω τὸ πρῶτον τῶν ἡμετέρων, τοῦ θεοῦ λέγω καὶ ὑψηλοῦ, καὶ ὁ νῦν πάντες φιλοσοφοῦσιν· εἰ μὲν τις ἄλλος θαρρεῖ, καὶ πάσης διανοίας ὑπολαμβάνει, θαυμάζω τοῦτον ἐγὼ τῆς συνέσεως, ἵνα μὴ λέγω,

— Ἄπαντα συνιδεῖν ἐν κεφαλαίῳ περιλαβεῖν.

Εἶναι πάντα πρᾶγμα δυσχερέστατο τὸ Σωκρατικὸ «Γνώθι σ' αὐτόν» καὶ ἡ κατανόησις τῆς ψυχῆς· πολὺ δὲ περισσώτερο ἢ προβολὴ συνοπτικὰ ἀποτελεσματικῆς θεραπείας γιὰ τὴν σωτηρίαν τῆς.

— Τῷ γνωστῶς γνωσομένῳ.

Ἡ φράσις εἶναι Γραφικὴ καὶ ἀναφέρεται σ' αὐτὸ πού εἶπεν ὁ Μωυσῆς στὸ Θεὸ «Ἐμφανίσόν μοι σεαυτόν, ἵνα γνωστῶς ἴδω σε». (Ἐξοδ. ΛΓ 18.)

— Τοῦ θεοῦ λέγω καὶ ὑψηλοῦ.

Ἀναφέρεται στὴν διδασκαλίαν τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας, διὰ τῆς ὁποίας ἐρμηνεύονται καὶ συμβολίζονται ὑψηλές πραγματικότητες τοῦ Πνεύματος.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Και βέβαια, τὸ νὰ ξεχωρίση καὶ νὰ ἐξηγήση κανεὶς στὴν ἐντέλεια τὰ πάντα μὲ τὸν λόγο, ὥστε νὰ περιλάβῃ συνοπτικὰ καὶ τὴν θεραπεία, εἶναι πρᾶγμα ἀκατόρθωτο, μ' ὅση μεγάλη προσπάθεια καὶ προσοχὴ κι ἂν τὸ ἐπιχειρήσῃ. Κι' αὐτὸ φαίνεται ὀλοκάθαρα κι' ἀπὸ τὴν προσωπικὴν ἐμπειρία τοῦ κάθε συμβουλάτορα καὶ θεραπευτῆ, κι' ἀπὸ τὰ πράγματα.

Κι' ἐμεῖς αὐτὸ μονάχα γενικὰ ξέρομε· πὼς ὅτι δηλαδὴ γίνεται μὲ τοὺς σχοινοβάτες πού βαδίζουν ἐπάνω σ' ἓνα τεντωμένο ψηλὰ σχοινί, καὶ πού εἶτε ἀπ' ἐδῶ εἶτε ἀπὸ ἐκεῖ κλίνουν, τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐπικίνδυνον· κι' ὅση μικρὴ καὶ νᾶναι ἡ κλίση τους, μπορεῖ νὰ φέρῃ μεγάλο κακὸ, καὶ μοναδικὴ τους ἀσφάλεια εἶναι ἡ ἰσορροπία τους, τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μὲ τὰ ζητήματα αὐτά. Κι' ὅπουδῆποτε καὶ νὰ κλίνῃ κανεὶς, εἶτε ἀπὸ κακία, εἶτε ἀπὸ ἀμάθεια, ὁ κίνδυνος νὰ κυλισθῇ στὴν ἀμαρτία εἶναι μεγάλος καὶ γιὰ τὸν ἴδιο, καὶ γι' αὐτοὺς πού καθοδηγεῖ.

Ἄλλὰ πρέπει νὰ βαδίζωμε τὴν βασιλικὴν πραγματικὰ στράτα, καὶ νὰ προσέχωμε γύρω, οὔτε πρὸς τ' ἀριστερὰ νὰ ξεκλινώμε, οὔτε καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ, ὅπως λένε οἱ παροιμίες. Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ ἀλήθεια, γιὰ τὰ δικά μας πάθη· καὶ τόσο μεγάλο εἶναι στὴν περίστασι αὐτῇ τὸ ἔργο γιὰ τὸν καλὸ Ποιμένα, πού θέλει νὰ γνωρίσῃ ἐξακριβωμένα τίς ψυχὰς τοῦ ποιμνίου του, καὶ νὰ τίς καθοδηγήσῃ, μὲ ποιμαντορικὴ τέχνη συνετὴ καὶ σωστὴ καὶ δίκαιη, καὶ πού νᾶναι ἀντάξια σ' ἀληθινὸ Ποιμενάρχη μας.

ΙΕ' Καὶ γιὰ ν' ἀναφέρω τελευταῖον αὐτὸ πού εἶναι τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ δικά μας ζητήματα, θὰ σᾶς μιλήσω γιὰ τὴν κατανομὴν αὐτῆ τῆς διδασκαλίας· γιὰ τὴν θείαν λέω καὶ τὴν ὑψηλὴν καὶ πού ὅλοι σήμερα καταγίνονται μ' αὐτῇ. Ἄν λοιπὸν κανεὶς ἄλλος ἔχει τὸ θάρρος καὶ τὸ νομίζει, πὼς ὁ καθένας μπορεῖ νὰ καταπιάνεται μ' αὐτῇ, ἐγὼ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν τὸν θαυμάζω γιὰ τὴν σύνεσίν του, γιὰ νὰ μὴν εἰπῶ γιὰ τὴν ἀφέλειά του.

Σ' ἐμένα ὅμως τὸ πρᾶγμα μοῦ φαίνεται ὄχι ἀπὸ τ' ἀσημαντότερα· καὶ πὼς χρειάζεται πολὺ μυαλό, γιὰ νὰ δίνῃ κανεὶς, ἀνάλογα μὲ τὴν περίστασι, τὸ σωστὸ μέτρο διδασκαλίας στὸν καθένα, καὶ νὰ ἐξοικονομᾷ στοχαστικὰ τὴν ἀλήθεια τῶν δογμάτων μας, ὅσα ἔχουν διατυπωθῇ μὲ σοφία περὶ τῆς δημιουργίας ἢ γιὰ τὸν κόσμον μας αὐτόν· γιὰ τὴν ὕλη· γιὰ τὴν ψυχὴ· γιὰ τὸν νοῦ καὶ γιὰ τίς νοερὰς φύσεις, καὶ τίς ἀνώτερες καὶ τίς κατώτερες· γιὰ τὴν θείαν Πρόνοιαν, πού αὐτῇ συνέχει κι αὐτῇ κυβερνᾷ τὰ πάντα, κι' αὐτὰ πού φαίνονται σύμφωνα μὲ τὴν λογικὴν, κι ὅσα φαίνονται παράλογα στὸ χωματέ-

ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

τῆς εὐηθείας. Ἐμοὶ δ' οὖν πρᾶγμα φαίνεται οὐ τῶν φαυλοτάτων, οὐδὲ ὀλίγου τοῦ πνεύματος, διδόναι κατὰ καιρὸν ἐκάστῳ τοῦ λόγου τὸ σιτομέτριον, καὶ οἰκονομεῖν ἐν κρίσει τὴν ἀλήθειαν τῶν ἡμετέρων δογμάτων, ὅσα περὶ κόσμων ἢ κόσμου πεφιλοσόφηται· περὶ ὕλης· περὶ ψυχῆς· περὶ νοῦ καὶ τῶν νοερῶν φύσεων, βελτιόνων τε καὶ χειρόνων· περὶ τῆς τὰ πάντα συνδεούσης τε καὶ διεξαγούσης προνοίας, ὅσα τε κατὰ λόγον ἀπαντῶν δοκεῖ, καὶ ὅσα παρὰ λόγον τὸν κάτω καὶ τὸν ἀνθρώπινον, "Ἐπι τε ὅσα περὶ τῆς πρώτης ἡμῶν συστάσεως καὶ τῆς τελευταίας ἀναπλάσεως τύπων τε καὶ ἀληθείας, καὶ διαθηκῶν, καὶ Χριστοῦ παρουσίας πρώτης τε καὶ δευτέρας, σαρκώσεώς τε καὶ παθημάτων καὶ ἀναλύσεως, ὅσα τε περὶ ἀναστάσεως, περὶ τέλους, περὶ κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως σκυθρωποτέρας τε καὶ ἐνδοξοτέρας. Τὸ κεφάλαιον ὅσα περὶ τῆς ἀρχικῆς καὶ μακαρίας Τριάδος ὑποληπτέον· ὅσπερ δὴ καὶ κινδύνων μέγιστος τοῖς φωτίζειν πεπιστευμένοις· ὡς μήτε εἰς μίαν ὑπόστασιν συναιρεθέντα τὸν λόγον δέει πολυθείας, ψιλὰ καταλιπεῖν ἡμῖν τὰ ὀνόματα, τὸν αὐτὸν Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα ὑπολαμβάνουσι· μήτε εἰς τρεῖς ἢ ἐκφύλους καὶ ἀλλοτρίας διαιρεθέντα, ἢ ἀτάκτους καὶ ἀνάρχους, καὶ οἷον εἰπεῖν, ἀντιθέως, πρὸς κακὸν ἴσον ἐκ τῶν ἐναντίων μεταπεσεῖν· ὡσπερ φυτοῦ διαστρωφῆς ἐπὶ θάτερα πολὺ μετεκκλινομένης.

— Τὸ σιτομέτριον.

Ἡ σιτοδοσία· τὸ ποσὸν δηλαδή τοῦ σιταριοῦ ποῦ ἐδίνετο, κάθε μῆνα, στοὺς δούλους γιὰ τὴν συντήρησή τους. «Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ Κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον;» (Λουκᾶ IB 42) .

— Ὅσα περὶ κόσμον ἢ κόσμων πεφιλοσόφηται.

Κατὰ τὴν Γραφὴν («Ἡ Γῆ ἦτο ἄμορφος καὶ ἀκατασκευάστος») καὶ «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν Γῆν». Ἀλλὰ καὶ ὁ Δημόκριτος, καὶ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐδίδασκαν, ὅτι ὁ Κόσμος ἐδημιουργήθηκε ἀπὸ τὴν ἄμορφη ὕλη. Ὁ τελευταῖος μάλιστα ἔλεγε, ὅπως ἀναφέρει ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος, ὅτι ἡ Πρόνοια τοῦ Δημιουργοῦ ἐρύθμισε καὶ τὰς φάσεις τῆς Σελήνης.

νιο μας ανθρώπινο νοῦ. Ἐπίσης καὶ γιὰ ὅσα ἔχουν εἰπωθῆ γιὰ τοὺς τύπους καὶ γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τῆς πρώτης μας ὑπόστασης καὶ γιὰ τὴν τελευταία μας ἀναδημιουργία· γιὰ τὶς δύο Διαθήκες, καὶ γιὰ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν πρώτη καὶ τὴν δεύτερη· καὶ γιὰ τὴν σάρκωσή του καὶ τὰ πάθη του καὶ τὴν ταφή του· καὶ ὅσα γιὰ τὴν Ἀνάστασή του, καὶ γιὰ τὸ τέλος τοῦ κόσμου καὶ γιὰ τὴν ἔσχατη κρίση καὶ ἀνταπόδοση, ποὺ καὶ φοβερώτερη θάνατι καὶ ἐνδοξότερη.

Καὶ τὸ σπουδαιότερο, καὶ αὐτὸ ποὺ ὅλα τὰ περιλαμβάνει· τί πρέπει δηλαδὴ νὰ πιστεύουμε γιὰ τὴν πρωταρχικὴ καὶ μακαριστὴν ἁγία Τριάδα· ποὺ αὐτὸ εἶναι καὶ ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος γι' αὐτοὺς ποὺ τοὺς ἔχει ἀνατεθῆ τὸ χρέος νὰ διαφωτίζουν τοὺς πιστοὺς. Ὡστε οὔτε ἀπὸ τὸ φόβο τῆς πολυθείας νὰ συμπτήσεται ὁ Λόγος σὲ μιὰν ὑπόσταση, καὶ νὰ μᾶς ἀφήγῃ τρία ὀνόματα γυμνά· καὶ νὰ θεωροῦμε τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τ' ἅγια Πνεῦμα ὡς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπο. Μήτε πάλιν νὰ τὴν διαιροῦμε σὲ τρία ξεχωριστὰ καὶ ἀνόμοια πρόσωπα, ἢ ἀσύντακτα καὶ ἀναρχοῦμενα καὶ ὅταν νὰ ποῦμε ἀντίθεα· καὶ ἀπὸ τὶς ἀντιθέσεις αὐτὲς νὰ μεταπέφτουμε σὲ παρόμοιο κακό· ὡς ἂν νάναι κάποιον φυτὸ, ποὺ τὸ λυγίζουμε βίαια καὶ τὸ κάνουμε νὰ γέρνῃ πολὺ καὶ πρὸς τὶς δύο μεριές.

(Συνεχίζεται)

Ἀπόδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Εἰδοποιοῦνται οἱ εὐλαβέστατοι Ἐφημέριοι, ὅτι ἐκυκλοφόρησεν ὁ ἕκτος κατὰ σειρὰν τόμος τῶν ἐκδόσεων τῆς «Ἐκκλησίας», «Ἀδολεσχία Φιλόθεος» τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη (Μέρος Β') ὅστις καὶ ἀπεστάλη εἰς ὅλας τὰς Ἱερὰς Μητροπόλεις πρὸς δωρεὰν διανομὴν εἰς τοὺς αἰδεσιμ. ἱερεῖς.

Παρακαλοῦνται οἱ αἰδεσιμ. Ἐφημέριοι ὅπως φροντίσουν νὰ τὸν παραλάβουν ἀπὸ τὰ οἰκεῖα Μητροπολιτικὰ Γραφεῖα.

(Ἐκ τοῦ «Ἐφημερίου»)

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΔΙΑΦΕΡΕΙ ΑΠΟ ΤΑ ΖΩΑ ΜΕ ΤΟ ΛΟΓΙΚΟ ΤΟΥ ΚΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΩΤΕΡΗ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ

Πολλοί λένε αυτό. Για ποιό λόγο, αν πραγματικά είναι βασιλῆα τῶν ἀλόγων ὁ ἄνθρωπος, πολλά ἀπὸ τὰ ζῶα εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερά του καὶ στὴ δύναμη, καὶ στὴν ὀξυδέρκεια, καὶ στὴ γρηγοράδα; Γιατί τ' ἄλογα εἶναι ταχύτερα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ βόδι ἀνθεκτικώτερο, κι' ὁ ἀετὸς ἀλαφρότερος, καὶ τὸ λεοντάρι δυνατώτερο. Τί λοιπὸν μπορούμε νὰ εἰποῦμε γι' αὐτό; Πῶς κι' ἀπ' αὐτὰ κυριωδέστατα θὰ γνωρίσωμε τὴν σοφία τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν τιμὴν, ποὺ μ' αὐτὴν μᾶς ἐτίμησε.

Εἶναι βέβαια γρηγορότερο τ' ἄλογο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐπιτηδειότερος ἀπὸ τ' ἄλογο στὸ νὰ πραγματοποιήσῃ γρηγορότερα κάποιο ταξίδι. Γιατί ἓνα ἄλογο, ἔστω κι' ἂν εἶναι τὸ γρηγορότερο καὶ τὸ γερότερο ἀπ' ὅλα, μόλις καὶ μετὰ βίας θὰ τρέξῃ σὲ μιὰν ἡμέρα μερικὰ χιλιόμετρα· ὁ ἄνθρωπος ὅμως, μὲ τὸ νὰ ζεῖν διαδοχικὰ στ' ἀμάξι πολλὰ ἄλογα, θὰ μπορέσῃ νὰ διατρέξῃ δεκαπλάσια. Αὐτὸ λοιπὸν ποὺ δίνει στ' ἄλογο ἢ γρηγοράδα του, ὁ λογισμὸς καὶ ἡ τέχνη τὸ δίνουν στὸν ἄνθρωπον, μὲ περισσότερην ὑπερβολήν. Γιατί δὲν ἔχει βέβαια κι' ὁ ἄνθρωπος πόδια δυνατά, σὰν τ' ἄλογο, ἔχει ὅμως γύρω του αὐτοὺς ποὺ τὸν ἐξυπηρετοῦνε, ὅχι σὲ λιγώτερο βαθμὸν ἀπὸ ἐκεῖνο. Ἐπειδὴ ἀπὸ μὲν τ' ἄλογα ζῶα κανένα δὲν μπορεῖ νὰ ζεῖν γιὰ τίς ἀνάγκες του ἄλλο ζῶο· ὁ ἄνθρωπος ὅμως σ' ὅλα βάζει χερί· καὶ μὲ κάθε λογῆς τέχνη, ποὺ τοῦ τὴν ἔδωκεν ὁ Θεός, κατορθώνει νὰ ὑποτάξῃ κάθε ζῶο, στὸ νὰ τὸν ἐξυπηρετοῦνε στὶς χρεῖτες ποὺ τοῦ εἶναι περισσότερον ἀπαραίτητες. Ἐάν ἦτανε δὲ καὶ τὰ πόδια τῶν ἀνθρώπων παρόμοια σὰν τῶν ἀλόγων, θάτανε ἄχρηστα γι' ἄλλες του ἀνάγκες, ὅπως π.χ. γιὰ τίς στενοποριές, καὶ τ' ἀκροβούνια καὶ γιὰ τὰ σκαφαλώματα ἐπάνω στὰ δέντρα, γιατί γιὰ τὰ τέτοια βαδίσματα οἱ ὄπλιες εἶναι ἐμπόδιο. Ὅστε, ἂν καὶ εἶναι ἀδυνατότερα τὰ πόδια του, εἶναι ὅμως καταλλήλότερα κι' ἐξυπηρετικώτερα γιὰ περισσότερες ἀνάγκες του.

* *

Ἐπὶ τὴν ἄλλη μεριά, στὸν ἀετὸ ὑπάρχουν ἀνάλαφρα φτερά· ὑπάρχει ὅμως καὶ σὲ μένα ὁ στοχασμὸς καὶ ἡ τέχνη, ποὺ μ' αὐτὰ μπορῶ νὰ κατεβάσω στὴ γῆ ὅλα τὰ πετούμενα καὶ νὰ τὰ αἰχμαλωτίσω. Ἐάν θέλῃς δὲ νὰ δῆς καὶ τὰ δικὰ μου φτερά, ἔχω πολὺ ἀλαφρότερα ἀπὸ τοῦ ἀετοῦ, ποὺ μποροῦν νὰ μὲ σηκώσουν ψηλά, ὅχι

μονάχα πέντε και δέκα και εἴκοσι χιλιόμετρα, οὔτε κι' ὡς τὸν οὐρανὸ
μονάχα, ἀλλὰ και ψηλότερα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ κι' ὡς τὸν οὐρανὸ τοῦ
οὐρανοῦ ἐπάνω, ποὺ βρῖσκεται ὁ Χριστὸς καθησμένος στὰ δεξιά
τοῦ Θεοῦ.

* * *

Τὰ ζῶα πάλιν ποὺ δὲν ἔχουν λογική, τὰ ὄπλα τους τᾶχουνε στὴ
σωματικὴ τους κατασκευή· τὸ βόδι π.χ. στὰ κέρατά του, ὁ ἀγριό-
χοιρος στὰ δόντια του, τὸ λιοντάρι στὰ νύχια του· σ' ἐμᾶς ὅμως τοὺς
ἄνθρώπους τὰ ὄπλα δὲν τᾶβαλεν ὁ Θεὸς στὴ σωματικὴ μας φύση,
ἀλλὰ ἔξω ἀπὸ τὸ σῶμά μας, φανερώνοντας ἔτσι, πὼς ὁ ἄνθρωπος
εἶναι εἰρηνικὸ ζῶο· κι' ὅτι δὲν μᾶς εἶναι ἀπαραίτητα πάντα τὰ ὄπλα·
γιατὶ πολλὲς φορὲς τὰ παρατοῦμε· κι' ἄλλες πάλιν πολλὲς φορὲς τὰ
μεταχειριζόμαστε. Γιὰ νᾶμαι λοιπὸν πάντα ἐλεύθερος κι' ἀνεξάρ-
τητος και γιὰ νὰ μὴν ἀναγκάζωμαι νὰ τὰ σηκώνω πάντα ἐπάνω
μου, τᾶκαμε τὰ ὄπλα αὐτὰ νᾶναι χωρισμένα ἀπὸ τὴ φυσικὴ μου
διάπλαση. Γιατὶ δὲν κυριαρχοῦμε στὰ ζῶα, μὲ τὸ νᾶχωμε λογικὴ
ψυχὴ μονάχα· ἀλλὰ εἴμαστε ἀνώτεροί τους κι' ὡς πρὸς τὸ σῶμα.
Ἐπειδὴ τῶπλασε κι' αὐτὸ ὁ Θεὸς νὰ συνδρομίζῃ μὲ τὴν εὐγένεια
τῆς ψυχῆς και νᾶναι ἐπιτήδειο νὰ τὴν ὑπακούῃ· γιατί δὲν τῶκαμε
τέτοιο ἀπλὰ κι' ὅπως ἔτυχε, ἀλλὰ ὅπως ἔπρεπε νᾶναι και νὰ ἐξυπη-
ρετῆται ἀπὸ φρόνιμες ἀποφάσεις. Γιατὶ ἂν δὲν ἦτανε τέτοιο, θὰ πα-
ρεμποδίζονταν ὅλος διόλου οἱ ἐνέργειες τῆς ψυχῆς, ὅπως γίνεσαι
ὀλοφάνερον αὐτὸ ἀπὸ τὴς ἀρρώστειες. Γιατὶ και λίγο ἂν παραστρα-
τήσῃ ἀπὸ τὴν συνηθισμένη τῆς κατάστασῃ ἢ σωματικὴ μας τάξῃ,
παρεμποδίζονται πολλὲς ἐνέργειες τῆς ψυχῆς· και σᾶς ἀναφέρω γιὰ
παράδειγμα, ἂν εἶναι π.χ. ζεστότερο ἢ ψυχρότερο τὸ κεφάλι μας
και τὸ μυαλό μας. Μπορεῖς λοιπὸν νὰ διακρίνης κι' ἀπὸ τὸ σῶμά μας
τὴν μεγάλη προστασία τοῦ Θεοῦ, ὅχι μονάχα γιατί, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς,
τῶπλασε καλύτερο ἀπ' αὐτὸ ποὺ ἔχομε σήμερα, οὔτε και γιατί τὸ
μεταποίησε νὰ μᾶς χρησιμεύῃ στὴς σημερινὲς μας ἀνάγκες, ἀλλὰ
ἐπειδὴ και θὰ τ' ἀναστήσῃ, γιὰ ν' ἀπολαύσῃ μεγαλύτερη δόξα.

* * *

Ἄν θέλῃς δὲ νὰ μάθῃς κι' ἀπ' ἄλλοῦ πόση σοφίαν ἐφανερώσωεν
ὁ Θεὸς γύρω ἀπὸ τὸ σῶμά μας, θὰ σοῦ εἰπῶ κι' αὐτὸ, ποὺ ὁ Παῦλος
φαίνεται διαρκῶς νὰ τὸ θαυμάζῃ περισσότερο ἀπὸ καθετὴ ἄλλο.
Ποιὸ λοιπὸν εἶναι αὐτό; Ἐπλασε δηλαδὴ τὰ διάφορα μέλη νᾶναι
τὸ ἓνα ἀνώτερο ἀπὸ τ' ἄλλο, ὅχι στὰ ἴδια πράγματα· ἀλλὰ μερικὰ
μὲν τᾶκανε νὰ ὑπερτεροῦνε στὴν ὁμορφιά, κι' ἄλλα στὴ δύναμη.
Τὰ μάτια π.χ. εἶναι ὁμορφα, τὰ πόδια ὅμως εἶναι ἰσχυρότερα· πο-
λύτιμο εἶναι τὸ κεφάλι, δὲν μπορεῖ ὅμως νὰ εἰπῆ στὰ χέρια — δὲν

σᾶς ἔχω ἀνάγκη¹. Κι' αὐτὸ καὶ στὰ ζῶα ἐφαρμόζεται, μὰ καὶ σ' ὅλη τῇ διάταξί τῆς ζωῆς. Κι' ὅπως ἡ κεφαλὴ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὰ πόδια, παρόμοια κι' ὁ βασιλεὺς ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του, καὶ οἱ ὑπῆκοοι ἀπὸ τὸν βασιλεῖα.

Κι' ἀπὸ τ' ἄλλα ζῶα πάλιν, ἄλλα τοὺς μὲν εἶναι δυνατώτερα, ἄλλα δὲ ὁμορφότερα· κι' ἄλλα μὲν μᾶς τέρπουν, ἄλλα δὲ μᾶς τρέφουν, κι' ἄλλα μᾶς ντύνουν· μᾶς τέρπουν π.χ. τὰ παγώνια, μᾶς τρέφουν οἱ κόττες καὶ οἱ χοῖροι, μᾶς ντύνουν τὰ πρόβατα καὶ οἱ κασίκες, καὶ μᾶς βοηθοῦν στὶς δουλειές μας τὰ βόδια καὶ ὁ γάϊδαρος. Ὑπάρχουν δὲ κι' ἄλλα, πού τίποτα μὲν ἀπ' αὐτὰ δὲν μᾶς παρέχουν, μᾶς γυμνάζουν ὅμως τὴν δύναμή μας, ὅπως π.χ. τ' ἄγρια θηρία αὐξάνουν τὴν δύναμη τῶν κυνηγῶν· καὶ μὲ τὸν φόβο παιδαγωγοῦν τὸ γένος μας, καὶ τὸ κάνουν προσεκτικώτερο, καὶ μᾶς δίνουν ἀπὸ τὰ σῶματά τους ἀρκετὴ βοήθεια γιὰ τὴν θεραπεία μας.

Κι' ἂν μᾶς εἰπῇ κανεὶς, κατὰ ποῦδ τρόπο, ἐξουσιάζεις τὰ ζῶα, ἀφοῦ φοβᾶσαι τὸ λιοντάρι; Πές του· δὲν ἦτανε ἔτσι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὰ πράγματα, ὅταν ἤμουνα εὐτυχισμένος κοντὰ στὸ Θεό, ὅταν ἤμουνα στὸν Παράδεισο. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔφταιξα στὸν Κύριο, γίνηκα ὑποκείμενος σ' αὐτὰ πού μὲ ὑπηρετοῦσαν· ὅχι ὅμως κι' ὅλως διόλου· γιατί ἔχω καὶ σήμερα κάποια τέχνη, πού μ' αὐτὴν νικῶ τὰ θηρία. Παρόμοια γίνεται καὶ μὲ τὰ μεγάλα κι' ἀρχοντικά σπιτικά, πού τὰ παιδιά, ἂν κι' ἔχουνε εὐγενεϊκὴν καταγωγὴν, φοβοῦνται πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ὑπῆρέτες· ἂν ἔχουν δὲ καὶ φταίξει, τότε καὶ μεγαλώνει περισσότερο ἢ ἀγωνία τους. Τὰ ἴδια μπορεῖ νὰ εἰπῇ κανεὶς καὶ γιὰ τὰ φῖδια καὶ γιὰ τοὺς σκορπιούς καὶ γιὰ τὶς ὀχεῖές, ὅτι δηλαδὴ μᾶς γίνηκαν φοβερὰ ἔνεκα τῆς ἁμαρτίας μας.

* *

Καὶ τὴν ποικιλίαν αὐτὴν μπορεῖς νὰ τὴν διακρίνης ὅχι μονάχα ἐπάνω στὸ σῶμά σου, οὔτε κι' ἐπάνω μόνο στοὺς διάφορους βίους, κι' ἐπάνω στὰ ζῶα, ἀλλὰ καὶ στὰ δέντρα. Καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἰδῇ τὸ πλεόν ἀσήμαντο ἀπ' ὅλα, νὰ ὑπερέχη ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο· κι' ὅτι ὅλα τοὺς δὲν τᾶχουν ὅλα· γιὰ νὰ μᾶς εἶναι χρήσιμα ὅλα τοὺς, καὶ γιὰ νὰ βλέπωμε σ' αὐτὰ τὴν ἄπειρη σοφία τοῦ Θεοῦ.

Νὰ μὴν κατηγορῆς λοιπὸν τὸν Θεὸ πού ἔκαμε τὸ σῶμά μας φθαρτό, ἀλλὰ νὰ τὸν δοξάζεις περισσότερο γι' αὐτό, καὶ νὰ θαυμάζεις τὴν σοφία του καὶ τὴν προστασία του. Τὴ σοφία του μὲν, γιατί κατῶρθωσε σ' ἓνα τέτοιο φθαρτὸ σῶμα νὰ δεῖξῃ τόσην ἁρμονία· τὴν προστασία του δέ, ἐπειδὴ γιὰ τὴν ὠφέλεια τῆς ψυχῆς μας τῶπλασε φθαρτό, γιὰ νὰ δαμάζῃ, ἔτσι, τὴν ὑπεροψία της καὶ νὰ ταπεινώσῃ τὴν ἀποκοιτία της — Γιατὶ λοιπὸν, λέει, δὲν τῶκαμε τέ-

1. Α' Κοριθ. ιδ', 21.

Ἡ ἀγωνία ἐνὸς ἱερέως

ΟΙ ΣΥΛΛΕΙΤΟΥΡΓΟΙ ΜΟΥ

Κυκλώνουμε μαζί τὸ ἱερό σου θυσιαστήριο.

Εἶναι κι' αὐτοὶ κλητοὶ δικοὶ σου. Τοὺς ἔχεις ποτίσει μὲ τῆς ἱερωσύνης τὸ ἀνεξίτηλο χάρισμα. «Λόγω καθέλκουν σέ, τὸν αἰώνιον Λόγον». Καὶ ἀνανιμάκτω τομῇ σῶμα καὶ αἷμα τέμνουν δεσποτικών¹.

Μπροστά τους ὑποκλίνομαι.

Ὅταν ἀντικειμενικά, στὸ πρόσωπο τῶν συλλειτουργῶν μου, ἀντικρύζω τὸ πλάσμα τῆς χάριτός σου, τὸν ἱερέα, γεμίζει ἡ ψυχὴ μου μὲ θαυμασμό. Καὶ σκύβω ν' ἀσπασῶ τὸ ἱερατικὸ τους χέρι.

Ὁ σύνδεσμός μας ὅμως κι' ἡ συνεργασία μας, κι' ἡ κοινὴ παράστασί μας μπροστά σου δὲν πραγματοποιοῦνται πάντα στὴν ἀτμόσφαιρα τὴν κρυστάλλινη, στὴν ὁποία οἱ ἅγιοι ζοῦν καὶ συνομιλοῦν μεταξύ τους. Γίνονται στὸ χῶρο, πού κυριαρχεῖ κι' ἐπιβάλλεται ἡ παρουσία σου. Χωρὶς ὅμως νὰ ξεπεράσουμε τὰ ἀνθρώπινα μέτρα μας. Φορτωμένοι κι' αὐτοὶ καὶ γὼ μὲ τὴν ἀνθρώπινη σάρκα, κρατᾶμε τὸ θησαυρὸ τῆς ἱερωσύνης στὸ φθαρμένο δοχεῖο. Καὶ μιλάμε σὰν ἄνθρωποι. Καὶ συλλειτουργοῦμε σὰν ἄνθρωποι.

Θὰ τῶθελα, Κύριε, πολὺ, τὴν ἱερόν μας συνοδοιπορίαν στὸν ἅγιο ἱερατικὸ δρόμο, νὰ μὴν τὴν σκίαζε ποτὲ πικρὸς λόγος, καὶ νὰ μὴ

1. Γρηγορ. Ναζιανζηνοῦ, ἐπιστολὴ ροα' πρὸς Ἀμφιλόχιον.

τοιο ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὁ Θεός ; — Γιὰ νὰ σ' ἀπολογῆται μὲ τὰ ἴδια τὰ πράγματα· καὶ σὰν νὰ μᾶς λέη μὲ τ' ἀποτέλεσμα αὐτό, πὼς ἐγὼ μὲν σέ προώρισα γιὰ μεγαλύτερες τιμές, σὺ ὅμως κατάντησες ἀνάξιο τῆς δωρεᾶς αὐτῆς τὸν ἑαυτόν σου, κι' ἐξέπεσες ἀπὸ τὸν Παράδεισο. Κι' ὅμως, καὶ μὲ τὴν συμπεριφορὰ σου αὐτῇ, δὲν θὰ σέ καταφρονήσω, ἀλλὰ θὰ διορθώσω τὴν ἁμαρτία σου, καὶ θὰ σ' ἀνεβάσω στὸν οὐρανό.

Καὶ γι' αὐτὸν λοιπὸν τὸν λόγο σ' ἀφήνω νὰ σαπίζης καὶ νὰ μαραινέσαι, γιὰ νὰ σοῦ γίνῃ, μὲ τὸν πολὺ καιρὸ μόνιμο τὸ μάθημα τῆς ταπεινοφροσύνης· καὶ γιὰ νὰ μὴν ξαναγυρίσης στὴν προτερινή σου κατάστασι. Γι' αὐτὰ λοιπὸν ὅλα ἄς εὐχαριστήσωμε τὸν φιλόνητο Θεό, κι' ἄς τὸν ἀνταμείψωμε γιὰ τὴν προστασία του μὲ ἀμοιβή, πού ἐμᾶς πάλιν ὠφελεῖ· κι' ἄς δεῖξωμε μεγάλη προσοχὴ πρὸς τὴν ἐντολή του, πού γι' αὐτὴν συχνὰ σᾶς μιλοῦ.

φύσαγε κανένας άνεμος άντιπαθείας τήν άπαλή φλόγα τής αγάπης. Καθώς έδωσα στους συλλειτουργούς μου τά χέρια, κατά τήν αγίαν ήμέρα τής χειροτονίας μου, νά μὴν επέτρεπα ποτέ στον έαυτό μου νά τ' άποσπάσῃ βίαια. Νά τά κρατούσαμε ένωμένα και νά τρέχαμε χέρι με χέρι πιασμένοι στο μεγάλο μας δρόμο.

”Ονειρο.

Μέ ξυπνάει βίαια ή τραγικότης. Στην Έκκλησία σου ύπάρχει τὸ ανθρώπινο στοιχείο. Κι' εγὼ ὁ ίδιος εἶμαι άτόφιο τὸ ανθρώπινο. Τά ίδιο και οἱ συλλειτουργοί μου. Καί μεταφέρουμε τήν ανθρωπιά μας, ἴσως μερικὲς φορές και τήν άπανθρωπιά μας στον ιερό τόπο.

Μήπως τὸ ίδιο δὲν έγινε και στο «άνώγειο», τὸ ιστορικό βράδυ, κατά τὸ ὅποιο για πρώτη φορά στρώθηκε ή Ούρανία Τράπεζα; Ἡ δική σου άπόλυτη αγνότης συναντήθηκε εκεί με τήν ανθρώπινη μικροπρέπεια. Σὺ μετέβαλες τή γῆ σέ οὐρανό. Κι οἱ μαθηταί σου πασχίζαν, ὁ ένας συνειδητά κι οἱ άλλοι άσυνειδητα, νά μπολιάσουν και νά μολύνουν τήν άτμόσφαιρα με τίς κακιές και τά άμαρτήματα τής γῆς.

Δὲν ἦταν μόνο ὁ προδότης μαθητής, πού με το βαρὺ του άμάρτημα δημιουργοῦσε παραφωνία. Καί τὸ ψυχικό κλίμα τῶν άλλων εἶχε θολώσει. Πρὶν λίγο, μόλις, ή άναμεταξύ τους αγάπη τραυματίστηκε σοβαρά. «Ἐγένετο και φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων»². Νικημένοι άπ' τή γοητεία και τή λάμψη τῶν ανθρωπίνων αξιωμάτων, νόμισαν, πὼς μποροῦν νά διεκδικήσουν και στή βασιλεία σου, καθένας για τὸν έαυτό του τιμητικές θέσεις. Μίλησε ὁ ένας. Ἀπάντησε ὁ άλλος με ὕφος πιὸ έντονο. Κι' ή άπαλή άτμόσφαιρα δέχτηκε τίς ήλεκτρικές κενώσεις τῶν άντεγκλήσεων.

Δὲν τοὺς άπώθησε.

Ἡ συγκατάβασί σου κυριαρχεῖ στις ένεργειές σου και στή συμπεριφορά σου. Κι' ή κένωσί σου, πού άποτελεῖ τὸ ξεκίνημα και τήν οὐσία και τὸ τέλος τής ενανθρωπήσεως χαρακτηρίζει και τήν αναστροφή σου με τοὺς άποστόλους σου και τοὺς λειτουργούς σου.

Δὲν δικαιολογῶ τίς μικρότητές μας μπροστά σου. Διαπίστωση κάνω τής αγάπης σου και τής συγκαταβάσεώς σου.

* * *

Οἱ συλλειτουργοί μου και γώ, περνᾶμε συχνά άπ' τήν περιοχή τῶν μικροτήτων. Οἱ άφορμές άσήμαντες. Ἡ αναστάτωση ὅμως,

2. Λουκά κβ', 24.

πού δημιουργοῦν, ὄχι πάντα ἐπιφανειακή. Προσωπικὲς ἀντιλήψεις, ἐνέργειες ποτισμένες μὲ ἰδιοτέλεια, ζηλοτυπίες ἔρχονται νὰ ψυχράνουν τὴν ἀγάπη καὶ νὰ σπάσουν τοὺς κρίκους τῆς ἀλυσίδας τῆς ἐμπιστοσύνης, πού μᾶς ἔνωσε μ' ἕνα ἅγιο δεσμό.

Μὲ συγκινεῖ, Κύριε, τὸ ὅτι δὲν ἀποστρέφεσαι ἐμᾶς τὰ ἀνθρώπινα πλάσματά σου, πού τολμήσαμε νὰ καλύψουμε κάτω ἀπὸ τὸν ἱερατικὸ χιτῶνα τὶς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες. Κι' ἀκόμα μὲ συγκινεῖ βαθύτερα τὸ ὅτι, συγκαταβαίνοντας νὰ μᾶς δεχθῆς σὰν λειτουργοὺς σου τοποθετεῖς μπροστά μας σταθμοὺς καθαρμοῦ κι' ἀποτοξινώσεως. Ἐέρεις τὴν καρδιά μας. Καὶ τὴν εὐκολία, μὲ τὴν ὁποία δημιουργοῦνται μέσα σ' αὐτή, οἱ ψυχρότητες καὶ τὰ μίσση. Γι' αὐτὸ καὶ μὲ τὰ ἔντονα παραγγέλματά σου καὶ τὴν ὅλη ἀτμόσφαιρα τῆς λατρείας μᾶς χειραγωγεῖς καὶ μᾶς ἐμπνέεις τὴν ἀποδέσμευσι ἀπ' τὰ συμπλέγματα τῆς ἀντιπαθείας. Τὰ λειτουργικὰ κείμενα, προσγειωμένα καὶ ψυχολογημένα, μ' ὀδηγοῦν κάθε τόσο νὰ ταπεινωθῶ μπροστά στοὺς συλλειτουργοὺς μου καὶ νὰ ζητήσω μὲ εὐκρινῆ διάθεσι συγγνώμη. Γιὰ ὅ,τι ἀμάρτησα μπροστά τους. Ἡ καὶ γιὰ ὅ,τι καὶ («ἐν διανοίᾳ») μόνο δέχτηκα εἰς βάρος τους. Μέχρι πού φτάνει ἡ στιγμή ἢ πῶς ἱερῆ τῆς θείας Ἀναφορᾶς. Καὶ τότε, προτοῦ ὑψώσουμε τὶς καρδιές, γιὰ νὰ ζητήσουμε («ἐλθεῖν τὸ πνεῦμα σου τὸ Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐν τὰ προκείμενα δῶρα»), δίνουμε τὰ χέρια κι' ἀνταλλάσσουμε τὸν ἀσπασμὸ τῆς ἀγάπης. Δὲν εἶναι αὐτὸ μιὰ θεαματικὴ λειτουργικὴ κίνηση. Εἶναι ἕνα βῆμα μεγάλου τῆς ζωῆς μας. Παίρουμε στὸ χέρι τὸ σφουγγάρι τῆς ἀγάπης καὶ σβήνουμε ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου τὰ «ὀφειλήματα». Ὡστε ἀδελφωμένοι, σὰν μιὰ καρδιά, νὰ παρουσιαστοῦμε μπροστά σου. Εἶναι ἀκόμα αὐτὸ μιὰ ἀνακαινίσι. Πετᾶμε μακριὰ τὶς μικρότητες καὶ ξεκαίνουργωνόμαστε μέσα στὴ φωτιὰ τῆς θείας σου Χάριτος. Ἐτσι γονατίζομε θαρρετὰ στὸ ἅγιο σου θυσιαστήριο, ὅταν φτάσῃ ἡ στιγμή ἢ ἱερῆ τοῦ καθαγιασμοῦ. Ἐφοδιασμένοι μὲ τὴν παρρησία τῶν παιδιῶν σου, καὶ μὲ τὴν πεποίθησι, πὼς προσφέρεσαι ἐκεῖ πού εἶναι δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ περισσότεροι, συναγμένοι κι ἀρμονικὰ ἐνωμένοι στὸ ὄνομά σου. Καὶ τολμᾶμε μετὰ νὰ ψελλίσουμε τὴν ὑπέροχη προσευχή, πού μᾶς δίδαξες, καὶ νὰ ποῦμε: «Πάτερ ἡμῶν... ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς, ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν».

Ὅ,τι ὑπάρχει στὴ Λειτουργία μας σὰν γραμμὴ, σὰν ἀτμόσφαιρα, μένει νὰ τὸ κάνω ἐγὼ βίωμά μου. Ὁ ἀσπασμὸς καὶ ἡ θαυμασία προσφάνησι «ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν» χρειάζεται νὰ ἔχη στὴν ψυχὴ μου τὸ ἀντίκρουσμα. Ἡ συμμόρφωσί μου σ' αὐτά, νὰ μὴ ἀποτελῇ μιὰ συμμόρφωσι στὸν τόπο. Ἀλλὰ μιὰ ἐκπλήρωσι τοῦ αἰτήματος τῆς καρδίας μου γι' ἀγάπη καὶ συναδέλφωσι. Τὴν ὥρα, πού σκύβω ν' ἀσπαστῶ τὸ χέρι τοῦ συλλειτουργ-

γοῦ μου, πρέπει νὰ νοιώθω τὴ μικρότητά μου. Νὰ συντρίβωμαι γιὰ ὅσα ἐπλημμέλησα ἀπέναντι τοῦ ἀδελφοῦ μου. Νὰ ζητῶ μὲ τὴν καρδιά μου, εἰλικρινά, συγχώρησι. Καὶ νὰ ποθῶ νὰ βασιλέψῃς σύ, ὁ Χριστός μας, ὁ Λυτρωτῆς μας ἀνάμεσά μας καὶ νὰ εὐλογῆσῃ τὸν ἱερατικὸν μας σύνδεσμο.

Αὐτὴ τὴ διάθεσι, Κύριε, θέλω νὰ τὴν προσφέρω. Εἶναι τὸ λιγώτερο, ποῦ ζητᾶς ἀπὸ μένα καὶ τὸ περισσότερο, ποῦ ἐγὼ μπορῶ νὰ προσφέρω σὲ σένα.

Στὴν τελευταία ἀνάλυσι, ζητᾶς ἀπὸ μένα εἰλικρίνεια. Ἀντικειμενικότητα. Εἰλικρίνεια ἀπέναντί σου καὶ ἀπέναντι τῶν συλλειτουργῶν μου.

Μπροστά σου δὲν ἔχουν πέρασι οἱ ὑποκρισίεις. Ὁ ἀσπασμὸς μὲ τὸ συλλειτουργό, ποῦ γίνεται μὲ πολλὴ φιλοφροσύνη, ἐνῶ μέσα κρύβεται ἀκέραια ἢ ἀντιπάθεια, εἶναι στὰ μάτια σου βδέλυγμα καὶ βεβήλωσι φοβερὴ τῆς λατρείας.

Δὲν εἶναι εὐκόλο στὴν ἀνθρώπινη καρδιά μου νὰ προσφέρῃ αὐτὴ τὴν ἀγνῆ καὶ εἰλικρινῆ διάθεσι. Χρειάζεται νὰ πολεμήσω μὲ τὸν ἐγωῖσμό μου καὶ μὲ τίς συγκρούσεις, ποῦ δημιουργοῦνται μέσα μου.

Κύριε, πολεμῶ. Ἀγωνίζομαι. Γιατὶ θέλω νὰ πρυτανεύῃ ἡ ἀγάπη στὶς σχέσεις μου μὲ τοὺς συλλειτουργοὺς μου. Καὶ νὰ βασιλεύῃς σὺ ἀνάμεσά μας.

* * *

Οἱ συλλειτουργοί μου, οἱ ἐργάται σου, εἶνα καὶ αὐτοὶ ἀγωνισταί. Τοὺς μαγνητίζει ἡ μορφή σου. Τοὺς ἐνθουσιάζουν οἱ πνευματικοὶ ἀγῶνες.

Τοὺς συνοδεύει, βέβαια, ἡ ἀνθρώπινη ἀδυναμία. Ἀλλὰ καὶ τοὺς ποτίζει ἡ θεία Χάρις.

Θᾶταν σφᾶλμα μεγάλο, προσκολλῶντας τὸ μάτι μου σ' ὅ,τι ἀνθρώπινο βλέπω σ' αὐτούς, νὰ παραβλέψω τὸ ὑπερφυσικὸ στοιχεῖο τῆς ἱερωσύνης τους καὶ τίς φωτεινὰς καὶ ἐξαγνισμένους πτυχὰς τοῦ χαρακτῆρος τους.

Εἶναι ἀγωνισταί. Καὶ μὲ τὸν προσωπικὸν τους ἀγῶνα καὶ τὴ συμβολὴ τῆς ἁγιαστικῆς σου Χάριτος ἔχουν ἐπιτύχει πολλά. Νίκησαν ἀδυναμίεις. Πέτυχαν νὰ ἐνσαρκώσουν ὑψηλὰ καὶ εὐγενικὰ ἀρετὰς.

Ὁ ἀγῶνας τους καὶ οἱ κατακτήσεις τους ἀποτελοῦν γιὰ μένα ζωντανὸν διδασκαλεῖο. Μπορῶ νὰ τοὺς πλησιάζω σὰν τὴ μέλισσα. Καὶ ν' ἀπομυζῶ τοὺς χυμοὺς τῆς πείρας καὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς.

Καθέννας ἔχει νὰ μοῦ προσφέρῃ τὴ δική του ἀρετὴ, τὸ δικό του ἄνθος. Τὴν κρυστάλλινη ἀγνότητα. Τὴ φλογερὴ πίστη. Τὴν ἀπλό-

τητα τῆς συμπεριφορᾶς. Τὴν ἀκεραιότητα στὴ σκέψι καὶ στὶς ἐπιδιιώξεις. Καθένας ἔχει νὰ μοῦ χαρίσῃ τὴν ἀπόλαυσι μιᾶς ἰδιαιτέρας πνευματικῆς εὐωδίας. Κι ὅταν ἀκόμα οἱ ἀνθρώπινες ἀδυναμίες τοὺς παρουσιάζονται στὰ μάτια μου σὰν τὰ σκληρὰ ἀγκάθια, καὶ τότε στὸ χέρι μου εἶναι, τραβώντας τὸ βλέμμα ἀπ' τὰ ἀνεπιθύμητα ἀγκάθια, νὰ τὸ κατευθύνω πρὸ ψηλά, ἐκεῖ, ποῦ ἀνθίζουν καὶ μοσχοβολοῦν τὰ ὀλόδροσα ρόδα.

Εἶναι αὐτὸ χάρισμα, εἶναι τέχνη ; Δὲν ξέρω. Ἐκεῖνο, ποῦ μπορῶ νὰ ξέρω, Χριστέ μου, εἶναι πὼς μιὰ τέτοια προσγειωμένη ἀξιοποίησι τῆς παρουσίας τῶν συλλειτουργῶν μου ἔχει νὰ μοῦ προσφέρῃ πολλά. Μπορεῖ νὰ στερεώσῃ μέσα μου τὴ γαλήνη. Καὶ νὰ μὲ πλουτίσῃ μὲ ἐμπνεύσεις γιὰ τὴν κατάκτησι τῆς ἀγιότητος. Ἡ καρδιά μου θὰ γίνῃ κυψέλη. Καὶ τὰ μάτια μου καὶ τὰ αὐτιά μου (θυρίδες), ἀπ' τίς ὁποῖες θὰ διοχετεύεται μέσα μου τὸ γλυκὺ μέλι τῆς ἀγιότητος.

* * *

Οἱ συλλειτουργοί μου ! Δανεῖζουν κι αὐτοί, ὅπως καὶ γώ, τὰ χεῖλη καὶ τὴ γλῶσσα καὶ τὰ χέρια καὶ τὴν καρδιά, γιὰ νὰ ὑπουργήσουν στὰ ἀγιότατα μυστήρια.

Ὁ σεβασμὸς μου στὸ ἔργο τοὺς καὶ στὴν ἱερατικὴ τοὺς προσωπικότητα πρέπει νὰναι ἀμέριστη.

Οἱ αἰῶνες ποῦ κύλησαν ἀνοιξαν χάσματα. Πρῶτα πρῶτα μάκρυναν τὴν ἀπόστασι, ποῦ χωρίζει τὸν ἕνα ἱερατικὸ βαθμὸ ἀπ' τὸν ἄλλο. Στὸν πρὸ ἱερὸ ὄμιλο τῶν λειτουργῶν σου μπήκε ὁ μηχανισμὸς, ποῦ κλιμακώνει τὴν κοσμικὴ ἐξουσία. Λησμονήθηκε σ' ἕνα βαθμὸ ἡ μεγάλη ἀλήθεια, πὼς κι οἱ τρεῖς βαθμοὶ τῆς ἱερωσύνης ἀποτελοῦν διακονία ἱερή, ποῦ δὲν ἀφίνει περιθώρια γιὰ αὐτοδιαφήμισι καὶ ἐπιβολή.

Στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία σου ὅταν βυθίζωμαι ἀναβαπτίζωμαι. Νοιώθω τὴν αὔρα τοῦ Πνεύματος νὰ δροσίζῃ τὴν ὑπαρξί μου. Σ' αὐτὴ τὴ γεμάτῃ ζωῇ καὶ Πνεῦμα Ἅγιο περίοδο βρίσκω καὶ τὴν ἀπάντησι στὸ θέμα ποῦ μὲ ἀπασχολεῖ. Βλέπω τοὺς τρεῖς ἱερατικούς βαθμοὺς σαφῶς χωρισμένους. Καὶ αὐτοὺς ποῦ ἀνήκουν στοὺς τρεῖς βαθμοὺς στενά, μὲ τὸν δεσμὸ τῆς ἀγάπης, ἐνωμένους.

Τὸ χέρι τοῦ μάρτυρος ἐπισκόπου τῆς Ἀντιοχείας μοῦ ἔχει κληροδοτήσῃ μιὰ ἀθάνατη σκέψι. «Τὶ ἔστω ἐπίσκοπος, ἀλλ' ἡ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ἐπέκεινα πάντων κρατῶ, ὡς οἶόν τε ἄνθρωπον κρατεῖν μιμητὴν γενόμενον κατὰ δύναμιν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ; Τὶ δὲ πρεσβυτέριον, ἀλλ' ἡ σύστημα ἱερόν, σύμβουλοι καὶ συνεδρευταὶ τοῦ ἐπισκόπου ; Τὶ δὲ διάκονοι, ἀλλ' ἡ μιμηταὶ τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων ; λειτουργοῦντες αὐτῷ λειτουργίαν κα-

θαράν και ἄμωμον»³. Κι' ὁ ἐπίσκοπος κι' ὁ πρεσβύτερος κι' ὁ διάκονος ἔχουν τὴ θέσι τους μέσα στὴν Ἐκκλησία σου. Ὁχι ἀνάλογη θέσι μ' αὐτή, ποὺ ἔχει ὁ τμηματάρχης ἢ ὁ γραφειᾶς στὸ ὅποιο-δήποτε ὑπουργεῖο. Ἀλλ' ἀνάλογη μὲ τὴ θέσι, ποὺ ἔχει ὁ πατέρας και τὰ παιδιὰ μέσα στὸ σπίτι. Κι' ἀνάλογη μὲ τὴν ἐξαγιασμένη τάξι, ποὺ ἐπικρατεῖ στὸν οὐράνιο, πνευματικὸ κόσμο.

Δὲν μπορῶ λοιπὸν ν' ἀντικρύσω μὲ περιφρόνησι αὐτόν, ποὺ ὑπηρετεῖ στὸν κατώτερο ἱερατικὸ βαθμὸ. Οὔτε νὰ σκύψω μὲ δουλικὸ φόβο μπροστὰ στὸν ἀνώτερο χαρισματοῦχο. Στὸ πρόσωπο ὄλων πρέπει νὰ βλέπω τὴν ἐλεύθερη προσωπικότητα, τὴν ἀφιερωμένη ὀλοπρόθυμα στὸ ἱερὸ λειτουργήμα. Καὶ νὰ προσφέρω ἀπ' τὸ βάθος τῆς καρδιάς μου σεβασμὸ κι' ἀγάπη. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐξυπηρετῶ τὴν ὁμόνοια και τὴ γνήσια ἐνότητα.

Καὶ πάλι ἀκούω τὴ φωνὴ τοῦ διαδόχου τῶν ἀποστόλων σου : «τὸ ἀξιονόμαστον πρεσβύτεριον, τοῦ Θεοῦ ἄξιον, οὕτως συνήρμωστοι τῷ ἐπισκόπῳ ὡς χορδαὶ κιθάρα. Διὰ τοῦτο ἐν τῇ ὁμοιοῖα ἡμῶν και συμφῶνῳ ἀγάπῃ Ἰησοῦς Χριστὸς ἄδεται... χρήσιμον οὖν ἐστὶν ὑμᾶς ἐν ἀμώμῳ ἐνότητι εἶναι, ἵνα και Θεοῦ πάντοτε μετέχετε»⁴.

Τὸν ἴδιο σεβασμὸ και τὴν ἴδια ἀγάπη χρωστῶ και στοὺς ὁμοβάθμους μου.

Καὶ στὸν ἴδιο βαθμὸ οἱ αἰῶνες δημιούργησαν διακρίσεις. Τοποθέτησαν τὸν ἕνα χαμηλότερα και τὸν ἄλλο ψηλότερα. Ὁχι πάντα μὲ κριτήριον τὴν εὐγένεια τῆς καρδιάς και τῆς ζωῆς τὴν ἀγιότητα. Ἀλλὰ μερικὲς φορές, μὲ στάθμισμα ἐπιφανειακὸ κι' ἀνθρώπινο.

Τὴν πρώτη θέσι και τὴν ἀληθινὴ ἀξία δὲν τὴν προσφέρουν τὰ ὄφια. Ταπεινοὶ λειτουργοί, χωρὶς τὰ στολίδια τῶν τιμητικῶν διακρίσεων, εἶναι δυνατὸν νὰ λάμπουν μπροστὰ στὰ μάτια σου σὰν διαμάντια πολυέδρα. Κι' ὄφικιοῦχοι, ποὺ καμαρώνουν αὐτάρεσκα, νὰ σοῦ προκαλοῦν τὴν ἀποστροφή.

Ἡ παραγγελία σου δὲν ἀφίνει περιθώρια γιὰ διακρίσεις και κομπασιμούς. «Ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος και ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν»⁵. «Εἰ ἐγὼ ἐνίψα ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ Κύριος και ὁ Διδάσκαλος, και ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας.»⁶.)

Τὸ μάθημά σου αὐτὸ εἶναι μεγάλο. Μοῦ μιλάει στὴν καρδιά. Μοῦ δείχνει, πῶς πρέπει νὰ γίνω ὑπηρέτης τῶν συλλειτουργῶν μου.

Προτοῦ γίνω ὑπηρέτης τῶν πιστῶν σου, πρέπει νὰ γίνω ὑπη-

3. Ἰγνατίου πρὸς Τραλλιανούς VII.

4. Ἰγνάτιος πρὸς Ἐφεσίους IV.

5. Λουκ. κβ', 26.

6. Ἰωάν. ιγ', 14.

Η ΧΑΡΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΠΑΥΛΟΝ

3. Στή φυλακή και στο θάνατο.

Οί διωγμοί ὀδηγοῦν πολλές φορές και σ' αὐτὴ τὴν κατάληξι. Κι' εἶναι τόσο ἀπαίσια και φοβερή, πού και μόνο στὴν ἰδέα της προκαλεῖται εὐλογα ὁ ἀποτροπιασμός! Πῶς ἓνας φυλακισμένος, και μάλιστα κατάδικος - ἐτοιμοθάνατος νὰ αἰσθάνεται χαρούμενος; Κι' ὁμως ἐδῶ εἶναι τὸ μεγάλο μυστικό, πῶς τὴ χριστιανική χαρὰ δὲν μπορεῖ οὔτε ἡ φυλακή μήτε κι' αὐτὸς ὁ θάνατος νὰ τὴν ἀφαιρέσει.

Ὁ Παῦλος πολλές φορές φυλακίσθηκε! Ὅμως ἀπ' τὸ κάθυγρο και κατασκότεινο κελλί τῆς φυλακῆς του, σὰν νὰ μὴ συνέβαινε τίποτε, ἀκούοταν μιὰ δοξολογία κι' εὐχαριστία στὸν Κύριο, πού ἐντυπωσίαζε βαθειὰ δεσμίους και δεσμοφύλακες (Πραξ. ις', 25). Στὴν Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης ἦταν δύο ὀλόκληρα χρόνια φυλακισμένος και συνέχεια στὴ Ρώμη ἄλλα δύο. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν συνετέλεσε στὸ νὰ χάσει, ἔστω κι' ἐπ' ἐλάχιστο τὸν τόνο τῆς ἀγίας του χαρᾶς. Στις ἐπιστολές τῆς αἰχμαλωσίας, ὅπως λέγονται αὐτὲς πού ἔγραψε ἀπ' τὴ φυλακή του, φαίνεται νὰ ἔναι ἀπαραιρέωτη, γεμάτη ἐνθουσιασμό κι' αἰσιοδοξία. Ἰδιαιτέρα ἡ «πρὸς Φιλιππησίους», πού τὴν ἔγραψε ἀπ' τοὺς παγερούς και σκοτεινοὺς θαλάμους τῆς φρικτῆς φυλακῆς τῆς Ρώμης, εἶναι και λέγεται «τὸ ἀνθοβόλημα τῆς χαρᾶς».

Χαίρει ὁ Παῦλος, γιατί και τὰ δεσμά του, καθώς λέγει, συνετέλεσαν «εἰς προκοπὴν τοῦ Εὐαγγελίου» (Φιλίπ. α', 12), στὴν πρόοδο τῆς διαδόσεώς του σὲ πολλές ψυχές, πού ἔτρεχαν ν' ἀκούσουν τὸ θεῖο κήρυγμά του, και νὰ ὁμολογήσουν πίστι στὸ Χριστό. «Χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου» γράφει και στοὺς Κολλασσαεῖς (α', 24). Χαίρω, παρὰ τὴν φυλάκισί μου αὐτὴν, γιατί τὰ παθήματα πού ὑποφέρω εἶναι γιὰ τὴν σωτηρία σας. Μὲ αὐτὰ ἀναπληρώνω τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ και πάσχω ἐγὼ στὸ σῶμά μου ὅσα δὲν πρόφθασε νὰ πάθῃ Ἐκεῖνος. Και πάσχω λοιπὸν και ὑποφέρω γιὰ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, πού εἶναι ἡ ἀχραντὴ και ἄμωμη Ἐκκλησία Του!

Ἄλλ' ὁ Παῦλος και στὸ θάνατο ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ

ρέτης αὐτῶν, με τοὺς ὁποίους ἀνταλλάσσω τὸν ἀσπασμὸ τῆς ἀγάπης στὸ γήινο θρόνο σου.

Πρέπει νὰ γίνω διάκονος τῶν συλλειτουργῶν μου.

ὁ ἄνθρωπος τῆς χαρᾶς! Ὁ φόβος τοῦ ἐπικειμένου μαρτυρίου του τὸν ἀφήνει ὀλότελα ἀδιάφορο. Τὸ φῶσμα του, ἡ ἰδέα του, μπορεῖ νὰ φέρῃ τρόμο καὶ ὀδύνη, καὶ ν' ἀφαιρῇ στὸν ἄνθρωπο τὴν ἔννοια τῆς χαρᾶς. Ἐκεῖνος ὅμως παραμένει ἀμετακίνητος στὴ θέσι του. Χαίρει πάντοτε. Γιατί ὁ ἀναστάς Κύριος κατήργησε μιὰ γιὰ πάντα τὸ θάνατο. Καὶ μετέδωκε χαρὰν. Ἐχάρισε ζωὴν. Ἐσκόρπισε ἀφθαρσίαν. «Χαρᾶς τὰ πάντα πεπλήρωται...» Τώρα πιά ὅλοι οἱ πιστοὶ, ὅλοι οἱ δίκαιοι, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν καλῶν ἔργων, χαίρουν, εἰρηνεύουν, ἀναπαύονται ψυχικά. Δὲν εἶναι «ὡσπερ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα» (Θεσ. δ', 13). Ἄς εἶναι εὐλογημένος ὁ Θεός, «ὁ ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζωῶσαν δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν» (Α' Πέτρ. α', 3, 23). Μόνο ἔτσι ἐξηγεῖται γιατί χαίρουν, ὄχι μόνο σὰν βρίσκονται στὸ θριαμβευτικὸ Θαβῶρ, ἀλλὰ καὶ σὰν ἀναβαίνουν τὸ φρικτὸ Γολγοθᾶ τὰ ἑκατομμύρια τῶν Μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας. Στὸ πρόσωπό τους εἶναι ζωγραφισμένη ἀνεξίτηλα ἡ ἀκτινοβολία τῆς χαρᾶς. Λόγω τῶν βασιανιστηρίων καὶ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου των ὁ «κόσμος» μπορεῖ νὰ τοὺς νομίζῃ βυθισμένους στὴ λύπη. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι πῶς εἶναι παντοτεινὰ χαρούμενοι. Νὰ τὰ ἴδια λόγια τοῦ Παύλου: Εἴμαστε ὡς λυπούμενοι ἀεὶ δὲ χαίροντες» (Β' Κορινθ. ζ', 10).

Καὶ ὁ Παῦλος, περισσότερο ἀπ' ὅλους, αἰσθάνεται χαρὰ καὶ σ' αὐτὸ τὸ θάνατό του. Τὸ γράφει καὶ τὸ ἀπαθανατίζει. Καὶ τὸ αἷμά μου ἀκόμη ἂν χύνω σὰν σπονδὴ ἐπάνω στὴ θυσία, πού σὰν λειτουργία προσφέρω στὸ Θεό... χαίρω, γιατί γίνομαι σπονδὴ, καὶ χαίρω μαζί μὲ ὅλους σας, γιὰ τὸ σωτήριο ἀποτέλεσμα, πού ἐπέρχεται πρὸς ὠφέλειάν σας. Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς νὰ κάνετε καὶ σεῖς. Μὴ λυπεῖσθε διόλου. Χαίρετε γιὰ τὴν πίστι σας. Συγχαίρετέ με γιὰ τὸ μαρτύριό μου». Ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος» (Φιλιπ. α', 21). Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου ὡς γίνεται πάντοτε, μολοντοῦ ἔχω ζωηρὴ ἐπιθυμία νὰ φύγω ἀπ' τὴ ζωὴ αὐτὴ, καὶ νὰ εἶμαι κοντὰ στὸ Χριστό. Γιατί αὐτὸ εἶναι ἀσύγκριτα καλύτερο, χαροποιοῦ, γιὰ μένα (Φιλιπ. α', 21, 23, β', 17-18). Πάντως «ἐὰν τε ζῶμεν, τῷ Κυρίῳ ζῶμεν, ἐὰν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ Κυρίῳ ἀποθνήσκομεν, ἐὰν τε οὖν ζῶμεν ἐὰν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ Κυρίου ἐσμέν» (Ρωμ. 1δ', 8).

Ἔτσι λοιπὸν ὁ μακάριος Παῦλος, πού δὲν εἶχε ἄλλο σκοπὸ στὴ ζωὴ του παρὰ «τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς καὶ τὴν διακονίαν, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ», (Πραξ. κ', 23) ψάλλοντας στὴ φυλακὴ τῆς Ρώμης, τὴν ἀνοίξι τοῦ 67 μ. Χ., τὸ

θύριο «ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε· τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτῆς» (Β' Τιμοθ. β', 6—8), ἐδέχθηκε τὸ ἰσχυρὸ κτύπημα τοῦ ξίφους καὶ ἀποκεφαλίσθηκε! Ἄλλὰ τὴν ἴδια στιγμή στὸ ἀποκορύφωμα τῆς χαρᾶς του, στὴ μακαριότητα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὅπου ὑπάρχει καὶ ἀποδίδεται «δόξα, τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν» (Ρωμ. β', 10).

Χαρά, ἀδελφοί! Τὶ δροσερὴ, φαιδρὴ καὶ ἀνοιχτόκαρδη λέξις! Πόσο νοσταλγικὴ καὶ ποθητὴ εἶναι! Μὰ στὴ ζωὴ μας πόσες χαρὲς δὲν συναντοῦμε καὶ ὅμως δὲν εἴμαστε ποτέ χαρούμενοι; Ἄς τὴν ὑπογραμμίσωμε αὐτὴ τὴν ἀλήθεια, πὼς ἡ βαθεῖα ἱκανοποίησι, πού ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου πλημμυρίζει, ὅταν ὑποτάσσεται στὴ φωνὴ τοῦ Θεοῦ καὶ στὴν τίμια φωνὴ τῆς συνειδήσεώς του, δὲν συγκρίνεται μὲ καμμιά ἄλλη χαρὰ τοῦ κόσμου. Μόνο ὁ Χριστὸς ὑπόσχεται καὶ δίνει πραγματικὴ καὶ ἀναφαίρετη χαρὰ καὶ ἀνάπαυσι σ' αὐτούς, πού πιστὰ ἀκολουθοῦν τὸν ὁμορφὸν χριστιανὸν τρόπο ζωῆς. Αὐτὸς ἐμπνέει ἐλπίδα κί' αἰσιοδοξία, Ἡ ἄμωμη θρησκεία Του δὲν πολεμεῖ καμμιά ἀδιάβλητη ἀπαίτησι εἴτε τοῦ σώματος εἴτε πνεύματός μας, γιὰτι σέβεται καὶ ἀξιοποιεῖ ὅλα τ' ἀπαράγραπτα δικαιώματα τῆς ἀληθινῆς χαρᾶς, πού εἶναι τ' ἀθῶο ψυχικὸ μείδιωμα, τὸ ἀρωματισμένο ψυχικὸ ἀνθοβόλημα. «Χαίρετε», διδάσκει ὁ Κύριος, τοῦ Ὁποίου ὀλόκληρο τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι ἓνα κοσμοσωτήριον μῆνυμα χαρᾶς, ἓνα πανανθρώπινο προσκλητήριον χαρᾶς. Ἄν λείπη ἡ χαρὰ ἀπ' τὸν κόσμον σήμερα, ὀφείλεται στὴν κακοδαιμονία τῶν ἀνθρώπων, πού γίνονται ληστὲς καὶ δολοφόνοι τῆς χαρᾶς μὲ τὴν ἀφύσικη, ἄτακτη, ἀνερμάτιστη ζωὴ τους, τὴ ζωὴ τῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ θορύβου, τὴ ζωὴ τῆς παραχῆς καὶ τῆς ἁμαρτίας. Αἰτία λοιπὸν τῆς καρδιοβόρου λύπης εἶναι ἡ ἀσύνητη προσπάθεια νὰ ρυθμίσουν οἱ ἄνθρωποι τὴ ζωὴ τους χωρὶς τὸ Θεὸ καὶ ν' ἀναζητήσουν τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς τους μακριὰ ἀπ' τὴ χάρι Του. Ὅμως, καθὼς γράφει ὁ σοφὸς καθηγητῆς Παναγιωτίδης, καμμιά ποτέ ἀπόλαυσι ἐπιστημονικὴ ἢ καλλιτεχνικὴ, μουσικὴ ἢ θεατρικὴ, χορευτικὴ ἢ ἀθλητικὴ, γαστρονομικὴ ἢ αἰσθησιακὴ δὲν μπόρεσε νὰ μεταδώσῃ ἀληθινὴ καὶ σταθερὴ τὴν ἀναφαίρετη χαρὰ σὲ ψυχὲς θρησκευτικὰ ἄγονες καὶ στεῖρες, σὲ ψυχὲς ἀσυγκίνητες ἀπὸ συναισθήματα εὐγενέστερα καὶ ἀνώτερα, καθὼς εἶναι ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπίδα καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν.

Ἐπομένως δὲν ἔχομε, ἂν θέλωμε καὶ ποθοῦμε χαρὰ, πραγμα-

ΠΛΕΙΟΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΩΤΕΡΟΝ ΦΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΟΛΑΙΑΝ ΜΑΣ

Καὶ ἐν τῷ «πληρώματι τοῦ χρόνου» ἐφανερώσε τὸν Χριστόν. Οὗτος ἐρχεται ὡς νέος Γενάρχης, ἀντίστοιχος μὲ τὸ παλαιόν. Ἐρχεται μὲ ὅλες τὶς προφυλάξεις γιὰ νὰ μὴ φέρῃ τὴν κληρονομικότητα τῆς πτώσεως, γεννηθεὶς ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου. «Ἄλλ' ὁ δεύτερος Ἀδὰμ ὁ μετὰ τοῦ ἐνιαίου σώματος τῆς ἀνθρωπότητος συνδεθείς, ἄτε προσλαβὼν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπερφυσικῶς μὲν δι' ἀμέσου ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τῶν ἀγνῶν ὅμως αἱμάτων τῆς ἁγίας Παρθένου, εἶναι τὸ εὐγενέστερον μέλος τῆς ἀνθρωπίνης οἰκογενείας, ὁ τέλειος ἄνθρωπος, ὁ ὑπὲρ πάντα ἄλλον δυνάμενος νὰ ἐκπροσωπῇ αὐτήν, ὁ νέος ἄξιος ἀρχηγός τῆς, ἐφ' ὅσον ὁ πρῶτος γενάρχης ἐξέπεσε καὶ διεφθάρη. Κατέστη πλέον Αὐτὸς ἡ ἀπαρχὴ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους...» (Δογμ. Τρεμπ. Τ. 3 σ. 172).

Ἀκολούθησεν ἡ δοκιμασία. Ὁ νέος Γενάρχης ὑποβληθεὶς στὸν πειρασμὸν τοῦ πνεύματος τοῦ κακοῦ, ἐνίκησε θριαμβευτικῶς. Καὶ ἀφοῦ ἐπραγματοποίησε τὸν τέλειον ἄνθρωπον, ἡσχολήθη μὲ τὸ ζήτημα πῶς θὰ κανονίσῃ τὴν πτῶσιν μας, τὴν παράβασιν, τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ ἐδῶ ζετυλίγεται τὸ θαῦμα τοῦ Σταυροῦ. Μὲ τὴν σύγκρισιν τῶν προσώπων καὶ τῆς δράσεως τοῦ φυσικοῦ γενάρχου μας τοῦ Ἀδὰμ καὶ τοῦ πνευματικοῦ τοιοῦτου τοῦ Νέου Ἀδὰμ, ὡς καὶ ἄλλοτε γράψαμε, βλέπουμε τὴν ἐν τῷ Χριστῷ νίκην τοῦ κακοῦ, μὲ τὰ ὅλως ἀντίθετα ἀποτελέσματα, μὲ τὴν ἐπὶ τῆς αὐτῆς

τική καὶ ἀναλλοίωτη χαρὰ, παρὰ νὰ στραφοῦμε στὸν Κύριο, ὁ ὁποῖος ἀποκλειστικῶς χαρίζει σὲ κάθε ἀναγεννημένη ψυχὴ τὸν εὐχυμο κι' ἄρωματώδη καρπὸ τῆς χαρᾶς.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, μὲ ἐγκαρδιότητα πολλή, χαιρετᾷ ὄχι μόνον τοὺς Φιλιππησίους, ἀλλὰ καὶ μᾶς καὶ ὅλους τοὺς χριστιανούς, μὲ χαρμόσυνα λόγια, μὲ ἀσυγκράτητο ἐνθουσιασμό, μὲ χαρούμενη τὴν ὄψιν. Καὶ μᾶς κάνει ἕκκλησι γιὰ τὴν ἐκζήτησιν κι' ἐπιδίωξιν τῆς ἀληθινῆς χαρᾶς. «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ» (Φίλ. γ', 1). Χαίρετε τὴν χαρὰν, ποὺ δίνει ἡ στενὴ σχέσις κι' ἐπικοινωνία μὲ τὸν Κύριο. «Πάντοτε χαίρετε» (Α' Θεσ. ε', 16), στηριγμένοι στὸ Θεό, ποὺ εἶναι ἡ πηγὴ τῆς χαρᾶς καὶ στὴν πατρικὴ Του καρδιά βρίσκεται ἡ πρωταρχικὴ τῆς πηγῆς. Γι' αὐτὸ «χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἐρῶ χαίρετε» (Φίλ. δ', 4).

Ἄρχιμ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ ΒΙΤΑΛΗΣ

Ἱεροκήρυξ Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως

γραμμῆς δρᾶσιν τοῦ Χριστοῦ, ὡς καὶ τὴν ἐν τῇ ὑπακοῇ τοῦ Χριστοῦ νίκην τοῦ θανάτου καὶ τὴν ἐν οὐρανοῖς δόξαν διὰ τῆς Ἀναλήψεώς Του.

Ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ ὁ «θάνατος», ὡς «μισθὸς τῆς ἀμαρτίας» (Α' Κορ. ιε', 22, Ρωμ. ε', 23). Ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἡ «ζωοποίησις», «ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος», «ἡ ζωὴ» (Α' Ἰωάν. ε', 11, Ἰωάν. ι'. 10). Ἔτσι ὁμιλεῖ ἡ Γραφή γιὰ τὴν ἀνθρώπι καὶ ἀποκατάστασι τοῦ ἐκπεσόντος ἀνθρώπου. Δυστυχῶς ἡ πτώσις τῶν πρωτοπλάστων εἶχε τὸν ἀντίκτυπον ἐπὶ τοῦ ἀπογόνου ἀνθρώπου. Ἀπὸ τὸν Παλαιὸν γίνεται μετὰ βραχίονα διὰ μέσου τῶν αἰώνων τοῦ σπέρματος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς πτώσεως καὶ ἀνεβάζει ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἱστορίας τὸν ἄνθρωπον φέροντα τὰ χαρακτηριστικὰ ζῶντα τῆς ἀρχεγόνου πτώσεως. Ἀπὸ τὸν Νέον μεταβιβάζονται στοχεῖα ζωῆς διὰ τὴν ζωὴν τοῦ πιστοῦ.

«Ἀλλὰ καὶ οἱ μεγάλοι Πατέρες ἐτόνισαν τὴν μυστικὴν ταύτην πλευρὰν τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου διακηρύξαντες ὅτι «προσέλαβε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὁ ἐνανθρωπήσας Κύριος» καὶ «ὅλον ἐν ἑαυτῷ ἐμὲ φέρει μετὰ τῶν ἐμῶν» «ἕνα ἀγίασθ' δι' ἑαυτοῦ τὸν ἄνθρωπον, ὥσπερ ζῦμη γενόμενος τῷ ὅλῳ φουράματι καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐνώσας τὸ κατακριθὲν, ὅλον λύση τοῦ κατακριματος», «ἀλλὰ μὲ μεταλάβω τῶν ἐκείνου διὰ τὴν σύγκρασιν...» (Δογμα. Τρεμπ. Τ. 3 σ. 172).

Πολλοὶ ἄνθρωποι καυχῶνται γιὰ τὸ γένος των, ἀλλὰ ἐὰν ἀνέτρεχαν παλαιότερα, δὲν θὰ εἶχαν νὰ καυχηθοῦν βεβαίως. «Ὅλοι ἔχομεν τὴν ἀρχὴν τῆς Ἑδῆς. Συνεπῶς σημασίαν ἔχει ἐὰν συνεδέθημεν μὲ τὸν Νέον Γενάρχην μας τὸν Σωτῆρα Χριστὸν καὶ ἀνεκτήσαμεν τὴν νέαν ἐν Χριστῷ φύσιν.

Τὸ κέντρον τοῦ ὅλου ἔργου τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ἐγένεν ἐν Χριστῷ εἶναι ὁ Σταυρὸς τοῦ Γολγοθᾶ. Τὸ γεγονός τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ ἔχει δύο ἀντίθετες πλευρὰς. Ἡ μία εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη, ἡ ὁποία δείχνει πὼς ὁ ἄνθρωπος ἐπλειοδότησε στὸ κακό, ὥστε νὰ καταδικασθῆ εἰς θάνατον τὸν Ἅγιον καὶ Δίκαιον Ἰησοῦν. Ἡ ἄλλη, ἡ θεία, ἡ ὁποία δείχνει ὅτι ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε στὴν ἀνθρωπίνη ἐλευθερία νὰ ρίψῃ ἐπάνω στὸ Χριστὸ ὅλα τὰ κύματα τῆς μανίας καὶ λύσεως του. Διὰ τὴν ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε; Ἐδῶ ἔγκειται τὸ βαθύτερον μυστήριον τοῦ Σταυροῦ, τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἐν πλήρη γνώσει καὶ συγκαταθέσει τοῦ Χριστοῦ. «Ἴδοὺ ἤκω τοῦ ποιῆσαι ὁ Θεὸς τὸ θέλημά σου...» (Ἐβρ. ι', 9). Τὸ γεγονός τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ θὰ τὸ ἐπαίρνε ὅχι ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἡθικὴ τάξι, ὡς κρίσιν κατὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τιμωρίαν τῆς ἀμαρτίας, τὴν ὁποίαν ἀπὸ γεναιοδωρίαν καὶ ἡρωϊσμόν ἀγάπης ἐδέχθη, ἀφοῦ μᾶς ἀντιπροσώπευσε, νὰ ὑποστῇ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, «διότι ὁ Θεὸς τὸν ἴδιον υἱὸν ἀπέδωκεν ὑπὲρ

ἡμῶν, τὸν ἅγιον ὑπὲρ τῶν ἀνόμων, τὸν ἄκακον ὑπὲρ τῶν κακῶν, τὸν δίκαιον ὑπὲρ τῶν ἀδίκων». «Τί γὰρ ἄλλο τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἠδυνήθη καλύψαι ἢ ἐκείνου ἢ δικαιοσύνη; ἐν τίνι δικαιωθῆναι δυνατὸν τοὺς ἀνόμους ἡμᾶς καὶ ἀσεβεῖς ἢ ἐν μόνῳ τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ» (πρὸς Διογν. 3 παρ. 2-4). Ὁ Χριστὸς ὅπωςδήποτε θά ἐδέχετο τὸν θάνατον. Ὡστε ξεσπᾷ ἡ ἀνθρωπίνη κακία ἐν ὅλῃ τῇ ἐλευθερίᾳ, ἀφ' ἐτέρου ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἠθικὴν τάξιν, ἀπὸ τὴν φαινομενικὴν ἦταν τοῦ Σταυροῦ, ἡ νίκη τῆς θείας σοφίας καὶ ἀγάπης, τὸ μυστήριον τῆς ἀγάπης. Μέσα στὰ μύχια τῆς συνειδήσεως τοῦ Χριστοῦ ἔγινε συνάντησις δύο φοβερῶν ἀντιπάλων, ἀφ' ἑνὸς τοῦ Θεοῦ ὡς ἐκπροσώπου τῆς ἠθικῆς τάξεως, ἀφ' ἐτέρου τῆς ἁμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν πιὸ λεπτότερη ἐκδήλωσί της μέχρι τῆς μᾶλλον χονδροειδοῦς ἐκδηλώσεως. Καὶ «καθ' ὃν χρόνον συνήργουν οἱ ἐκπροσωποῦντες τὸν κόσμον τῆς ἁμαρτίας εἰς τὸ μεγαλύτερον ἀδίκημα καὶ ἔγκλημα τῆς ἱστορίας, πάσχων ὁ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἀναμάρτητος, καίπερ μὴ ἔχων ἀνάγκην μετανοίας, δοκιμάζει ὀλόκληρον τὴν ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ διαφθορᾷ τῆς ἀνθρωπότητος συντριβὴν καὶ πάσχει δι' αὐτὴν ὡς νὰ ἦτο ἁμαρτωλὸς «ὁ μὴ γνοῦς ἁμαρτίαν». Καὶ καθὼς παρατηρεῖ ὁ Martensen, ἡ ἐξηγιασμένη λύπη του διὰ τὴν ἁμαρτίαν τῆς ἀνθρωπότητος, τὴν ὅποιαν ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτῆς βαστάζει, ἀποτελεῖ τὴν ψυχὴν τοῦ ὄλου πάθους. Ὅταν δὲ λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὴν μαρτυρίαν τῆς πρὸς Ἐβραίους ἐπιστολῆς, καθ' ἣν ὁ Κύριος «ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς δακρύων προσήνεγκε δεήσεις καὶ ἱκετηρίας», δὲν εὐρίσκει οὔτε ἀβάσιμον, οὔτε ὑπερβολικὴν τὴν γνώμην, «καθ' ἣν ὁ νέος Ἀδὰμ, ἡ ἀληθὴς καὶ ὑγιὴς ἀνθρωπίνη φύσις, κατὰ τὸ πάθημα αὐτοῦ ἐκσπᾷ εἰς λυγμοὺς διὰ τὴν πεπτωκυῖαν ἀνθρωπότητα καὶ κατὰ τὰς ὀδυνηρὰς ἐκείνας στιγμὰς ἐξομολογεῖται τὴν ἁμαρτίαν αὐτῆς, τὴν ὅποιαν ἐξ ἀγάπης ἀνέλαβε καὶ ἐφ' ἐτέ- τοῦ βαστάζει, μονολότι εἶναι ὅλος ξένος καὶ ἀμέτοχος πρὸς αὐτὴν» (Δογμ. Τρμπ. Τ 2 σ. 176).

Ἴδου τί εἶναι τὸ δρᾶμα τοῦ Σταυροῦ, τὸ ὅποιον κατέληξε μὲ τὸν θρίαμβον τῆς Ἀναστάσεως. Τελεσθέντος τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς λυτρώσεως ὁ Θεὸς ἐξαγγέλλει εἰς ἡμᾶς τοῦτο μὲ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ μᾶς καλεῖ νὰ συνδεθῶμεν μὲ τὸν νέον Γενάρχην μας, τὸν Χριστόν. Ὁ σύνδεσμός μας μὲ τὸν ἐπουράνιον Σωτῆρα μας, μὲ τὴν πίστη, μὲ ἐπίγνωσι καὶ τὰ θεῖα Μυστήρια, εἶναι τὸ ἠθικὸν δυναμικὸν τῆς ζωῆς μας καὶ δίδει τὴν ἐπιτυχίαν καὶ στὴ ἐδῶ ζωὴ μας ὡς πρὸς τὴν ἐκπλήρωσι τοῦ προορισμοῦ μας καὶ στὴν αἰωνιότητα. Ἀντίθετα «ἐὰν ἀμελήσωμεν ἐνταῦθα, ἀγαπητοί, γράφει ὁ ἅγ. Χρυσόστομος, οὐκ ἔχομεν ἀπολογία ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ πρόφασιν γὰρ οὐχ εὐρήσωμεν περὶ τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν. Τοῦ γὰρ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν κατελθόντος πρὸς ἡμᾶς πᾶσα

πρόφασις ἡμῶν ἀφήρηται ἀχαρίσατο γὰρ ἡμῖν ζωὴν αἰώνιον. Ἐχθροὶ ἤμεν καὶ κατηλλάγη ἡμῖν ὁ Κύριος ἡμῶν. Γήϊνοι ἤμεν καὶ ἐπουράνιοι γεγόναμεν. Δοῦλοι ἀμαρτίας καὶ ἠλευθερώθημεν. Γῆ καὶ σποδὸς καὶ υἱοὶ Θεοῦ γεγονάμεν καὶ συγκληρονόμοι τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ».

Στῆ συνέχεια παρουσιάζουμε ἐπὶ τῆς σκηπῆς δύο ὑπάρξεις ἀπὸ τὰ γεντήματα τοῦ πεπτωκότος Ἀδάμ, αἱ ὁποῖαι ὅμως εἶχαν τὴν ἀπὸ Θεοῦ εὐλογίαν νὰ πειραματισθοῦν τὴ νέα ἐν Χριστῷ ζωὴ, γιὰ τὴν ὁποίαν με ἀυθόρμητη ἐκδήλωσι αὐτογραφήθησαν. Εἶναι βαρεῖα δοκιμασμένες ψυχές κι ἀπὸ τὴν ἀμαρτία καὶ ἀπὸ τὰ ἀπὸ τοκάτης, τὴ θλίψι καὶ τὸν πόνο τῆς στερήσεως τῆς ἐλευθερίας, τὰ παθήματα αὐτὰ με τὸ «πλειότερον φῶς» τῆς Γραφῆς καὶ τὴν δύναμην τῆς Μυστηριακῆς χάριτος, ἐγίναν ὄχι ἀπλῶς μαθήματα, ἀλλὰ καὶ μέσα ἀφυπνίσεως. Ἡ μετάνοια, ἡ συντριβὴ ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίγνωσις ἔχει τώρα μεταβάλει τὴν ὄψιν τῆς ζωῆς. Δυστυχισμένες ψυχές, θὰ λέγαμε, ἀλλὰ καὶ εὐτυχισμένες ὑπάρξεις γιὰ τὸ λυτρωμὸ τους καὶ τὴ σωτηρία τους.

«Ἐκανα ἀμέσως στροφῆ, λέγει ὁ ἓνας ἀπ' αὐτούς, γιὰτὶ εἶναι θανάσιμον ἀμάρτημα καὶ ἔσπευσα ἀμέσως πρὸς ἐξομολόγησιν τῶν ἀμαρτιῶν μου». Πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι γιὰ νὰ φθάσῃ στὸ ψυχολογικὸ αὐτὸ σημεῖο τῆς συναισθήσεως τοῦ θανατηφόρου ἀμαρτήματος καὶ τῆς εὐσεβοῦς διαθέσεως νὰ προσέλθῃ στὸ μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως, ἔπρεπε νὰ βρεθῆ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Γραφῆς καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ θείου νόμου.» Ἐκανε λοιπὸν κλίσιν πρῶτα πρὸς αὐτὸ τὸ φῶς, ὅπως γράφει, καὶ ἀπὸ τὴν κατ' ἰδίαν μελέτην τῆς Γραφῆς, στὴν ὁποίαν ἐβοηθήθη καὶ ἀπὸ τὴ θέσι πού πῆρε στὰ μαθήματα τοῦ ὁμίλου, μαζί με τὴν κατανόησι πού πῆρε τῆς ἀξίας τῆς ἐξιλαστηρίου θυσίας τοῦ Χριστοῦ, ἡσθάνθη καὶ τὸν ἔλεγχον ὥστε αὐ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ κοινὸν ἡγησάμενος (ἐνόμισε ὡς αἷμα συνήθους καὶ κοινοῦ ἀνθρώπου)» (Ἐβρ. ι', 29), νὰ σπεύσῃ καὶ πρὸς τὸ λουτρὸ τῆς ἐξομολογήσεως. Συνεπῶς ἡ προσέλευσις στὸ Μυστήριον προϋποθέτει ψυχικὴ καλλιέργεια, μετάνοια με ἐπίγνωσι τοῦ «Λόγου τοῦ Σταυροῦ», ὥστε νὰ εἶναι ἀυθόρμητος καὶ συνειδητῆ καὶ ψυχοφελῆς.

Εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν ὅτι με ἀξίωσε νὰ κάμω τὴ διαπίστωσι αὐτῆ κατὰ τὴν μακρὰν ἄσκησιν τῶν πνευματικῶν μου καθηκόντων ὅπου προσῆλθον πολλοὶ εἰς τὸ μυστήριον, μετὰ προεργασία ὅμως διαφωτιστικῆ, εἴτε με τὰ μαθήματα τῶν Ὁμίλων, εἴτε καὶ με προτροπὴν τῶν πρὸς ἐξομολόγησιν διὰ τὴν κατ' ἰδίαν μελέτην τοῦ Εὐαγγελίου, με τὸ ὁποῖον, ὅπως καὶ με ὅλην τὴν Γραφήν κατὰ τὸ δυνατόν, τοὺς εἶχαμεν ἐφοδιάσει προηγουμένως. Εἶναι καὶ τοῦτο μία συστηματοποίησι τῆς πνευματικῆς ἐργασίας τοῦ ποιμένου καὶ πνευματικοῦ ἀν θέλη νὰ μὴ ἀσκή τὸ λειτούργημα του

μέ τυπικότητα και μέ τή ένοχο εύκολία τής συγχωρητικῆς εύχῆς, ἀλλά νά προπέμπη τόν έξομολογούμενον και ιαθέντα μέ τά γνωρίσματα τής ειλικρινούς μετανοίας, ἀλλά και ἀναγεννήσεως και τής κατά Χριστόν ζωῆς, τής όποίας τήν αύξησιν παρακολουθεῖ ό πνευματικός και διαπιστώνει, ἀλλά και προωθεῖ κατά τούς θείους λόγους : «αὐξάνετε δὲ ἐν Χάριτι και γνώσει τοῦ Κυρίου ἡμῶν και Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτῷ ἡ δόξα και νῦν και εἰς ἡμέραν αἰῶνος ἀμήν» (Β', Πετρ. γ', 18). 'Ο ἐδῶ ἀναφερόμενος κρατούμενος μπορῆ νά μᾶς παρουσιάσῃ ἔστω και ἀμυδράν εἰκόνα μιᾶς τοιαύτης πνευματικῆς αύξήσεως, ἄν κρίνωμεν και ἀπό τά γραφόμενά του, πού ἀπεικονίζουν τόν ἔσωτερικό του κόσμον μέ τή μετάνοια και τόν καταρτισμό του, και τά όποία, κάτι θά μᾶς ὠφελήσουν, ἅμα τά προσέξουμε.

... 'Ὡς ἐλεύθερος πολίτης ἤμην πιστός εἰς τήν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά δὲν ἐγνώριζα τὰς ὑποχρεώσεις τὰς όποίας εἶχα ἀπέναντι τῆς θείας δικαιοσύνης. "Όταν ὅμως ἤλθα εἰς τὰς ἐνταῦθα φυλακάς και ἐσυστήθη ό Χριστιανικός "Όμιλος, ἔλαβα τήν θέσιν ὡς πρωτοπόρος και ἐγράφηκα εἰς τόν "Όμιλον, ὡς και ἄλλοι συγκατατούμενοί μου. Μόλις πῆρα στά χέρια μου αὐτό τὸ ἅγιο και θεόπνευστο βιβλίον, πού λέγεται Ἁγία Γραφή ἄρχισα νά μελετῶ και νά ἐρευνῶ τὰ ἐδάφια μαζί μέ τούς ἄλλους ἐν Χριστῷ ἀδελφούς μου. Τὸ πρῶτον πού συνήντησα εἰς τήν ἐπιστολήν τοῦ Παύλου πρὸς τόν Τιμόθεον, εἶναι «ὅτι ὅλη ἡ γραφή εἶναι Θεόπνευστος και ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς ἐκπαίδευσιν, τῆς μετὰ τῆς δικαιοσύνης, διὰ νά εἶναι τέλειος ὁ ἄνθρωπος εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν» (Β' Τιμ. γ', 16-17). Καὶ ἀμέσως ἔλαβα τήν πίστιν και τόν ζῆλον νά μελετήσω τὸ Θεόπνευστον αὐτὸ βιβλίον και νά παρακολουθῶ τὰ μαθήματα. Μελετῶντας τήν Ἁγίαν Γραφήν, βλέπω νά μοῦ λέγῃ «μήν ἀγαπήτε τὸν κόσμον μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, διότι εἶναι φθαρτά» (Α' Ἰωάν. β', 15-17). Ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι ἡ δόξα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐδῶ και ἐφρόντιζα νά κάνω καλά ἔργα γιὰ νά δικαιωθῶ. Τώρα ὅμως ἔκανα ἀποτόμως κλίσι, πρὸς τὸ φῶς, ὅπως ὁ Χριστός λέγει: «Ἐγὼ εἶμαι τὸ φῶς τοῦ κόσμου» ὅστις ἀκολουθεῖ Ἐμε δὲν θέλει περιπατεῖ εἰς τὸ σκότος, ἀλλά θά ἔχη τὸ φῶς τῆς ζωῆς» (Ἰωάν. ἡ', 12). Γι' αὐτὸ και ἡμεῖς πρέπει νά ἔχωμεν ἐλπίδα, ὡς ὁ δίκαιος Συμεῶν πού περίμενε τὸν Χριστόν (Λουκ. β', 29-32). Γι' αὐτὸ και ἡμεῖς πρέπει νά ἔχωμεν τήν αὐτὴν παρηγορίαν και ἐλπίδα και νά μεταδίδωμεν τὰ Ἁγία λόγια τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς ὅλον τὸν κόσμον και νά ἔχωμεν τήν ἐλπίδα ὅτι ὁ πατήρ ἡμῶν Θεός, θά μᾶς συγχωρήσῃ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μας, ὅπως μᾶς λέγῃ διὰ τοῦ λόγου Του (Μιχ. ζ', 19), «θέλει ἐπιστρέφει θέλει εὐσπλαχνισθῆ ἡμᾶς, θέλει καταστρέφει τὰς ἀνομίας ἡμῶν και ρίψει τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης».

(Συνεχίζεται)

Ἀρχιμ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Οἱ μεταλαμπαδεύται τῆς παιδείας

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΕΓΑΛΟΙ ΙΕΡΑΡΧΑΙ ΠΟΥ ΕΤΙΜΗΣΕ ΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΩΝ Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

Τριάς ἀχώριστος και ἀδιάσπαστος

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία και ὁ ὀρθόδοξος ἑλληνικός λαός ἰδίως ἐώρτασε τὴν μνήμην τῶν τριῶν μεγάλων σοφῶν διδασκάλων, τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Σύμβολα τῆς πίστεως και τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Χριστὸν οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι παρέμειναν και ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν οἱ πρωτοπόροι και καθοδηγηταὶ τῆς ἑλληνικῆς και χριστιανικῆς παιδείας. Οἱ ἅγιοι τῶν σχολείων, οἱ τρεῖς μεγάλοι φωστῆρες, ἐστάθησαν στὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων οἱ προστάτες και διδάσκαλοι τῶν μαθητῶν. Ἐγαλούχησαν μὲ τὰ νάματα τῆς σοφίας των τὴν χριστιανικὴ ἑλληνικὴ νεότητα και ἔδωσαν δείγματα φωτεινὰ τοῦ πνεύματος και τοῦ βαθύτερου κόσμου τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας. Δικαία λοιπὸν ὑπῆρξε και παραμένει ἡ τιμὴ, ἡ ὁποία ἀποδίδεται εἰς τὴν τριάδα αὐτῆν τῶν ἁγίων ἀπὸ τὸν μαθητικὸν και ἐκπαιδευτικὸν κόσμον. Εἰς τὴν μνήμην τῆς σχολικῆς νεότητος παραμένει ζωντανὴ ἡ μορφή τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν και ἡ ἱστορία των, ἔστω και ὡς θρύλος εἰς πολλὰ σημεῖα, κρατᾷ πάντοτε εἰς συγκίνησιν τὸν νεαρὸν ἐκπαιδευόμενον κόσμον. Ὁ ἅγιος Βασίλειος, ὁ κορυφαῖος ἐκ τῶν τριῶν, τιμᾶται και ὡς χριστιανὸς ἀλλὰ και ὡς Ἑλλήν ἱεράρχης. Διότι ἂν ἡ πατρίς του ὑπῆρξεν ἡ Καισάρεια τῆς Ἀνατολῆς, ἡ σκέψις και ἡ ψυχὴ του ἦταν συνδεδεμένες στενωῶς μὲ τὴν Ἑλλάδα ὡς πνευματικὸν λίκνον. Νεαρώτατος ἀκόμη, μόλις ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα γράμματα ἀπὸ τὸν πατέρα του, τὸν ἱερέα Βασίλειον, ἐξεδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ λάβῃ εὐρύτεραν ἑλληνικὴν παιδείαν. Ἔτσι μὲ ἐνισχυμένην διαρκῶς τὴν ἐπιθυμίαν του αὐτὴν μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν και κατόπιν μακρᾶς παραμονῆς και κατὰ τὴν ὁποίαν ἐβαπτίσθη εἰς τὰ νάματα τῆς ἑλληνικῆς βυζαντινῆς παιδείας ἐφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν συγκεντρωμένοι εἰς τὸ εἰς τὸ ἄστυ τῆς Παλλάδος οἱ πρῶτοι σοφοὶ και διδάσκαλοι τῶν ἑλλήνων. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος εὗρισκετο εἰς τὰς Ἀθήνας και αὐτὸς σπουδάζοντας καθὼς και ὁ σοφιστὴς Λιβάνιος, ὁ Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης, μετὰ ταῦτα βασιλεύσας εἰς τὸ Βυζάντιον. Ἡ ζωὴ του τοῦ πρώτου ἐκ τῶν Ἱεραρχῶν στὴν ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν ὑπῆρξε πλέον ἢ ἀσκητικὴ, προκαλοῦσα μὲ τὴν λιτότητά της τὴν ἐκπληξιν και τὸν θαυμασμὸν. Σπουδᾶσας ὅλην τὴν φιλοσοφίαν τῶν ἑλλήνων, ὁ Βασίλειος με-

τέβη κατόπιν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὅπου καὶ ἐβαπτίσθη εἰς ἡλικίαν τριάκοντα ἐτῶν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ἰορδάνου. Ἡ ὄλη σταδιοδρομία του κατόπιν ὡς ἀρχιερέως καὶ ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας ἐξησφάλισε εἰς τὸν ἅγιον τὸν τίτλον τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ οὐρανοφάντορος. Ἀντιμετωπίσας τὸν ἐγερθέντα μέγαν διωγμὸν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἀπὸ μέρους τῶν ἀρειανῶν μὲ τὸν βασιλέα Οὐάλην ἐπὶ κεφαλῆς, κατήσχυε μὲ τὴν παρησίαν του τὸν αἰρετικὸν βασιλέα καὶ μὲ τὸ πλῆθος τῶν θαυμάτων του ἐπροκάλεσε τὸν θαυμασμὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ σκληροῦ βασιλέως.

Ἐφάμιλλοι πρὸς τὴν πίστιν, καὶ τὰς λοιπὰς μεγάλας ἀρετὰς του καὶ οἱ δύο ἄλλοι ἅγιοι, Γρηγόριος Θεολόγος καὶ Ἰωάννης Χρυσόστομος, ἀπετέλεσαν μίαν ἱεραρχικὴν τριάδα ἀχώριστον καὶ ἀδιάσπαστον. Τὸν ἀρρηκτον ὄμως δεσμὸν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ ὀρθοδόξου εὐσεβοῦς λαοῦ ἀπεπειράθη νὰ κλονίσῃ ἓνας μέγας ἀριθμὸς ἐλλογίμων ἀνδρῶν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἄλλοι προτιμοῦσαν τὸν Μέγαν Βασίλειον διότι ἦταν σοβαρὸς κατὰ τὸ ἦθος καὶ δὲν συγχωροῦσε εὐκολὰ τοὺς ἁμαρτάνοντας. Ἄλλοι ἐθεωροῦσαν ἀνώτερον καὶ τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τὸν Γρηγόριον τὸν Θεολόγον διὰ τὴν κομψότητα τῆς φράσεώς του καὶ διότι εἶχε, ὡς ἐφρόνουν, ὑπερβῆ ὅλους τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς παλαιοὺς καθὼς καὶ τὰς περιβοήτους εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἑλληνικὴν σοφίαν καὶ τοὺς νεωτέρους ἐκκλησιαστικοὺς. Ἄλλοι πάλιν ὕψωναν τὸν θεῖον Χρυσόστομον καὶ ἐθεωροῦσαν αὐτὸν ἀνώτερον καὶ τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ Γρηγορίου διότι ἐγοήτευσε μὲ τὸ μελλίρρητον ὕφος του καὶ εἴλκυσε τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.

* * *

Ἡ διαφορὰ καὶ αἱ φιλονικίαι περὶ τῆς ἀνωτερότητος τῶν τριῶν ἁγίων διήρесе τὸ πλῆθος τῶν χριστιανῶν εἰς τρία μέρη καὶ ἐλέγοντο ἄλλοι Βασιλεῖται, ἄλλοι Γρηγορίται καὶ ἄλλοι Ἰωαννῖται. Κατόπιν τῆς συνεχιζομένης διαιρέσεως καὶ τῆς φιλονικείας τῶν σοφῶν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι ἐνεφανίσθησαν ὡς ἐν ὄραματι πρῶτον μὲν χωριστὰ καὶ κατόπιν καὶ οἱ τρεῖς μαζὶ εἰς τὸν τότε ἐπίσκοπον Ἰωάννην, ἀνδρα ἐλλόγιμον, ποτισμένον μὲ τὰ νάματα τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, καὶ μὲ ἓνα στόμα καὶ οἱ τρεῖς ἐτόνισαν εἰς αὐτὸν ὅτι εἶναι ἴσοι καὶ δὲν ὑπάρχει πρῶτος ἢ καὶ δεῦτερος μεταξὺ αὐτῶν, συνέστησαν δὲ εἰς τὸν ἐπίσκοπον νὰ προστάξῃ τοὺς φιλονικοῦντας νὰ μὴ διχάζονται ἐξ αἰτίας αὐτῶν.

Τελικῶς δὲ παρήγγειλε τὴν καθιέρωσιν μιᾶς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν νὰ ἐορτάζωνται καὶ οἱ τρεῖς. Καὶ ἀφ' οὗ ἔδωκαν τὰς παραγγελίας αὐτὰς οἱ ἅγιοι ἐφάνησαν ὅτι ἀνέβησαν εἰς τοὺς οὐρα-

νοὺς καταυγαζόμενοι ἀπὸ λαμπρὸν καὶ ἄπειρον φῶς καὶ καλοῦντες κατ' ὄνομα ὁ ἓνας τὸν ἄλλον.

Ἐγερθεῖς καταπτοημένος καὶ ἐν συγκινήσει ὁ εὐσεβῆς ἐπίσκοπος Ἰωάννης, συνεμορφώθη πρὸς τὰς ὁδηγίας τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν μὲ ἀποτέλεσμα νὰ κατασιγάσῃ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, νὰ εἰρηνεύσουν οἱ φιλονικοῦντες καὶ νὰ ἐορτάζεται τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου ἡ μνήμη τῶν σοφῶν διδασκάλων.

Ἐπέρασαν αἰῶνες. Καὶ ἡ ἐορτὴ αὐτὴ ποὺ παρεδόθη πρὸς τιμὴν τῶν τριῶν ἁγίων ἐξακολουθεῖ νὰ τιμᾶται μέχρι σήμερον μὲ τὸν πλέον ὑποβλητικὸν καὶ συγκινητικὸν τρόπον. Ἡ Πόλις ἰδίως δὲν ἐλησμόνησε ὅτι οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι ἔδωσαν εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἑνα φωτεινὸν παρόν, ποὺ συνεκλόνησε κάθε χριστιανικὴ ψυχὴ. Ἐδρα τῆς ἑλληνικῆς παιδείας παράλληλα πρὸς τὰς Ἀθήνας, ποὺ δὲν ἔπαυσε νὰ ἀποτελεῖ κέντρον πνευματικῆς ἐκδηλώσεως, τὸ παλαιὸν Βυζάντιον ἀγκάλιασε καὶ ἐτίμησε πάντοτε τοὺς τρεῖς μεγίστους φωστῆρας ὡς ἰδικούς του ἁγίους καὶ προστάτας. Κάθε πνευματικὸν κέντρον του θὰ ἔπαυσε νὰ ἀναδίδῃ τὴν πνοὴν τῆς πνευματικῆς ἀνωτερότητος τῆς ἀδιαρέτου αὐτῆς τριάδος τῶν διδασκάλων. Συγκινητικὲς αἱ ἐκδηλώσεις σὲ κάθε ἐκκλησία καὶ σὲ κάθε ἑλληνικὸν σχολεῖο. Πρὸ ὀλίγου ἀκόμη, πρὶν ἐνταθῆ ἡ μισαλλοδοξία τῶν κυριάρχων, ἡ πατριαρχικὴ πομπὴ μὲ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ἐπὶ κεφαλῆς, ξεκινοῦσε μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ τοῦ Φαναρίου καὶ κατηυθύνετο εἰς τὴν μεγαλόνημον τοῦ Γένους Σχολῆν. Ἐορτάζετο εἰς αὐτὴν πανηγυρικῶς ἡ μνήμη τῶν προστατῶν τῆς παιδείας ἱεραρχῶν, εὐλογοῦσε τὴν νεότητα καὶ τὸ ἄλλο φιλόθησκον πλῆθος ὁ Πατριάρχης καὶ ἐξεφωνεῖτο ὁ πανηγυρικὸς τῆς ἡμέρας ἀπὸ καθηγητῆν τῆς Σχολῆς, μὲ θέμα πάντοτε τὴν παιδείαν καὶ τοὺς τρεῖς φωστῆρας προστάτας τῆς. Οἱ ἐνδημοῦντες εἰς τὴν Πόλιν ἄρχιερεῖς καὶ οἱ ἐπίσκοποι διεσκορπίζοντο εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Πόλεως ὅπου εἰς κάθε σχολεῖο ὑπὸ τὴν ἰδίαν ὑποβλητικὴν συγκινητικὴν ἀτμόσφαιραν ἐορτάζετο ἡ μνήμη τῶν ἁγίων. Διενέμετο ἄρτος καὶ κόλλιβα καὶ ὀλόκληρος ἡ ἡμέρα κυλοῦσε εἰς τὸ Βυζάντιον ὑπὸ μίαν ἐορταστικὴν ἀτμόσφαιραν.

Εἰς τοὺς δύο ἀπὸ τοὺς τρεῖς τιμωμένους μὲ τὴν μνήμην των ἱεράρχων, τὸν Βασίλειον καὶ τὸν Χρυσόστομον, ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ὀφείλει τὰς τελουμένας λειτουργίας τῆς. Τὴν πρώτην λειτουργίαν εἶχε συνθέσει εἰς ἑβραϊκὴν γλῶσσαν ὁ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος, ὁ υἱὸς τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ. Ὁ μαθητῆς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου Κλήμης, ὁ κατόπιν Πάπας Ρώμης, τὴν μεταγλώττισε εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ἐνομοθέτησε ὅπως πάντες οἱ χριστιανοὶ τελοῦν τὴν θείαν αὐτὴν μυσταγωγίαν. Ἐπὶ τριακόσια πενήντα χρό-

νια ἐτελεῖτο πράγματι ἡ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου. Ἄλλ' ἦταν τόσον ἐκτενής καὶ κουραστική ὥστε πολλοὶ ἱερεῖς δὲν ἐλειτουροῦσαν, πολλοὶ δὲ χριστιανοὶ ὅταν ἐκκλησιάζοντο ἐβαρύνοντο, ἀδιαφοροῦσαν καὶ ἐγόγγυζαν, προτιμῶντες οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν νὰ τραποῦν πρὸς κοσμικὰς συγκεντρώσεις. Ὁ ἅγ. Βασίλειος ἐπιθυμῶν ν' ἀνακουφίσῃ τοὺς χριστιανούς, ἀλλὰ ταῦτο χρόνωσ καὶ νὰ ἔχῃ τὴν εὐχέρειαν τῆς ἐξαπλώσεως τῆς διδαχῆς του παρακαλοῦσε τὸν Θεὸν νὰ δείξῃ εἰς αὐτὸν σημεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐπετύγχανε τὴν συντόμευσιν τῆς θείας λειτουργίας. Καὶ μίαν νύκτα κατόπιν πολυημέρων δεήσεων μετὰ νηστείας καὶ δακρύων, ὁ ἅγιος εἶδε θαυμαστὴν ὄπτασίαν. Ἐφάνη εἰς αὐτὸν ὡσάν νὰ κατῆλθεν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Χριστὸς μετὰ τῶν ἀποστόλων καὶ ἐτέλεσε μετ' αὐτοῦ τὴν θείαν μυσταγωγίαν κατὰ τὴν ἀρχιερατικὴν τάξιν. Δὲν ἔλεγεν ἐν τούτοις τίς εὐχὲς καθὼς ἦταν γραμμένες εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου, ἀλλὰ περιέκοπτε αὐτὰς κατὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον συνέθεσεν αὐτὰς κατόπιν ὁ οὐρανοφαντωρ ἅγιος. Τὴν ἐπομένην τῆς ὄπτασίας ὁ ἐκ Καισαρείας ἅγιος εὐχαριστήσας τὸν Κύριον συνέγραψε τὴν θείαν λειτουργίαν συντομότεραν καθὼς τελεῖται σήμερον εἰς ὀρισμένας λειτουργίας τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος μετὰ τὴν μεγαλόπνοον ἔμπνευσιν ἐπροχώρησε ἀκόμη περισσότερον, συντομέουσας περισσότερον τὴν θείαν λειτουργίαν. Καὶ εἶναι τοῦ ἱεράρχου αὐτοῦ ἡ λειτουργία ποὺ τελεῖται συνήθως σήμερον.

Ὁ ἑορτασμὸς τῆς μνήμης τῶν τριῶν μεγάλων φωστῆρων τῆς ὀρθοδόξου οἰκουμένης ἀποτελεῖ εὐλαβῆ ἀνάμνησιν τῆς ὁσιότητος τῶν ἁγίων καὶ ἓνα φόρον εὐγνωμοσύνης πρὸς αὐτοὺς διότι ἐστάθησαν οἱ ἡγέται τῆς παιδείας, μεταλαμπαδεύοντες τὰ φῶτα των εἰς τὴν ἑλληνικὴν νεότητα καὶ τὸν χριστιανικὸν κόσμον ποὺ τοὺς τιμᾷ.

ΒΑΣ. ΠΑΠΑΔΗΣ

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον :
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιοδικοῦ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
Ὁδὸς Φιλοθέης 19, Ἀθῆναι - Τηλέφ. 227.689.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

72. Ποῦ μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ τραπεζομάνδηλα ποὺ ἔχουν ἤδη χρησιμοποιοθῆ ὡς καλύμματα τῆς ἀγίας τραπέζης; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Κ. Μήτσιου).

Κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ ἀποφεύγεται ἡ τοποθέτησις πολλῶν καὶ μὴ εἰδικῶν καλυμμάτων στὴν ἀγία τράπεζα. Ἐτσι καὶ ἡ ἐμφάνισις τῆς θὰ εἶναι αἰσθητικῶς καλὴ καὶ λιγώτερες φορές θὰ ἔχωμε νὰ ἀντιμετωπίσωμε τὸ πρόβλημα ποὺ θέτει ἡ ἐρώτησις. Ὅπως εἶναι γνωστὸ ἡ ἀμφίεσις τῆς ἀγίας τραπέζης ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία μόνο καλύμματα· τὸ «κατασάρκιον», τὸ λευκὸ δηλαδὴ σινδόνι ποὺ τίθεται ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα κατὰ τὰ ἐγκαίνια ἀπ' εὐθείας ἐπάνω εἰς τὸ μάρμαρο τῆς ἀγίας τραπέζης καὶ εἶναι δεμένο ἐπάνω στὸν κίονα ποὺ τὴν ὑποβαστάζει, ἡ «ἐνδυτή», τὸ κατὰ τὸ δυνατὸν δηλαδὴ πολυτελὲς κάλυμμα ποὺ καλύπτει ὀλόκληρο τὸ θυσιαστήριον καὶ συνήθως κατέρχεται ἀπὸ τίς τέσσαρες πλευρὰς ὡς τὸ ἔδαφος καὶ τὸ «εἰλητόν» - «ἀντιμίνιον», ποὺ ἀπλώνεται μόνο κατὰ τὴν θεία λειτουργία καὶ παραμένει τὸν ὑπόλοιπον χρόνον διπλωμένο κάτω ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον. Ἄν ἔτσι ρυθμίσωμε τὴν ἀμφίεσις τῆς ἀγίας τραπέζης μᾶς μένει νὰ σκεφθοῦμε μόνο γιὰ τὴν ἐνδυτὴν, γιὰτὶ τὸ κατασάρκιον δὲν ἀλλάσσεται ποτὲ καὶ τὸ εἰλητόν ὅταν φθαρῆ μποροῦμε νὰ τὸ ἀποθέσωμε σ' ἓνα ἐρμάριον τοῦ σκευοφυλακίου. Ἡ ἐνδυτὴ ἐξ ἄλλου σπάνια μπορεῖ νὰ φθαρῆ καὶ γιὰτὶ δὲν γίνεται μεγάλη χρῆσις τῆς καὶ γιὰτὶ εἶναι κατασκευασμένη ἀπὸ σχετικῶς καλὸ ὕφασμα. Ὅταν παρουσιάζωνται νέοι δωρηταὶ καλὸ εἶναι ὁ ἱερεὺς νὰ πέρνη πρωτοβουλία καὶ νὰ τοὺς καθοδηγῆ στὸν τρόπο τῆς κατασκευῆς καὶ στὴν ἐκλογή τοῦ χρώματος τῆς ἐνδυτῆς, ὥστε καὶ ἀπόλυτα νὰ ταιριάζῃ μὲ τίς διαστάσεις τοῦ θυσιαστηρίου καὶ διαφόρων χρωμάτων ἐνδυτῆς νὰ διαθέτῃ ὁ ναός, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ μεταλλάσσωνται ἀνάλογα μὲ τὰς περιόδους τοῦ ἔτους καὶ νὰ μπαίηνη μαύρη ἢ μώβ κατὰ τὴν Τεσσαρακοστήν, λευκὴ κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Πάσχα καὶ ἄλλων χρωμάτων κατὰ τίς λοιπὰς ἑορτὰς, καθὼς καὶ κατὰ τίς μὴ ἑορτάσιμες περιόδους τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους. Ἄν γίνεται αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ καὶ διατηροῦνται κατὰ τὸν ὑπόλοιπον χρόνον καθαρά, σιδερωμένα καὶ προσεκτικὰ διπλωμένα τὰ ἄμφια αὐτά, εἶναι ζήτημα ἂν ποτὲ θὰ παραστῆ ἀνάγκη νὰ σκεφθοῦμε τί πρέπει νὰ τὰ κάμωμε.

Ἄν ὅμως παρ' ἐλπίδα μᾶς συμβῆ αὐτό, πρέπει νὰ ξέρωμε, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται ἡ χρῆσις τῶν ἔξω τοῦ ναοῦ ἢ ἡ μετατροπὴ του σὲ κοσμικὰ ἐνδύματα ἢ ἡ χρησιμοποίησις τῶν σὲ κοινὴ χρῆσις. Τοῦτο αὐστηρὰ τὸ ἀπαγορεύουν οἱ ἱεροὶ κανόνες, ὅπως ὁ

ογ' τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ ὁ ἰ' τῆς Πρωτοδευτέρας συνόδου. Ἡ σχετικὴ διάταξι τοῦ Εὐχολογίου «περὶ τῆς ἁγίας τραπέζης, ἧς τὰ ἄμφια διεφθάρησαν» καθορίζει νὰ βάλωνται αὐτὰ «ἐν ἀγγελίοις καινοῖς», δὲν λέγει ὅμως τι ἀκριβῶς γίνονται κατόπιν. Πάντως ὑπῆρχε συνήθεια νὰ καίωνται ἢ νὰ θάπτωνται ὅσα ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἀκατάλληλα γιὰ μελλοντικὴ χρῆσι. Ἄν πάλι δὲν εἶναι τελείως κατεστραμμένα μποροῦν νὰ μεταποιηθοῦν καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἢ ὡς καλύματα τῆς ἱερᾶς προθέσεως, τῆς ὁποίας ἡ ἱερότης εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἱερότητα τοῦ θυσιαστηρίου, ἢ ὡς καλύματα ἁγίων τραπέζων παρεκκλησίων ἢ ἐξωκκλησίων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ αὐτὰ θὰ εὐπρεπίζωνται καὶ τὰ καλύματα τῆς ἁγίας τραπέζης δὲν θὰ βεβηλώνωνται.

73. Ἐπιτρέπεται νὰ ραίνουν οἱ παριστάμενοι τοὺς νεονύμφους κατὰ τὸ «Ἡσαΐα χόρευε...» μὲ κουφέτα, πρᾶγμα ποὺ προκαλεῖ ἀταξία καὶ ἀνάρμοστα μερικὲς φορὲς ἐπεισόδια; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Δ. Παπαδοπούλου καὶ Χ.Τ.).

Τὸ νὰ ραίνουν οἱ παριστάμενοι κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ γάμου τοὺς νεονύμφους μὲ ἄνθη, ρίζι, κουφέτα, ἀκόμη καὶ μὲ νομίσματα εἶναι ἀρκετὰ παλαιὸ ἔθιμο καὶ ἴσως καὶ προχριστιανικό. Ὑπάρχουν μαρτυρίες, ὅτι καὶ κατὰ τὴν βυζαντινὴ ἐποχὴ ἔρραναν τὸ ζεῦγος κατὰ τὸν ἱερὸ χορὸ τῆς ἀκολουθίας τοῦ γάμου μὲ «σήσαμον καὶ κριθᾶς οἰωνιζόμενοι, ἐπεὶ πολύγονά εἰσι». Ἀκριβῶς δὲ ἡ ἔννοια τοῦ ἐθίμου αὐτοῦ δηλώνεται στὴν ἀνωτέρω φράσι. Εἶναι δηλαδὴ ἓνα εἶδος εὐχῆς γιὰ τὸ «ρίζωμα» τῶν νεονύμφων, γιὰ πολυγονία καὶ εὐγονία καὶ αὐξησι τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἀκόμη καὶ μιὰ ἐκδήλωσι χαρᾶς.

Δὲν νομίζω πὼς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχη κανεὶς τὴν ἐκρίζωσι τοῦ ἐθίμου αὐτοῦ ἀπαγορεύοντάς το. Μπορεῖ ὅμως καὶ πρέπει νὰ γίνεταί μὲ περισσότερη εὐπρέπεια, χωρὶς νὰ ρίχνωνται, καὶ μάλιστα κατὰ ἀνάρμοστο τρόπο, κουφέτα καὶ νομίσματα. Καὶ αὐτὸ ἤδη γίνεταί ὅταν οἱ παριστάμενοι στὸν γάμο ἔχουν συναίσθησι τῆς ἱερότητος τοῦ μυστηρίου καὶ τοῦ χώρου τοῦ ναοῦ, στὸν ὁποῖον τελεῖται. Πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν πρέπει νὰ στρέφεται ἡ προσπάθεια τῶν ἱερέων μας.

Γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ πράγματος σημειώνω, ὅτι ὁ Μητροπολίτης πρ. Καισαρείας Ἀμβρόσιος (Σταυρινός) σὲ μιὰ σχετικὴ μελέτη του, (Ἡ ἱερολογία τοῦ γάμου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1923, σελ. 159), προτείνει τὴν κατάργησι τοῦ ἱεροῦ χώρου ἐπειδὴ ἀκριβῶς αἷ κατὰ τοῦτον ἐθισθεῖσα ἐπίρρασις τῶν χορευόντων ἢ εἰσοδεούν-

των νεονύμφων δι' ἀνθέων κλπ. ἰδίᾳ δὲ κερματίων νομισμάτων γίνεται πρόξενος ταραχῆς ὡς τὰ πολλὰ βδελυγμίαν προκαλοῦσης». Αὐτὸ τὸ ἀναφέρω γιὰ νὰ φανῆ σὲ τι ὑπερβολὲς μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ ἓνας ὑπερβολικὸς ζήλος γιὰ μιὰ ἰδεώδη τάξι στὶς ἀκολουθίαις μας καὶ πὼς μαζὶ μὲ ὠρισμένες ὑπερβολὲς καὶ μερικὰ κακῶς κείμενα μποροῦν νὰ συμπαρασυρθοῦν καὶ τὰ καλῶς κείμενα καὶ νὰ προκληθοῦν ἀνεπανόρθωτες φθορὲς στὶς ἱερὲς μας ἀκολουθίαις, ὅπως θὰ συνέβαινε ἂν ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἡ τολμηρὴ πρότασι πρ. Καισαρείας.

74. Προκειμένου νὰ κάμω μὲν ὀρθόδοξον ἓνα προτεστάντην γερμανὸν πὼς πρέπει νὰ ἐνεργήσωμε; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Σ. Μανώλη).

Τὸ ζήτημα πρέπει νὰ παραπεμφθῆ στὸν ἀρχιερέα τῆς ἐπαρχίας σας, ὁ ὁποῖος ὡς ὑπεύθυνος καὶ ἀρμόδιος θὰ καθορίσῃ ἂν ὁ κατηγορούμενός σας θὰ γίνῃ δεκτὸς στὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἢ μόνον διὰ τοῦ μύρου. Ἐκεῖνος θὰ ἐξετάσῃ ἂν τὸ βάπτισμά του ἐγένε εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος, ὁπότε μπορεῖ κατ' οἰκονομίαν νὰ μὴ βαπτισθῆ, ἢ ἂν τὸ δόγμα στὸ ὁποῖο ἀνῆκε δὲν πιστεῦε στὴν ἁγία Τριάδα, γιὰτὶ ὑπάρχουν καὶ τέτοιου εἴδους προτεστάνται, ὁπότε ὅπωςδήποτε πρέπει νὰ βαπτισθῆ. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ ποὺ γενικὰ ἰσχύει, ἂν καὶ ἐπίσημος καὶ ὁμόφωνος ἀπόφασις τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν δὲν ὑπάρχει στὸ σημεῖο αὐτό. Ἀπαραίτητη ὅμως προϋπόθεσι γιὰ νὰ γίνῃ ἡ εἰσδοχὴ του στὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία εἶναι νὰ τοῦ γίνῃ συστηματικὴ κατήχησι πρὶν ἀπὸ τὸ βάπτισμα ἀπὸ σᾶς καὶ ἀπὸ ἓνα θεολόγο κληρικόν, εἴτε στὴν γλῶσσα του εἴτε στὰ ἑλληνικά, ἀφοῦ ὅμως πρῶτα μάθῃ ἀρκετὰ καλὰ τὴν γλῶσσα μας, τόσο τουλάχιστον ὅσο χρειάζεται νὰ κατανοῇ αὐτὰ ποὺ τοῦ διδάσκετε. Ἐξετάσατε πρὶν ἀπὸ ὅλα καὶ τίς προθέσεις του ἂν εἶναι εἰλικρινεῖς καὶ ἡ ἀπόφασί του νὰ γίνῃ ὀρθόδοξος ἂν εἶναι ἐνσυνείδητη, σταθερὴ καὶ ἀμετάκλητη. Σὲ περιπτώσεις σὰν αὐτὴ ποὺ ἀντιμετωπίζετε τὸ κύριο μέλημά μας πρέπει νὰ εἶναι νὰ κάμωμε καλοὺς καὶ ἀφοσιωμένους στὴν Ἐκκλησίαν μας πιστοὺς, ποὺ θὰ βαστάσουν ἐπαξίως τὸ ὄνομα τοῦ ὀρθόδοξου χριστιανοῦ μέσα στὸ ἀλλόδοξο περιβάλλον ποὺ θὰ ζήσουν καὶ ὄχι πολλοὺς, ἀλλὰ χλιαροὺς στὴν ὁμολογίαν τῆς ὀρθόδοξου πίστεως.

75. Ὄταν μία γυναῖκα βρίσκεται στὴν περὶοδο μπορεῖ νὰ ἔλθῃ στὴν Ἐκκλησίαν, νὰ πάρῃ ἀντίδωρο καὶ νὰ ἀσπασθῆ εἰκόνας; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Κ. Μήτσιου).

Τοῦτο ἀπαγορεύεται ἀπὸ τὸν β' κανόνα τοῦ ἁγίου Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, ποὺ ἔχει ὡς ἐξῆς: «Περὶ δὲ τῶν ἐν ἐφέδρῳ γυ-

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ
ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΑΙΓΙΝΗΣ
«ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ»

Ἡ ἐπιμέλεια.

Ἐπιμέλεια εἶναι ἡ φροντίδα, ἡ ἀπασχόλησή μας καὶ ἡ μέριμνά μας γιὰ κάποιο πρᾶγμα. Καὶ ὁ Ἐπίκτητος ὠνόμασε τὴν ἐπιμέλεια «μητέρα ὄλων τῶν ἀρετῶν». Ὁ δὲ Σοφοκλῆς λέει: «τὸ ζηλούμενον ἄλωτον, ἐκφεύγει δὲ τ' ἀμελούμενον». Καθετὶ ποὺ τὸ ἐπιδιώκομε, μποροῦμε νὰ τὸ ἐπιτύχωμε, μᾶς διαφεύγει ὅμως ἐκεῖνο ποὺ ἀδιαφοροῦμε γι' αὐτό.

Ὁ Νεόφυτος Δούκας λέει, πῶς «δὲν ὑπάρχει πρᾶγμα ποὺ δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ κάνωμε καλύτερα, ἂν φροντίζωμε γι' αὐτὸ μὲ προσοχή καὶ μ' ἐπιμέλεια. Οὔτε καὶ μπορεῖ νὰ ὑπάρξη ὅποιαδήποτε ἐπιστήμη, ἂν δὲν ἀρδεύεται μ' ἀδιάκοπες μελέτες». Τὰ πάντα μποροῦν νὰ γίνουν καλύτερα, μὲ τὴν ἐπιμέλεια, μὲ τὴν ἀδιάκοπη φροντίδα καὶ μὲ τὴν ἀσταμάτητη μελέτη καὶ σπουδῆ. Κι' ὅπως εἶπεν ὁ Κάτων «οἱ περισσότεροι ἀγαθοὶ ἄνθρωποι τὸ χρωστοῦνε στὴν προσπάθειά

ναικῶν, εἰ προσῆκεν αὐτὰς οὕτω διακειμένας εἰς τὸν οἶκον εἰσιέναι τοῦ Θεοῦ, περιττὸν καὶ τὸ πυθάνεσθαι νομίζω· οὐ γὰρ αὐτὰς οἶμαι, πιστὰς οὖσας καὶ εὐλαβεῖς, τολμήσειν οὕτω διακειμένας, ἢ τῇ τραπέζῃ τῇ ἁγία προσελθεῖν, ἢ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ προσάψασθαι· οὐδὲ γὰρ ἡ τὴν δωδεκαετῆ ρύσιν ἔχουσα πρὸς τὴν ἴασιν ἔθιγεν αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνου τοῦ κρασπέδου· προσεῦχεσθαι μὲν γὰρ ὅπως ἂν ἔχη τις καὶ ὡς ἂν διάκηται μεμνησθαι τοῦ δεσπότου καὶ δεῖσθαι βοηθείας τυχεῖν, ἀνεπίφθονον· εἰς δὲ τὰ ἅγια καὶ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ὁ μὴ πάντῃ καθαρὸς καὶ ψυχῇ καὶ σώματι προσιέναι καλυθῆσεται». Ὁ κανὼν κυρίως ἀπαγορεύει τὴν προσέλευσι στὴν θεία κοινωνία, ὅχι ὅμως μόνον αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν εἴσοδο στὸν ναὸ καὶ τὴν συμμετοχὴ σὲ κάθε εἶδους ἁγιαστικὸ μέσο. Σχετικοὶ εἶναι καὶ ὁ στ' καὶ ζ' κανόνες τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας, ποὺ διατάσσουν ὁ μὲν πρῶτος τὴν μετάθεσι τοῦ βαπτίσματος τῆς «ἐν ἐφέδρῳ» κατηχουμένης «ἕως οὗ καθαρισθῆ», καὶ ὁ δεύτερος τὴν μὴ προσέλευσι στὴν θεία κοινωνία κατὰ τις ἡμέρες αὐτές.

Περὶσσότερα μπορεῖ νὰ βρῆ κανεὶς γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ στὰ σχόλια τοῦ Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου στὸν β' κανόνα τοῦ ἁγίου Διονυσίου στὸ «Πηδάλιο» καὶ στὸ βιβλίον τοῦ π. Γερβασίου Παρασκευοπούλου «Ἐπίκαιρα προβλήματα», Ἀθήναι 1954, σελ. 44-46.

τους, κι' ὄχι στήν φύση τους». Ὁ Πλάτων ἐπίσης λέει πῶς καί «τὰ εὐκόλα πράγματα διαφεύγουν τοὺς ἀμελεῖς, καί πῶς τὰ δυσκολώτερα μπορεῖ νὰ τὰ ἐπιτύχη κανεὶς μὲ τὴν ἐπιμέλεια. Γιατὶ ἡ ἐπιμέλεια εἶναι πρᾶγμα ὠφέλιμο καὶ ποὺ ὀδηγεῖ σ' ἀποτελέσματα. Καί ὑπάρχουν παράξενα κι' ἀφύσικα πράγματα, ποὺ μὲ τὴν προσπάθεια γίνηκαν ἀνώτερα ἀπὸ τὰ φυσικά».

Ὁ Ξενοφῶν λέει σχετικὰ, πῶς «οἱ καρτερικὲς καὶ ὑπομονετικὲς ἐπιμέλειες μᾶς ὀδηγοῦν στὴν ἐπιτυχία κάθε καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἔργου». Ὁ δὲ Μεγάλος Βασίλειος, πῶς «ὅσοι ξέρουν κι' ὅσοι φροντίζουν ν' ἀντλοῦνε ἀπὸ τὸ καθετὶ κάποιον ὠφέλεια, μοιάζουν μὲ τὰ ποτάμια ποὺ γίνονται μεγάλα σιγὰ σιγὰ καὶ μὲ τοὺς πολλοὺς παραπόταμους».

Ἡ ἐπιμέλεια, ὅπως λέει ἕνα λαϊκὸ λόγιο «νικᾷ ὅλες τὶς δυσκολίες καὶ ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο σὲ δρόμο εὐτυχίας». Νὰ κοπιᾶζης λοιπὸν καὶ νᾶσαι ἐπιμελής, ἐνὸςω εἶσαι νέος ἀκόμα, γιατί ἂν δὲν τὸ κάνης, θὰ μετανοήσης ἀργότερα. Μάταια ὅμως.

Περὶ τῆς κατὰ Θεὸν Πολιτείας.

Εὐαγγελικὴ πολιτεία εἶναι, τὸ νὰ ζῆ κανεὶς σύμφωνα μὲ τὶς ἠθικὲς ἀρχὲς τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. Ὁ Μεγάλος Βασίλειος λέει τὰ ἐξῆς γιὰ τὴν εὐαγγελικὴ πολιτεία: «Μάθε καὶ διδάξου τὴν εὐαγγελικὴ πολιτεία: νᾶχης δηλαδὴ σεμνότητα στὴν ὄψη σου, ἐγκράτεια στὴ γλῶσσα σου, πειθαρχία στὸ σῶμα σου, φρόνημα ταπεινό, καθαρότητα στοὺς λογισμοὺς σου, καὶ νὰ μὴν θυμῶνης ποτέ σου. Ὅταν σ' ἀγκαρεῦσιν, ν' ἀναλαβαίνης θεληματικὰ σου κι' ἄλλες ἀγγαρίες: ὅταν σὲ καταδιώκουν, νὰ κάνης ὑπομονή, κι' ὅταν σὲ βλαστημᾶνε καὶ σὲ βρίζουν, νὰ εὐχσαι καὶ νὰ εὐλογᾷς. Νὰ νεκρωθῆς γιὰ τὴν ἁμαρτία, καὶ νὰ σταυρωθῆς κι' ἐσὺ μαζί μὲ τὸν Χριστό. Ὅλη σου τὴν ἀγάπη ρίξε τὴν καὶ στήριξέ τὴν ἐπάνω στὸν Κύριο».

Ὁ δὲ Γρηγόριος ὁ Νύσσης λέει: «Εὐαγγελικὴ πολιτεία εἶναι τὸ ν' ἀποκτήσης μὲ τὴν ἐνάρετη ζωὴ σου καὶ μὲ τὴν εὐσέβειά σου τὸ ἔνδυμα ἐκεῖνο, ποὺ μᾶς χρειάζεται γιὰ νὰ μὴ βρεθοῦμε γυμνοί». Κι' ὁ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης, ὅτι «Εὐαγγελικὴ πολιτεία λέγεται ἡ πνευματικὴ πολιτεία, ποὺ κατορθώνεται περισσότερο μὲ τὰ ἔργα, παρά μὲ τὰ λόγια». Τὸ ἴδιο λέει κι' ὁ θεὸς Χρυσόστομος: «δὲν μᾶς εἶναι μονάχα ἡ πίστις ἀπαραίτητη: ἀλλὰ χρειάζομαστε καὶ πνευματικὴ πολιτεία, γιὰ νὰ μπορούμε νὰ διατηροῦμε καὶ νὰ κατέχωμε τὸ πνεῦμα ποὺ μᾶς δόθηκε μὴ φορά. Μεγάλον βέβαιον καὶ σωτήριο πρᾶγμα εἶναι ἡ πίστις, καὶ χωρὶς αὐτὴν δὲν μπορούμε νὰ σωθοῦμε ποτέ: ἀλλὰ δὲν

άρκει νὰ τὴν ὁμολογοῦμε καθημερινά, ἀλλὰ καὶ μᾶς χρειάζεται καλὴ πολιτεία». Κι' ἄλλοῦ πάλιν λέει: «ἡ τωρινὴ ζωὴ μας εἶναι καιρὸς πολιτείας καὶ ἀσκήσης· ὕστερα ὁμως ἀπὸ τὸ θάνατό μας ἔρχεται ὁ καιρὸς τῆς κρίσης καὶ τῆς ἀνταπόδοσης. Μιὰ καλὴ πράξις, καὶ χωρὶς ἄλλες ἀποδείξεις, μπάζει στὸν Παράδεισο αὐτοὺς ποὺ τὴν κατώρθωσαν· τὰ θαύματα ὁμως καὶ τὰ σημεῖα, χωρὶς τὴν καλὴν πολιτεία, δὲν κατορθώνουν οὔτε ὡς τὰ πρόθυρά του νὰ χειραγωγήσουν. Οἱ πράξεις οἱ καλὲς καὶ ὁ Εὐαγγελικὸς βίος, αὐτὸ εἶναι Εὐαγγελικὴ πολιτεία».

Ὁ Θεοφύλακτος λέει ἐπίσης: «τὰ οὐράνια πρέπει νὰ σκεπτόμαστε· νὰ τρέχωμε πρὸς τὴν πατρίδα μας, ποὺ γι' αὐτὴν εἶναι ὁ προορισμὸς μας νὰ πολιτευώμαστε· ἡ δικὴ μας πολιτεία βρίσκεται στοὺς οὐρανοὺς· σ' αὐτὸ διαφέρουν οἱ Χριστιανοὶ ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Καὶ ἡ διαφορὰ μεταξύ τους εἶναι πολὺ μεγάλη, μὲ τὸ νάχουνε πάντα προσηλωμένο τὸν νοῦ τους στὰ οὐράνια, καὶ ν' ἀντιλαμβάνουνε μέσα τους τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, κι' ὁ μοναδικὸς τους στοχασμὸς νᾶναι πῶς θὰ μεθέξουνε στὸ πνεῦμα τὸ ἅγιο. Αὐτὸς ποὺ προκόβει στὴν ἀρετὴ καὶ σηκώνει τὸν σταυρὸ του, κι' ἀκολουθεῖ τὸν Χριστό, αὐτὸς πολιτεύεται σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο».

Τὸ νὰ πολιτεύεται κανεὶς κατὰ Θεὸν σημαίνει, νᾶχη τελείως καθαρὴ τὴν συνειδησή του καὶ νὰ κάνη πάντα του τὸ καλὸ.

Ἡ μοναχικὴ πολιτεία.

Μοναχικὴ πολιτεία εἶναι ἡ αὐταπάρνηση καὶ ἡ ὑποταγὴ στὸ Θεῖο νόμο· ἡ ἀκτημοσύνη· ἡ ἐγκράτεια· ἡ κακοπάθεια, καὶ ὁ συνεχὴς ἀγῶνας, μὲ ἀδιάλειπτες προσευχὲς γιὰ νὰ τελειοποιηθῆ κανεὶς σὲ κάθε ἀρετὴ· καὶ τὸ νὰ μελετᾷ κανεὶς ὑπομενετικά, πῶς μπορεῖ νὰ φθάσῃ στὴν ἄκρα τελειότητα. Ὁ θεῖος Ἰωάννης τῆς Κλίμακας δίνει τὸν παρακάτω ὀρισμὸ γιὰ τὸν μοναχό: «Μοναχὸς σημαίνει ὁ ἀδιάκοπος βίασμὸς τῆς φύσης μας· ἀσταμάτητη ἐπαγρύπνηση ἐπάνω στὶς αἰσθήσεις μας· σῶμα ποὺ τὸ διατηροῦμε ὀλόαγνο· στόμα ὀλοκάθαρο· καὶ φωτισμένο νοῦ».

Ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ λέει: «Μοναχὸς σημαίνει ἄνθρωπο ἐξωκοσμικό, ποὺ πάντα παρακαλεῖ καὶ προσεύχεται στὸ Θεὸ ν' ἀπολαύσῃ τὰ μελλούμενα ἀγαθὰ. Πλοῦτος δὲ τοῦ μοναχοῦ εἶναι ἡ παράκληση ποὺ ὑψώνεται στὸ Θεὸ ἀπὸ ψυχὴ πενθισμένη· καὶ ἡ χαρὰ ἀπὸ τὴν πίστη, ποὺ λάμπει κι' ἀστραποβολᾷ μέσα στὸ βᾶθος τοῦ νοῦ». Ὁ δὲ ἅγιος Ἐφραίμ λέει: «Τὸν μοναχὸ δὲν τὸν κάνει οὔτε ἡ κουρὰ οὔτε καὶ τὸ ράσο ποὺ φορεῖ, ἀλλὰ ὁ οὐράνιος πόθος ποὺ τὸν κατέχει· καὶ ἡ ἔνθεη πολιτεία του· γιατί σ' αὐτὰ φανερώνεται ὁ κατὰ πάντα ἄριστος βίος». Καὶ ὁ ἅγιος

Ἀπὸ τὸ Μοναστηριακὸν Συναξάρι τοῦ 1821

ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΣΗΦ

«...λαβὼν τὰ ὄπλα ἔτρεξε κατὰ τῶν ἐχθρῶν...»

Μονὴ καὶ ἐνορία, κατὰ τὰ χρόνια τῆς δουλείας, συνειργάζοντο πρὸς διατήρησιν τῆς πίστεως καὶ σωτηρίαν τῆς Πατρίδος. Ἐν τῇ διασώσει καὶ διαδόσει τῆς παιδείας διέβλεπον τὴν σωτηρίαν ἀφοπτεμένων. Καὶ ἐπεδόθησαν, οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ ἐφημέριοι, μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἰδρυσιν σχολῶν ἐν τοῖς Μοναστηρίοις, καὶ κρυφῶν σχολιῶν ἐν ταῖς ἐνορίαις. Μὲ τὸν μοναχὸν καὶ τὸ λαμπρὸν φῶς τῆς ἡμέρας ἐλειτούργουν αἱ σχολαί, εἰς τὰ ἀπρόσιτα, συνήθως, μέρη τῶν ὄρειων μονῶν, εἰς τὰ μικρὰ ἢ Μεγάλα Σπήλαια, ἢ τὰ Ἀγιώνυμα Ὁρη. Μέσα εἰς τὸ ἔμφοβον σκότος, ἢ τὸ λαμπρὸν φεγγαράκι τῆς νυκτός, ἐεργάζοντο τὰ σχολεῖα τῶν ἐνοριῶν, μὲ τὸ καθημερινὸν πρόχειρον σφάγιον, τὸν ἐφημέριον ἐπὶ κεφαλῆς. Εἰς τὰς σχολὰς τῶν ἱερῶν Μονῶν, συνήθως πρῶτοι ἐφοίτουν ὡς ἀπλοῖ δόκιμοι, τὰ πρωτότοκα τέκνα τῶν ἐφημερίων, πρὸς στοιχειώδη μόρφωσιν αὐτῶν, καὶ τὴν διαδοχὴν τῶν ἐν τῇ ἐνορίᾳ πατέρων αὐτῶν, ἢ τῶν γερόντων ἐφημερίων. Ἡμερινὴ καὶ νυκτερινὴ ἐλευθερία ἐν ταῖς Μοναῖς, νυχθήμερος φόβος σφαγῆς ἐν ταῖς ἐνορίαις. Ἀμφότεραι, ἡ Μονὴ καὶ ἡ ἐνορία, ἦσαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν τῶν κλεφτῶν καὶ τῶν ἀρματολῶν, τῶν συνήθως καὶ ἀποφοίτων τῶν σχολῶν. Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, ἦτο τὸ σύλλημα τῶν ἀρματολικίων ἐν περιπτώσει ἐνοχλήσεως τῶν σχολῶν καὶ τῶν σχολειῶν. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι κατὰ τὸν Σεβριον τοῦ 1826, τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Αἰγυπτίου ἐπιδρομέως Ἰμβραῖμ, λεηλατοῦντα τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων, καὶ ἰδίως τὰ χωρία τῶν δήμων Ἀροανίας, Ψωφίδος, Παίων, καὶ Κλειτορίας, καὶ αἰχμαλωτίζοντα τὸν ἄμαχον πληθυσμὸν, «ἔθεσαν π ὦ ρ (βλέπε, ἀπομνημονεύματα Φωτάκου ἔτ. 1899 τόμ. Β', σελ. 340, καί, Ἀγία Λαύρα ὑπὸ Δημητρίου Τσιλλύρα, ἐπιθεωρητοῦ Μ. Ἐκπαιδεύσεως, ἔτ. 1965 σελ. 203) εἰς τὸ σ χ ο λ ε ῖ ο ν Σοπωτοῦ». «Τότε προσδραμόντες ἀ μέ σ ω ς οἱ Δ ε σ ι ν α ῖ ο ι, μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των, τὸ ἔ σ ω σ α ν». Μὲ ἄπειρα καθημερινὰ ἐμπόδια, καὶ κινδύνους πολλοὺς, ἐπροχώρη οὕτως ἡ στοιχειώδης μόρφωσις

Μάξιμος λέει ἐπίσης: «Μοναχὸς εἶναι αὐτὸς ποῦ ἀπομάκρυνε τὸν νοῦ του ἀπὸ κάθε ὑλικὸ πρᾶγμα· καὶ ποῦ μὲ τὴν ἐγκράτεια καὶ τὴν ἀγάπη καὶ μὲ τὶς ψαλμωδίας καὶ τὶς προσευχὰς ἔχει τὸν λογισμό του πάντα στραμμένον πρὸς τὸν Θεόν».

Ἀπόδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

τῶν Ἑλληνοπαίδων, καὶ ἡ ἐναγωνίως ἀναμενομένη ἔλευσις τῆς ἡμέρας τῆς ἐξεργέσεως, καὶ ἀναστάσεως τῆς φιλτάτης Πατρίδος, τῆς καταστολῆς τῆς ἡμισελήνου καὶ τῆς ὑψώσεως ἑσαεὶ τοῦ τιμίου σταυροῦ. Ἐκ τῆς ὑποδειγματικῆς ἐκείνης συνεργασίας μοναχοῦ καὶ ἐφημερίου, ἐνορίας καὶ Μονῆς, ἐκ τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης ἀμίλλης ἀμφοτέρων, ἐξεπήδησε, ἐσχηματίσθη τὸ μέγα νέφος τῶν νεομαρτύρων ἐφημερίων, τῶν ὁποίων τὸ Συναξάρι εἶναι εἰσέτι ἀγνωστον ἢ καὶ ἀνέκδοτον, πρὸς ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἐθνικὴν ζημίαν, καὶ οἱ ἀθάνατοι θάνατοι τῆς Γραβιάς, τοῦ Μανιακίου, τοῦ Ἀρκαδίου, ὡς καὶ πλείστων ἄλλων τροπαίων. Ἀγνωστον εἰσέτι καὶ τὸ Συναξάρι τῶν ἐθνικῶν προμαχόνων, ἐπάλλξεων, τῶν ἱερῶν Μονῶν μας. Εἰς τὸ Ἡρώον τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τοῦ Βουλκάνου, τῆς Μητροπόλεως Μεσσηνίας, ἃς ἐγγραφῆ καὶ ὁ ἱερομόναχος ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΣΗΦ. Ἐσώθησαν δύο πολεμικὰ ἐγγραφα, τιμητικὰ λίαν διὰ τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ Μοναστηρίου.

Ὁ ἀγωνιστὴς εἶδε τὴν Ἑλλάδα ἐλευθέραν καὶ ἀπελάμβανε μετέπειτα τῶν ἀπειραριθμῶν ἀγαθῶν τῆς θεοδωρήτου ἐλευθερίας. Τοὺς ἀγῶνας του πιστοποιοῦν δύο ὄπλαρχηγοί, οἵτινες μὲ τὰς στιβαρὰς χεῖρας των ἔγραφον ἐν Μεσσήνῃ τὰ ἐξῆς.

«ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ

Ἐπὶ τῇ ὀριζομένῃ ἀπὸ τὸν Ποινικὸν νόμον ποινῇ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποχρεώσει τῆς ἀνηκούσης πολιτικῆς ἀποζημιώσεως, πιστοποιοῦμεν οἱ ὑποφαινόμενοι, ὅτι ὁ ἐκ τῆς ἱερᾶς Μονῆς Β ο υ λ κ ά ν ο υ ΙΩΣΗΦ ΠΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, ἅμα ἤχισεν ἡ σάλπιγξ τοῦ ὑπὲρ τῆς Ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἡρωικοῦ ἀγῶνος, λαβὼν τὰ ὄπλα ἔτρεξε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, παρευρεθεὶς εἰς διαφόρους μάχας, ἦτοι εἰς τὴν τῆς Κ α ρ υ τ α ί ν η ς, τοῦ Β α λ τ ε ζ ί ο υ, τῆς πολιορκίας τῆς ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ μετὰ τῆς ἀλώσεώς της, εἰς τὴν Β έ ρ γ α ν καὶ ἀλλαχοῦ μέχρι τῆς ἐντελοῦς ἀπελευθερώσεως τῆς Πατρίδος ἐξακολουθῶν ἀκαταπαύστως τοὺς στρατιωτικὸς ἀγῶνας, μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας, παρακινῶντας τοὺς στρατιώτας εἰς τοὺς πολέμους διὰ τῆς διδασχῆς του, καὶ ἐξοικονομῶν τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας ἐξ ἰδίων του, καθότι ἐφέρετο εἰς διαφόρους στρατιώτας ἐπὶ κεφαλῆς καὶ Καπεταναῖος. Προκατέβαλεν αὐτοῖς ἔξοδα καὶ χρῆσιν πολεμοφοδίων καὶ ζωοτροφίας.

Εἰς ἔνδειξιν δὲ τοῦ δίδεται τὸ παρόν, κατ' αἴτησίν του, ἵνα τοῦ χρησιμεύσῃ ἔνθα ἀνήκει.

Ἐν Μεσσήνῃ τὴν 16ην 8βρίου 1846

Ἐμ. Δαριώτης

Ἄ. Μαυρομιχάλης

Ἐπικυροῦται τὸ γνήσιον τῆς ἀνωτέρω ὑπογραφῆς τοῦ ὑποστρατήγου Ἄντ. Μαυρομιχάλη.

Ἐν Καλάμαϊς τὴν 16ην Φεβρουαρίου 1846

Ὁ Δήμαρχος Καλαμῶν
Ἰωάννης Κ. Κυριακοῦ.

Καὶ ὁ ἀγωνιστὴς ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ του ἤσυχος καὶ ἐλεύθερος ἐνδαιτωμένος, καὶ ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ Βουλκάνου θεώμενος τὴν αἰμόβρεκτον πεδιάδα τῆς Μεσσηνίας καὶ τὰ περίξ αὐτῆς ἱστορικὰ βουνὰ ἐλεύθερα ἐκ τῆς μακραίωνος θεομισήτου δουλείας, καὶ ἐνθυμούμενος τοὺς πρότερον διαρκεῖς φόβους, βασάνους, τυραννίας, ἀγχόνας, πυρπολήσεις, σφαγὰς, ἀλλὰ καὶ τὴν πάνδημον ἐθνεγερσίαν, τὸν ἐνθουσιασμόν, τὰς θυσίας, τὰς μάχας, τὰς εὐνίκας καὶ τὰ τρόπαια τῶν χριστιανῶν, ἔγραφεν ὑπερηφάνως, ὡς συντελεστὴς τῶν Ἐλευθερίων, τὴν ἐπομένην αἴτησιν, ἀξιόλογον σελίδα τοῦ μοναχικοῦ Συναξαρίου τῆς Μητροπόλεως Μεσσηνίας.

ΜΟΝΗ ΒΟΥΛΚΑΝΟΥ

Ἄριθ. πρωτ. 7755

Τῇ 15ῃ Νοεμβρίου 1846

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν θυσιῶν καὶ Ἀγῶνων
τῆς Πατρίδος Ἐξεταστικὴν Ἐπιτροπὴν.

«Ἐκ τοῦ ἐπισυνημμένου πιστοποιητικοῦ θέλετε πληροφορηθῆ ἀρκούντως, ἀξιότιμοι πατριῶται, καὶ συναγωνισταί, ὅτι ὑπῆρέτησα τὴν Πατρίδα ἐπὶ τῶν κρίσιμων περιστάσεων τοῦ πολέμου ἐκκλησιαστικῶς τε καὶ στρατιωτικῶς φέρων εἰς τὴν δεξιὰν τὸν τίμιον στραυρὸν καὶ ἐπὶ τὴν ἀριστερὰν τὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως καὶ Πατρίδος ὅπλα. Τούτου ἕνεκα παρακαλῶ Ὑμᾶς, ὦ φιλοδίκαιοι τῶν ἀγῶνων, τοῦ πολυπαθοῦς Ἑλληνοσ, προστάται, εὐαρεστηθῆτε καὶ χορηγήσετε καὶ πρὸς τὴν ἀνάλογον τοῦ ἀγῶνος μου ἀμοιβήν, καθότι, διὰ τῆς παραχωρήσεως ταύτης, δὲν θέλετε βραβεύσῃ τὸν ὑποφαινόμενον, ἀλλὰ τὸ ὅποῖον διατελῶ θεῖον καταγῶγιον, καὶ εἰς τὸν ὅποῖον θέλω παρακαταθέσει τὴν τελευταίαν μου παρακαταθήκην ἐν καιρῷ τῆς ἀποβιωστῆς μου, ἤτοι εἰς τὸ φιλόανθρωπον τῆς ἱερᾶς Μονῆς ταμεῖον.

Ὑποσημειοῦμαι

Ὁ εὐπειθὴς ἱερομόναχος τῆς ἱερᾶς Μονῆς Βουλκάνου ΙΩΣΗΦ».

Περὶ τοῦ ἀγωνιστοῦ τί γράφει τὸ Μοναχολόγιον τοῦ Μοναστηρίου ; Ἐκ τίνος Μοναστηρίου κατήγετο ; Πότε ἐγεννήθη ; Πότε ἀπέθανεν ; Ἡ οἰκογένεια σώζεται ; Συγγενεῖς τοῦ ἀγωνιστοῦ εὐρίσκονται ; Καὶ ποῦ ; Μήπως ἡ οἰκογένεια Δ η μ α κ ο π ο ὑ λ ο υ

κατήλθε πρό ἢ μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τῶν Καλαβρῦτων, ὡς συνέβη μὲ τινὰς ἄλλας τοῦ Νομοῦ Μεσσηνίας καὶ Τριφυλίας ;

Ἐπὶ τῶν ἄνω ἐρωτήσεων, οἱ ἀπόγονοι, οἱ ἱστορικοὶ, καὶ οἱ κληρικοὶ τῆς Μεσσηνιακῆς ἔχουν τὸν λόγον.

Εἰς τὴν μάχην τοῦ Βαλτετσίου (12-13 Μαΐου τοῦ 1821) συνηγωνίζοντο καὶ οἱ, Ἀδάμης Γιαννάκης ἐκ Μαγουλιάνων, Λαδάς Ἰωάννης ἐφημέριος Καστανιάς - Λακεδαιμονίας, Γκίκας Κωνσταντῖνος ἐκ Τριπόλεως, Καρύδης Παναγιώτης ἐφημέριος Κελεφᾶς - Οἰτύλου, Βακαλόπουλος Νικόλαος ἐκ Γατζενίου - Νυμφασίας, Βλαχάκης Ἀθανάσιος ἐφημέριος Νησίου, Δαμαλάς Σταμάτιος ἐκ Μαντινείας, Τζανετιάς Ἀγαθάγγελος πρωτοσύγγελος ἐξ Οἰτύλου, Δαγρῆς Ἀθανάσιος ἐκ Λεονταρίου, Στρατηγάκης Ἀναγνώστης ἐκ Βουτιάνων - Σελλασίας, Πολίτης Γεώργιος ἐφημέριος καὶ Οἰκονόμος Καλαμῶν, Σακελλαρίου Ἰωάννης πρωτοπαπᾶς Λαγκαδίων, Γαλάνης Γεώργιος ἐκ Γαράτζας - Μεσσηνίας, Κατσαρδῆς Δημήτριος ἐφημέριος Σουδενῶν - Καλαβρῦτων, Βασιλόπουλος Ἰωάννης ἐφημέριος Ἀγριδίου - Γορτυνίας, Γεωργίου Κυριάκος ἐκ Καρυῶν Ἀρκαδίας, Δανιὴλ (ἐπίσκοπος Λακεδαιμονίας) Κουλουφάκος, Πανούσης Ἰωάννης ἐφημέριος Ἀραχῶβης - Οἰκοῦντος, Κούνας Ἀθανάσιος ἐφημέριος Νασίων - Κλειτορίας, καὶ ἄλλοι νέοι Ἡρακλεῖς τουρκομάχοι, πιστὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος, δονήσαντα τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν, στρατιῶται τροπαιοφόροι, στέφαντες τὴν ἀκανθοστεφανωμένην πατρίδα των, μὲ ἀειθαλεῖς μυσσῖνας, μὲ ἀμαράντους δάφνας, ἦ καὶ,

Μὲ λίγα χορτάρια αἱματοραντισμένα
ἔπου εἶχαν μείνη στόν ἔρημο Μοριᾶ.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Πρωθιερεὺς

Ὁ «Ἐφημέριος» εἶναι πρόθυμος νὰ δίδῃ ἀπαντήσεις εἰς ἐρωτήσεις ἐπὶ ἀποριῶν, ἀναφερομένων εἰς ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν σχέσιν πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἐφημερίου (ποιμαντικόν, λειτουργικόν κλπ.). Ἐπομένως οἱ εὐλαβέστατοι ἐφημέριοι δύνανται ν' ἀπευθύνουν ἐρωτήματα ἐπὶ τοιούτων ἀποριῶν. Αἱ ἀπαντήσεις θὰ δίδωνται εἰς τὴν σελίδα τῆς ἀλληλογραφίας.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγ. Γραφῆς

ΤΟ ΠΙΟ ΙΣΧΥΡΟ ΔΟΚΑΝΟ

Ἡ αἵρεσις εἶναι μία ἀπὸ τὶς φοβερώτερες ἀμαρτίες, ποῦ μποροῦν νὰ αἰχμαλωτίσουν τὸν ἄνθρωπο. Πρόκειται διὰ τὴν ἀποκοπή ἀπὸ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, μὲ βασικὸ κίνητρο τὸν ἐγωϊσμό καὶ τὴν ὑπερηφάνεια. Μὲ ἄλλα λόγια ἡ ἀμαρτία αὕτη ἔχει καθαρὰ ἐωσφορικὸ χαρακτήρα. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ παρουσιάζει μεγάλη ἀντίστασι στὶς ἐπιθέσεις τῆς θείας Χάριτος. Κανένα ἄλλο εἶδος ἀμαρτίας δὲν ἔχει πιὸ ἰσχυρὸ δόκανο. Ὁ αἵρετικὸς εἶναι ἀπὸ τοὺς πιὸ δυσκολομετανόητους ἀμαρτωλοὺς. Δὲν ὑπάρχει χριστιανὸς ποῦ νὰ μὴ θυμᾶται τὴ σχετικὴ συμβουλὴ τοῦ Παύλου : «Αἵρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος» (Τίτ. γ', 10). Ὅταν δῆς ὅτι μετὰ τὴν πρώτη καὶ τὴ δεύτερη προσπάθεια ὁ αἵρετικὸς δὲν ἀνανήφει, δὲν δείχνει διάθεσι νὰ βγῆ ἀπ' ὅπου τὸν κρατεῖ ὁ πατέρας τοῦ ψεύδους, ὁ Διάβολος, παράτα κάθε ἄλλη προσπάθεια. Οἱ κόποι σου θὰ πᾶνε ὀπωσδήποτε χαμένοι. Γιατὶ αὕτη ἡ ψυχὴ ἔχει πάθει «ἐκτροπή», ἔχασε πλέον ὀλοτέλα τὶς δυνατότητες μετανοίας.

Ἡ πείρα κι' ἡ ἱστορία μαρτυροῦν τρανότατα τὴν ἀλήθεια τῶν λόγων αὐτῶν τοῦ Παύλου, τοῦ μεγαλυτέρου παθολόγου τῆς θρησκείας ἀπ' ὅσους γνώρισαν οἱ αἰῶνες. Ὁ αἵρετικὸς ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ γνωρίζη ἀπ' ἔξω κι' ἀνακατωτὰ ὅλη τὴν Ἀγία Γραφή. Μπορεῖ νὰ κυκλοφορῆ ἄνετα στοὺς λαβυρίθους τῆς Θεολογίας. Κι' ὅμως εἶναι ἓνα ἀξιοθρήνητο πλάσμα. Γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβη δύο ἀπλούστατες καὶ βασικὲς προϋποθέσεις τῆς γνησίας χριστιανικῆς ζωῆς: τὴν ἀνάγκη τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς ἀγάπης τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας μεταξύ τους. Ἐχει πάθει ἀμβλυνσι μπροστὰ σ' αὐτὲς τὶς δυὸ ἀπαραίτητες προϋποθέσεις, ποῦ ἐξασφαλίζουν τὴν κοινωνία τῆς ἀληθείας καὶ μᾶς κάνουν μετόχους τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ὁ αἵρετικὸς βασιζέται στὴ δικὴ του κρίσι. Ἐτσι δίνει τὰ χαλινάρια τῆς στὰ χέρια τοῦ Διαβόλου. Δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ καταλάβη, ὅτι χωρίζοντας τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, τὸν βγάζει ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ταπεινοφροσύνη. Δὲν ὑποπτεύεται κἄν ὅτι εἶναι δραπέτης τῆς ἀλήθειας.

Ἡ τραγικὴ του κατάστασις ἔγκειται ὄχι μόνο στὸ γεγονός, ὅτι παραβαίνει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅπως συμβαίνει μὲ κάθε ἄλλου εἶδους ἀμαρτωλὸ κι' ἀποστάτη, ἀλλὰ κυρίως στὸ γεγονός, ὅτι ἀκούει τὴ φωνὴ τοῦ Διαβόλου σάν φωνὴ τοῦ Θεοῦ. Πάλι ἐδῶ ἄς θυμηθοῦμε τὸν μακάριο Παῦλο. Ὁ Ἀπόστολος προ-

ειδοποιεί, ὅτι συχνὰ ὁ Ἀντίπαλος μετασχηματίζεται, μεταμφιέζεται σὲ ἄγγελο τοῦ φωτός, γιὰ νὰ παρασύρῃ ἔτσι, μ' ἓνα σχοινὶ καμωμένο ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, ὠρισμένες ψυχές στὴν αἰώνια ἀπώλεια. Ὁ Ἐωσφόρος στάθηκε τὸ τελειότερο πνεῦμα τῆς δημιουργίας. Διατηρεῖ, λοιπόν, πολλὲς ἀπὸ τὶς ἀπαραμίλλες προπρωτικές του ιδιότητες. Γι' αὐτὸ μένει ἕνας μέγιστος θεολόγος, διαστρέφοντας τὶς θεῖες ἀλήθειες μὲ τέχνη, παίζοντας μ' αὐτὲς δεξιότεχνα καὶ κάνοντας τὶς διεστραμμένες τους μορφὲς προαγωγούς τῆς κολάσεως.

Ὁ αἰρετικὸς ἀνήκει σ' αὐτὴ τὴν κατηγορία θυμάτων τοῦ Σατανᾶ, ὅπου ὁ ἐγωϊσμὸς καὶ τὸ μῖσος φτιάχνουν τὸ ὀλέθριο ἀμάλαγμα τοῦ φανατισμοῦ, τῆς ἀμετανοησίας καὶ τῆς πορώσεως. Ἐνα ἀμάλαγμα ποὺ ἡ θεία Χάρις εἶναι ἀδύνατο στὶς πιὸ πολλὲς περιπτώσεις νὰ θραύσῃ καὶ νὰ διαλύσῃ. Γιατί ; Γιατί μέσα σ' αὐτὴ τὴ φρικτὴ κατάστασι, ὅπου βρίσκεται, ὁ αἰρετικὸς ἔχει τὴν ψευδαίσθησι ὅτι εἶναι οἰκείος τοῦ Θεοῦ, ὑπηρετῆς τοῦ Θεοῦ, ἔραστῆς τοῦ Θεοῦ. Δὲν ὑποπτεύεται, λοιπόν, τὸ κατάντημά του καὶ δὲν νοιώθει τὴν ἀνάγκη νὰ βγῆ ἀπ' αὐτὸ, ὅπως θὰ συνέβαινε μὲ κέθε ἄλλο ἀμαρτωλό.

Ἄν τὰ ἄλλα εἶδη ἀμαρτίας ὠθοῦν, ἀπὸ μιὰ ἄποψι, τὶς ψυχές στὴ μετάνοια, γιὰτὶ τοὺς δείχνουν πὸσο μακριὰ βρέθηκαν ἀπὸ τὸν Θεό, ἡ αἵρεσις ἐπαναπαύει τὶς ψυχές, γιὰτὶ τὶς τρέφει μὲ τὴν ιδέα ὅτι βρίσκονται μέσα στὸ Θεό.

Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, στοὺς λόγους του ἐναντίον τῶν Ἀνομοίων, παρομοιάζει τὴν ψυχὴ τοῦ αἰρετικοῦ μὲ ἓνα χέρσο κι' ἐγκαταλειμμένο χωράφι, γεμᾶτο ἄγρια καὶ τερατώδη φυτὰ. Ἡ φυτεία αὐτὴ τῆς κακοδοξίας προέρχεται ἀπὸ τὴν ἑωσφορικὴ ὑπερηφάνεια, ἐξηγεῖ ὁ Θεῖος Πατήρ. Καὶ προσθέτει : Ἐμεῖς οἱ πιστοὶ τῆς ἀληθείας πρέπει νὰ κυττάξουμε ὄχι μόνον πῶς θὰ ξερριζώσουμε ἀπλῶς τὰ βότανα αὐτὰ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπωλείας, ἀλλὰ πῶς θὰ τὰ κάψουμε ὀλότελα ὡς τὶς ρίζες τους. Πῶς θὰ πετύχουμε ἓνα τέτοιο σκοπὸ ; Χρησιμοποιώντας ἀπαντὰ ὁ Χρυσόστομος, τὴ φλόγα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Καὶ πραγματικά. Ἡ Ἐκκλησία δὲν διαθέτει ἄλλο ὄπλο γιὰ νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν αἵρεσι. Πρέπει νὰ τὴν ἀντιμετωπίσῃ μὲ πνευματικὸν τρόπον. Μὲ τὸν ζέον καὶ φωτεινὸν κήρυγμα, ποὺ θὰ διαλύσῃ τὰ σκοτάδια τοῦ πονηροῦ.

Θὰ ἦταν ὑπερβολὴ τῆς πραγματικότητος, ἂν ἰσχυριζόταν κανεὶς ὅτι σήμερα ἡ Ὁρθοδοξία ἐκπληρώνει στὸν ἐμπρέποντα βαθμὸ αὐτὸ τὸ χρέος της. Ἡ μαρτυρία τῆς ὀρθῆς πίστεως κι' ἡ πολεμικὴ ἀπέναντι στὶς ἀναρίθμητες αἵρέσεις παρουσιάζουν πολλὰ κενά. Κι' ἔτσι, κατὰ μέγα μέρος, τὸ φῶς τοῦ κόσμου παραμένει κάτω ἀπὸ τὸν μόδιο. Ἐτσι, κάθε λίγο, οἱ προβατόσχη-

ΚΥΡΙΑΚΟ ΔΡΟΜΙΟΝ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΝΙΑΥΤΟΥ

5. ΘΕΙΑ ΟΙΚΟΔΟΜΗ

«Καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν Ἀποστόλους, τοὺς δὲ Προφήτας
καὶ Διδασκάλους εἰς οἰκοδομὴν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ».
(Ἐφεσ. 8', 7-12).

Ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴ φυλακὴ του, δέσμιος ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, συνεπὴς πρὸς τὴν ἐκλογὴ του καὶ τὴν ἀποστολὴ του, γράφει αὐτῇ τὴν ἐγκύκλιον ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς Χριστιανούς τῆς Ἐφέσου. Ὁ ἴδιος ἐδίδασκε πὼς τὸν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ δὲν μπορεῖ κανένα ἠθικὸ ἢ φυσικὸ ἐμπόδιο ν' ἀχρηστεύσῃ, ἀρκεῖ νὰ ἔχη τὴ συνείδησι πὼς εἶναι γνήσιος, ἀρκεῖ νὰ εἶναι ἀποφασισμένος νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ καθήκον του σύμφωνα μὲ τὴν κλῆσι του. Οὔτε δεσμά, οὔτε φυλακὴ, οὔτε ἀπειλὲς καὶ κίνδυνοι στὴ ζωὴ τοῦ ἐργάτου τοῦ Εὐαγγελίου, πρὸ παντός, ἔχουν τὴν ἰσχύ νὰ φυλακίσουν τὸ πνεῦμα, νὰ σκοτώσουν τὴ ψυχὴ, νὰ κλείσουν τὸ στόμα πού προωρίσθη νὰ ὁμιλῇ γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, γιὰ τὴ σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἢ νὰ παραλύσουν τὸ χέρι πού γράφει γιὰ τὸ μυστήριον τῆς τόσης εὐνοίας τοῦ Θεοῦ στὸ πλάσμα του. Κι' αὐτὸ παρατηρεῖται σ' ἐκείνους πού ἔχουν συνείδησι τῆς ἀποστολικῆς των ιδιότητος, τῆς πνευματικῆς πατρότητος, τῆς ποιμαντικῆς των ιδιότητος κατὰ Χάριν Θεοῦ. Κι' αὐτὸς ἦταν ὁ λόγος πού ἐθέρμαινε τὴν καρδίαν τοῦ δεσμώτου Παύλου νὰ γράφῃ τὸ «Τὶ ἡμᾶς χωρίσῃ ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ»; (Ρωμ. β', 9). Οἱ κοινοὶ τόποι, οἱ συνηθισμένης γραμμῆς ἄνθρωποι, μὲ τὰ πρῶτα, τάπλα νέφη πού ἐμφανίζονται στὸ δρόμο τῆς ζωῆς τους μελαγχολοῦν, κι' ἀφίνουν τὴ μελαγχολίαν σὰν ὑγρασία νὰ τοὺς προκαλῇ ψυχικὴ διάβρωσι, καὶ ν' ἀφαιρῇ μιὰ πολύτιμη ζωτικότητα πού χρειάζεται γιὰ τὴν ἐκπλήρωσι καθηκόντων ἱερῶν. Αὐτὴ ἡ ψυχικὴ νέφωσις πού προκαλεῖται ἀπὸ τοὺς προσωπικοὺς πειρασμούς δὲν ἀντιλαμβάνονται πὼς καταστρέφει τὴ χρησιμότητα τοῦ μυαλοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς μας πού εἶναι ὄργανα γιὰ νὰ βοηθή-

μοι λύκοι τῆς πλάνης κατορθώνουν κι' ἄρπάζουν τέκνα τῆς Ἐκκλησίας ἀπροετοίμαστα κι' ἀκατάρτιστα.

Στὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς αἵρέσεως σημασία πρακτικὴ δὲν ἔχει ἡ προσπάθεια ἐπιστροφῆς τῶν αἵρετικῶν ὅσο ἡ προσπάθεια προφυλάξεως τῶν προβάτων τοῦ Κυρίου. Ὁ ἀγῶνας αὐτὸς δηλαδὴ εἶναι κυρίως προληπτικός.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

σουν στο μεγάλο και θεϊκό σκοπό τῆς πνευματικῆς οἰκοδομῆς, ὅπως τῆ θέλει ὁ Χριστός και τὸ ἀπαιτεῖ ἡ ἀποστολή μας ὡς ἐργατῶν τοῦ Εὐαγγελίου, ὡς συνηγόρων τῆς ἀληθείας, ὡς στελεχῶν στὴν Κοινωνία και στὴν οἰκογένεια ἀκόμη. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ μπορεῖ κάλλιστα νὰ ἐρμηνευθῆ ἂν παραδεχθοῦμε πὼς οἱ ἐργάται τοῦ Εὐαγγελίου ποὺ ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὰ περιστατικά τῆς ζωῆς και ἀναστέλλουν τῆ δρᾶσι τους ἢ και τελείως ἀδρανοῦν, δὲν πυρπολοῦνται ἀπὸ τὴ φωτιά τοῦ Παναγίου Πνεύματος και δὲν ἔχουν ἀπαγκιστρωθῆ ἀπὸ τὸ φιλόσαρκο και φιλόζων φρήνημά τους. Ὅταν κανεὶς κληθῆ νὰ ὑπερηγήσῃ ἰδέας, και μάλιστα χριστιανικὰ ἰδανικά, μεταθέτει τὰ διαφέροντά του ἀπὸ τῆ γῆ στὸν οὐρανὸ, ἀχρηστεύει τὸν ἑαυτὸν του ὡς σάρκα και θεωρεῖ τὰ πάντα σκύβαλα σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, ὅπως ὁ Παῦλος, (Φιλιπ. γ', 3), και τὸ καθῆκον του νὰ ἐπιτελέσῃ και τὸ Χριστὸ νὰ κερδίσῃ. Μπορεῖ νὰ φυλακισθῆ ὁ ἥλιος; Ἄλλο τόσο μπορεῖ νὰ φυλακισθῆ και ἡ ψυχὴ ποὺ ἀγαπᾷ τὸν Κύριό μας. Ὑπάρχουν ἐλεύθεροι κι' ὅμως κρατοῦνται δέσμιοι τῶν παθῶν τους και περνοῦν μιὰ ζωὴ σκότους, μούχλας και ἀναθυμιάσεων, ζωὴ χωρὶς χαμόγελο, ἔρημη και κουρασμένη, στείρα και ἀχρηστευμένη. Και ὑπῆρξαν φυλακισμένοι στὴν ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ, ποὺ τράβηξαν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου μέσα ἀπὸ τοὺς χονδρούς τοίχους τῆς φυλακῆς ποὺ διέλυσαν τὴν κακοσμία μὲ τὸ ἄρωμα τῆς ἀρετῆς και ἔδρασαν μὲ τὸ πνεῦμα τους σὰν ἀπολύτως ἐλεύθεροι ἄνθρωποι.

Θὰ ρωτήσετε τώρα τὸ μυστικὸ. Μὰ τὸ σαρκικὸ περιβλημά μας και οἱ ὕλικοι φραγμοὶ και οἱ ἀλυσίδες εἶναι ἀνύπαρκτα γιὰ τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπο ποὺ εἶναι ἄπιαστο πουλι ἀπ' τὰ δίχτυα τοῦ κόσμου. Ἄν δὲν σὲ δέσῃ τὸ πάθος σου, δὲν σὲ κλείσῃ στὰ τσιμεντένια ντουβάρια τῆς ἡ φιλαργυρία σου, δὲν σὲ βάλῃ στὴ βρώμικη «στρουγγα» τῆς ἡ φιλοσάρκειά σου, και δὲν σὲ ζαλίσουν αἱ ἀναθυμιάσεις κοσμικῶν φροντίδων, τότε εἶσαι ἐλεύθερος ὅπως ἐδίδασκε και ὁ σοφὸς πρόγονός μας Σωκράτης. Ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος ποὺ σκέπτεται και αἰσθάνεται και δρᾷ χωρὶς νὰ ὑπολογίζῃ τοὺς δεσμῶτας. Κι' ἂν δὲν ἀξιοποιῆ τὴν ἐλευθερία του γιὰ τοὺς ἄλλους, τὴν ἀπολαμβάνει ὁ ἴδιος, τὴν εὐλογεῖ ὁ Θεὸς, τὴν ἀντιλαμβάνονται οἱ βιασταὶ του, ποὺ ἔχουν πείρα τοῦ γενναίου, τοῦ ἡρωϊκοῦ φρονήματός των, ὅπως διδάσκει τὸ Δ' Μακκαβαϊκὸ βιβλίον και ἡ ἱστορία τοῦ Μαρτυρίου, και ὑπεράνω πάντων, ὁ αἰώνιος Παῦλος.

Δέσμιος λοιπόν, γράφει και ψυχικὰ ἐλεύθερος και γεμάτος πραότητα και γαλήνη γιὰ νὰ συστήσῃ : συνέπεια πίστεως και ζωῆς, ἠθικὴν ἀνωτερότητα και πνευματικὴν ἐνότητα μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἀφοῦ κοινὴ εἶναι ἡ πίστις και ἓνα εἶναι τὸ βάπτισμα στὸ ὄνομα τῆς Παναγίας Τριάδος και δὲν δικαιολογεῖται διαφορὰ γνωμῶν και διδάσασις μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν (Ἐφεσ δ', 1-7).

Τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου στὴν περικοπὴ μᾶς δίνει τὴν ἐντύπωσιν πὼς θέλει νὰ προλάβῃ ὀρισμένες παρεξηγήσεις, σχετικῶς μὲ τὴν ἐνεργὸν δραστηριότητα πολλῶν ἀδελφῶν, ποὺ παρουσίαζαν μιὰ κλιμάκωσιν ἀρετῶν γύρω ἀπὸ τὶς ὑπεύθυνες θέσεις ποὺ τοὺς ἔταξεν ἡ Ἐκκλησία. Ἐκεῖνο ποὺ προέχει στὴν ὅλη μας χριστιανικὴ ζωὴ, δὲν εἶναι τὰ ἐρωτηματικά: γιατί ἡ πρωτοβουλία τῶν μὲν, καὶ ἡ ἀπλή συνοδοιπορία καὶ δορυφορία τῶν δέ· ἐκεῖνο ποὺ προέχει γιὰ τὸν γνήσιο Χριστιανὸ εἶναι νὰ νοιώσῃ πὼς ἡ ἀξία του ἐγκρίεται στὸ νὰ εἶναι συνεπῆς πρατίστως μὲ τὴν κλῆσιν του καὶ νὰ διακρίνεται γιὰ τὴν ἀσκήσια καθολικὴ του ἀγάπη (δ', 2-3). Ὁ χριστιανὸς δὲν θὰ βαθμολογηθῇ ἐὰν φέρῃ ἀξίωμα ἢ ἐχρησιμοποιηθῇ ὡς ἡγετικὴ φυσιογνωμία στὴ δρᾶσιν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὡς ψυχὴ ποὺ πρέπει στὸ Χριστὸ ἀπόλυτα νὰ πιστεύῃ, νὰ εἶναι ψυχασωματικὰ ἀγνός καὶ ν' ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφὸ ὅπως Ἐκεῖνος μᾶς ἠγάπησε. Καὶ γύρω ἀπ' αὐτὰ τὰ προσωπικὰ ζητήματα πρέπει νὰ στρέφεται τὸ μυαλὸ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ πιστεύει πὼς ἀποτελεῖ ἀντικείμενον τοῦ ἀμέσου ἐνδιαφέροντος τοῦ Θεοῦ. Τὸ νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ σύμφωνα μὲ τὰ χαρίσματα ποὺ τοῦ ἔδωκεν ὁ Θεός, αὐτὸ εἶναι ὑπόθεσις τῆς Ἐκκλησίας ποὺ ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὶς ἀνάγκαις τῆς καὶ τὰ φανερά χαρίσματα ὀρισμένων πιστῶν τῆς παιδιῶν, ἐνεργεῖ πρὸς τὸ καλῶς νοούμενον συμφέρον τῆς, ἀφοῦ κεφαλὴ τῆς εἶναι ὁ Ἰδιὸς ὁ Χριστὸς (Κολασ. α', 18). Ἐπειτα τὸ χάρισμα λέγεται χάρισμα γιατί εἶναι ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὴ βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ δίδεται κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ (Ἐφεσ. δ', 7-8). Ἐπειτα δὲν ὑπάρχει ὅπως τονίζεται καὶ ἀλλαχοῦ, (Α' Κορ. ιβ', 4-κ.ε), πιστὸς χωρὶς χάρισμα. «Διαιρέσεις χαρισμάτων εἰσί, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα, καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσί, καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος· καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτὸς ἐστὶ Θεός, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Ἐκάστῳ δὲ δίδεται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον. Ὡ μὲν γὰρ διὰ τοῦ Πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ἑτέρῳ δὲ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεῖα γλωσσῶν· πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται». Δὲν ἀποτελεῖ θέμα, λοιπόν, ἐρωτημάτων τὸ φαινόμενον τῶν χαρισμάτων ποὺ ἀνάγονται στὴ βουλή καὶ στὴ σοφία τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν καταρτισμὸ τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὁ ψυχικὸς καταρτισμὸς τῶν μελῶν τῆς, ἐφ' ὅσον οἱ πιστοὶ εἶναι «σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους» (Α' Κορ. ιβ', 27). Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, εἶναι θεία οἰκοδομὴ (Α' Κορ. γ', 9), καὶ ὕλικὸ τῆς οἰκοδομῆς αὐτῆς, (Α' Πέτρ.

β', 5), και, γιατί όχι ; οικοδόμοι. Συνεπῶς «ἐκαστος ἡμῶν τῶν πλησίω ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν».

Στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐνεργεῖ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ τὴν διακρατήσῃ σὲ ὀργανικὴ ἐνότητα καὶ νὰ τὴν κατασφαλίσῃ ὡς σωστικὴν δύναμι. Κανένα τῆς παιδὶ δὲν ἀπεκλείσθῃ ποτὲ ἀπὸ τὸ ἔργον τῆς πνευματικῆς οἰκοδομῆς. Ὅπως σὲ μιὰ ὑλικὴ οἰκοδομῇ συνεργάζονται μηχανικοί, ἀρχιτέκτονες, ὑπομηχανικοί, βοηθοί, ἐπιστήμονες, ἐργολάβοι, ἐφαρμοσταὶ τοῦ σχεδίου, καλοὶ τεχνίτες ποὺ μπαίνουν στὸ πνεῦμα τοῦ σχεδίου καὶ καταλαβαίνουν ἀπὸ καθοδήγησιν, καὶ πληθὺς ἐργατῶν ἀπὸ τοῦ ἀπλοῦ νεροκουβαλητοῦ μέχρι τοῦ εἰδικευμένου μάστορα, ἔτσι καὶ στὴν πνευματικὴ οἰκοδομῇ, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Χριστὸ καὶ ἐφαρμοστὰς τοῦ σχεδίου τοῦ ὅλου τοὺς ἄλλους, Ἀποστόλους, Προφῆτας, Εὐαγγελιστὰς, Ποιμένας, Διδασκάλους, (Ἐφεσ. δ', 11 ἢ καὶ χαρισματοῦχους γενικά, ἐνεργεῖται τὸ μυστήριον τοῦ καταρτισμοῦ τῶν ἁγίων, μέχρις οὗ «καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ...» (Ἐφεσ. δ', 13). Γι' αὐτὸ καὶ δίνοντας ἀπάντησι στὸ κρυφὸ ἐρώτημα πολλῶν πιστῶν ποὺ ἀγνοοῦν τὸ σχέδιο τῆς Βουλῆς τοῦ Θεοῦ, τοὺς γράφει. «Μὴ πάντες ἀπόστολοι ; Μὴ πάντες διδάσκαλοι ; Μὴ πάντες δυνάμεις ; Μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσι ἰαμάτων ; Μὴ πάντες γλώσσας λαλῶσι ; Μὴ πάντες διερμηνεύουσι ; Ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα» (Α' Κορ. ιβ', 28-30).

Αὐτὸ τό : «Ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα» ἐνοεῖ τὰ ὅσα γενικώτερα ὠφελοῦν τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ὡς ὀργανικὸν Σῶμα. «Ὅλοι οἱ πιστοὶ σπερματικῶς καὶ ἐνδιάθετα, εἴπαμε, ἔχουν λάβει χαρίσματα καὶ εἶναι χρήσιμοι. Καὶ τῶν χαρισμάτων τοὺς αὐτῶν γινῶσι λαμβάνουν ἀρκεῖ νὰ εἶναι γνήσια μέλη τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Κι' αὐτὰ τὰ κρείττονα χαρίσματα εἶναι ἐκεῖνα ποὺ προέχουν στὴ χριστιανικὴ ζωῇ, ὅπως εἶναι ἡ ἀγάπη (Α' Κορ. ιγ', 1-13), τῆς ὁποίας καὶ τὰ στοιχεῖα ἀναλύει. Αὐτὰ τὰ χαρίσματα ποὺ δὲν εἶναι παρὰ αἱ βασικαὶ ἀρεταὶ τοῦ κάθε Χριστιανοῦ τόσο τοῦ μαθητοῦ, ὅσο καὶ τοῦ Διδασκάλου τοῦ Εὐαγγελίου, ἀγιάζουν τὸν πιστὸ καὶ κρατοῦν ἄσπιλο τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ χωρὶς ἠθικὰς κηλίδας (Ἐφεσ. ε', 27). Καὶ ἐρωτᾷται : Ἄν Ἀπόστολοι ἢ Ποιμένες ἢ Διδάσκαλοι τοῦ Εὐαγγελίου, ὡς μέλη τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἠθικῶς ρυπαροί, πληγωμένοι, πνευματικῶς καθυστερημένοι καὶ δὲν διακρίνονται οὔτε γιὰ τὴ φλογερὴ πίστι, οὔτε γιὰ τὴ φωτεινὴ τους ἀγάπη, οὔτε γιὰ τὴν ψυχοσωματικὴ τους καθαρότητα, ἀλλὰ ζοῦν, μὲ τὸν ἀντινομικὸ τους βίον, παρὰ τὰ εἰδικὰ χαρίσματα τοῦ πνευματικοῦ ἡγέτου ποὺ τοὺς ἐδώρησε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, θὰ μπορέσουν νὰ σωθοῦν ἢ νὰ σώσουν ; Τότε τί νόημα ἔχουν τὰ λόγια τοῦ Παύλου ; «Πέποιθά

τε σεαυτὸν ὀδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα μὲρψωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ. Ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; Ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν κλέπτεις; Ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν μοιχεύσεις; Ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἰδῶλα ἱεροσυλεῖς; Ὁς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζεις;» (Ρωμ. β', 18-23). Πῶς προκαλεῖται μιὰ γενικὴ καταφορά καὶ ἐκ μέρους τῶν μελῶν τοῦ τιμίου Σώματος τῆς Ἐκκλησίας ἐναντίον τῶν πνευματικῶν Ταγῶν καὶ τοὺς θέτουν σὲ ὑποδικία καὶ ἀνυποληψία, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἔλαβαν — ἔστω καὶ κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ — ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ψυχῶν ποῦ διδάσκουν καὶ ποιμενοῦν; Βεβαίως ὁ Θεὸς «ἔδωκε τοὺς μὲν Ἀποστόλους, τοὺς δὲ Εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ Ποιμένας καὶ Διδασκάλους, πρὸς καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ», ἀλλὰ τὰ πνευματικὰ καὶ εἰδικὰ αὐτὰ χαρίσματα ὄχι μονάχα δὲν ἀποτελοῦν μέσον ἐπιπροσθέτου ἀμοιβῆς, ἐὰν δὲν ὑπάρχη ἁγιασμένο κατὰ Χριστὸν φρόνημα, ἀλλὰ καὶ συνεπάγεται φοβερωτάτας εὐθύνas καὶ ἐπισύρει βαρυτάτας κυρώσεις. «Πολλοὶ ἐρῶσι μοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. Κύριε, Κύριε, οὐ τῷ σῶ ὀνόματι προσεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῶ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν καὶ τῷ σῶ ὀνόματι θανάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; Καὶ ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι οὐδέποτε ἔργων ὑμᾶς ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν» (Ματθ. ζ', 22-23). Λοιπὸν; Ποῦ εἶναι ἡ ἰδιαιτέρα μεταχείρησις τῶν χαρισματοῦχων ὅταν ἀπογυμνωθοῦν μὲν ἀπὸ τὰ χαρίσματα ποῦ τοὺς ἔδωκεν ὁ Θεός «εἰς ἔργον διακονίας καὶ εἰς οἰκοδομὴν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ;» ξεσκεπασθοῦν δὲ στὰ μάτια ἀνθρώπων καὶ Ἀγγέλων ὡς ὑποκριταὶ καὶ πάρα πολὺ χαμηλοί, παρὰ τὸ ὕψος ποῦ τοὺς ἀνέβασεν ὁ Θεός;

Ὁ πιστὸς Χριστιανὸς δὲν μπορεῖ νὰ σκέπτεται σὰν τὸ μικρὸ παιδί καὶ νὰ κλυδωνίζεται ἀπὸ κάθε ἄνεμο ψευτοδιδασκαλίας, πανουργίας καὶ πλάνης καί, πρὸ παντός, ἀπὸ τῆς ἀδυναμίας του. Πρέπει νὰ ἔχη συνείδησι τῆς τιμῆς ποῦ τοῦ ἔκαμεν ὁ Χριστὸς μὲ τὸ νὰ τὸν θεωρῇ ὕστερα ἀπὸ τὸν σταυρικὸ του θάνατο μέλος του, καὶ τῆς ἀξίας ποῦ ἔλαβε στὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἦταν παιδί τῆς ὀργῆς καὶ τῆς κατάρας καὶ τὸν υἱοθέτησε. Ἦταν σκοτισμένος καὶ τὸν ἐφώτισε. Ἦταν στὴν πλάνη καὶ τὸν ἐδίδαξε τὴν ἀληθινὴν θεογνωσίαν. Κι' ἀπ' αὐτὸν ἐξαρτᾶται νὰ μείνη καὶ νὰ ζῆσθαι κοντὰ του, μέσα στὴν ὀργανωμένη ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν του ποῦ ἔχει, κατὰ Θεοῦ οἰκονομίαν, πνευματικοὺς ταγοὺς γιὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Σ' αὐτοὺς τοὺς πνευματικοὺς ταγοὺς, Ἀποστόλους, Προφῆτας, Εὐαγγελιστάς, Ποιμένας καὶ Διδασκάλους ὀφείλουν οἱ πιστοὶ πειθαρχία καὶ ὑπακοή, ὅπως τονίζει ὁ Παῦλος: «Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπέεικετε· αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσι

ὕπερ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ὡς λόγον ἀποδώσοντες· ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι καὶ μὴ στενάζοντες· ἄλυσιτελεῆς γὰρ τοῦτο». (Ἐβρ. ιγ', 17). Προϋποτίθεται πάντοτε πῶς αὐτοὶ ποῦ εἶναι ἐντεταλμένοι νὰ διδάσκουν καὶ νὰ ποιμαίνουν εἶναι γνήσια ὄργανα τοῦ Θεοῦ, ἀνεπαίσχυντοι ἐργάτες ὀρθοτομοῦντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας (Β' Τιμ. β', 15), ὅτι λαλοῦν τὴν ὑγιαίνουσαν διδασκαλίαν, (Β' Τιμ. β', 15), ὅτι μένουν ἄγρυπνοι κοντὰ στὸ ποίμνιό τους, ὅτι εἶναι σώφρονες, κόσμιοι, φιλόξενοι, διδακτικοί, ἐγκρατεῖς, πρᾶοι, ἀφιλάργυροι, ἐπιεικεῖς, ὅτι ἀποφεύγουν τοὺς καυγάδες καὶ δὲν ἐπιζητοῦν κέρδη ντροπῆς (Α' Τιμ. γ', 3-6). Κι' ἂν, παρὰ τὴν προϋπόθεσι, δὲν εἶναι αὐτοὶ ποῦ σημειώνει ὁ Ἀπόστολος, ἀλλ' ὅλως ἀντιθέτως εἶναι κλονισμένοι στὴν πίστι, δὲν μᾶς τὰ λένε σωστά, ὅπως ὁ Παῦλος, τῶχουν ρίξει στὸν ὕπνο καὶ δὲν πολυσκοτίζονται ἂν τὰ πρόβαρα τὰ κατασπαράσση ὁ λύκος ἢ εἶναι νηστικά, καχεκτικά, ἄρρωστα ; Ἄν ἡ ζωὴ τους εἶναι ἀνοιχτή, προκλητικὴ ; Ἄν εἶναι ἀφιλόξενοι καὶ ἄπονοι ; Ἄν εἶναι ἔκδοτοι σὲ κοσμικότητες καὶ φιλάργυροι ; Ἄν εἶναι ὀργίλοι καὶ τυραννικοί ; Τότε ποιά θὰ πρέπη νὰ εἶναι ἡ στάσις τοῦ ποιμνίου ἀπέναντί τους ;

Εἶναι εὐλόγο τὸ ἐρώτημα, ἀλλὰ καὶ λεπτὴ ἢ ἀπάντησις τόσον γιὰ τὰ λογικά πρόβαρα ποῦ ποιμαίνονται καὶ διδάσκονται, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς Ποιμένας καὶ Διδασκάλους. Ἐν πρώτοις εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον μέσα ἀπὸ ἓνα θεόκλητο καὶ θεοδίδακτο καὶ ἐνάρετο λαὸ νὰ ἀναδειχθοῦν πνευματικοὶ Ταγῶι χωρὶς πίστι καὶ χωρὶς ἀρετὴ, χωρὶς πνευματικὰς ἀνησυχίας γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ποιμνίου, ὅπως ἀπέδειξεν ἡ πρώτη ἐκείνη ἀποστολικὴ ἐποχὴ. Οἱ ποιμένες καὶ διδάσκαλοι εἶναι σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς καὶ ψυχὴ ἀπ' τὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ μὲ τὸ παραπάνω προσὸν τῆς κλίσεως ποῦ ἔχουν, νὰ ἡγηθοῦν τοῦ ἀγῶνος τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοῦ κακοῦ, καὶ τῆς κλήσεως τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸ σκοπὸ ποῦ προανέφερεν ὁ Παῦλος. Ἀπὸ πιστὸ καὶ ἀγνὸ λαὸ, θὰ βγοῦν πιστοὶ καὶ ἀγνοὶ καὶ θερμοῦργοι ποιμένες καὶ διδάσκαλοι. Ἄν ἐξ ἐναντίας ὁ λαὸς χωλαίνῃ κατ' ἀνάγκην θὰ ἐπιτρέψῃ ὁ Θεὸς νὰ τὸν διδάξουν, νὰ τὸν ποιμάνουν, νὰ τὸν κυβερνήσουν ἄρχοντες τῶν ἐπιθυμιῶν των, ὅπως σημειώνει ὁ Προφήτης. Γιατί, πῶς μπορεῖ ὁ διεφθαρμένος λαὸς νὰ ἔχη πνευματικὸν Ταγῶ τῆς ἀγιότητος καὶ τῶν ἀνησυχιῶν ἐνὸς Παύλου, καὶ πῶς ἓνας λαὸς συνεπὴς καὶ ἄξιος τῆς κλήσεώς του (Ἐφεσ. δ', 2), θὰ ἀνεδείκνυε διδασκάλους καὶ ποιμένας ἀπίστους καὶ φαύλους ; ἢ ἂν παρ' ἐλπίδα ἐπεβάλλετο ἓνας τέτοιος στὴ ράχην του, πῶς θὰ μπορούσε νὰ σταθῇ ὅταν ὀλόκληρος ὁ λαὸς ἐξεδήλωσεν ἐμπράκτως τὴν ἀπαρέσκειά του ; Καὶ ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι εἰρηνικοὶ ποῦ ὁ Θεὸς θὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀνάδειξιν ἀναξίων πνευματικῶν ταγῶν. Καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀποτελεσματικούς εἶναι ἡ ψυχολογικὴ καθάρσις τοῦ λαοῦ ποῦ ἀναζητεῖται ποιμένα καὶ διδάσκαλον. Ἐνας ἅγιος

λαός πού ειλικρινά θέλει νά διαποιμανθῆ και νά ὀδηγηθῆ στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, προσεύχεται θερμὰ γιὰ τὴν ἀνάδειξιν τῶν ἀξίων και δὲν περιμένει ψυχρὸς και παγωμένος γιὰ νά κλαύσῃ ἐκ τῶν ὑστέρων ἢ νά γελάσῃ ἢ νά σαρκάσῃ και νά βλασημῆσῃ τοὺς πνευματικούς του Ταγούς ἐπειδὴ τοὺς θεωρεῖ ἀνάξιους. Ἐὰν ὁ Θεός ἐπιτρέψῃ νά ἀναδειχθοῦν ἀνάξιοι ποιμένες και διδάσκαλοί του, ὀφείλει νά κάμῃ ἔρευνα στὰ βάθη του ὁ καθένας μας, μήπως δὲν τοῦ ἄξιζαν καλλίτεροι και θὰ ἔπρεπε νά θεωρήσῃ αὐτὴ τὴν ἐγκατάλειψιν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἀφορμὴ ἀλλαγῆς.

Πάντως, ἐὰν ὁ κληρικὸς, ὡς διδάσκαλος ἢ ποιμὴν δὲν εἶναι ἄπιστος, ὀφείλει τὸ ποίμνιον παρὰ τὰ τυχόν ἐλαττώματά του και τὰς ἀτελείας του, νά πειθαρχῆ, γιὰτὶ ποτὲ ἓνας πιστὸς δὲν θὰ κιβδηλοποιήσῃ τὴν ἀλήθεια και ποτὲ δὲν θὰ τὸν ἀπωθήσῃ ὁ Κύριος ἀπὸ τὸ θυσιαστήριόν του. Ὁ λόγος εἶναι προφανής : Γιὰτὶ λυπᾶται τὰς ψυχὰς πού ἐλύτρωσε μὲ τὸ Πανάγιόν του Αἷμα. Τὴν συγκρότησι τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας, τὴν θεμελιώσει τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀνέγερσι και τὴν συστήρησι τῆς πνευματικῆς οἰκοδομῆς ἐνεργεῖ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα και μέσφ ἀκόμη τοῦ ἁμαρτωλοῦ Ἰερατείου, πού κι ἂν ὑπέχῃ τρομακτικὰ εὐθύνια ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, (Ἰεζ. λδ') δὲν παύει νά εἶναι, δυνάμει τῆς Ἰερωσύνης του, τὸ μόνον ἀρμόδιο ὄργανο νά διδάξῃ, νά ποιμάνῃ και νά τελήσῃ τὰ σωτηριώδη Μυστήρια. Κι' ὄχι μόνον δὲν βγαίνει τίποτε μὲ τὶς γκρίνιες, τὶς κατακρίσεις και τὶς ἀρνήσεις τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ και τὸ σκάνδαλο ἀπλώνεται σὲ μεγάλη ἔκτασι και ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δοκιμάζεται σκληρὰ και διπλᾶ. Ἡ θεία τοῦ Χριστοῦ Οἰκοδομὴ θὰ εἶναι στερεὰ και ὠραία, ὅταν κλῆρος και λαὸς ψυχικὰ ἠνωμένοι ἀποτελεῖ τὸ καύχημα τῶν Ἀγγέλων, τῆ χαρὰ τῶν προφητῶν, και τῆ δικαίωσι τῶν Μαρτύρων τῆς ὀρθοδόξου πίστεώς μας. Ἄς μὴ ἀπορρίπτῃ κανεὶς τὶς ἀτομικὲς του εὐθύνες, κι' ἄς μὴ φορτώνη τὸ βᾶρος πού ἐκλήθη νά σηκώσῃ ἀπὸ τὸ Θεὸ στους ὤμους τοῦ ἄλλου. «Ἐκάστου τὸ ἔργον φανερόν γενήσεται» (Α' Κορ. γ', 13), ὅταν ὁ Κύριος θ' ἀποδώσῃ ἐκάστφ, κληρικῶ και λαϊκῶ, «κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ» (Ματθ. ιστ', 27).

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΑΘ. ΚΑΛΥΒΑΣ
Ἱεροκέρυξ Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» και «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Αϊδεσιμ. Τρυπαμπούκην Ἀναστάσιον, Λαμίας. Ἐγένετο ἡ διόρθωσις εἰς τὴν διεύθυνσίν σας. Κύριον Γ. Τρίμηνην, Τρίκαρι—Βόλου. Σᾶς ἀπεστείλαμεν τὸ ζητηθὲν τεύχος. Κύριον Σακελλάριον Κων. Καθηγητὴν, Θερμοπυλῶν 25, Θεσσαλονίκην Τ. 358. Ἐίχομεν ἐπιστροφὴν τοῦ τεύχους καὶ ἤδη σᾶς ἀπεστείλαμεν ἐκ νέου τὰ ἀπὸ 15.5.66 μέχρι τοῦδε τεύχη ἐπὶ τῆς διορθωθείσης διεύθυνσός σας. Αἰδεσιμ. Καρπούζη Μιχαήλ, Ἅγιον Ἰωάννην Ἰωαννίνων. Σᾶς ἀπεστείλαμεν τὸ τεύχος τὸ ὁποῖον ἐζητήσατε. Αἰδεσιμ. Παπᾶν Κωνσταντῖνον, Ἡλιοκάλην Ἰωαννίνων. Ἐγένετο ἡ διόρθωσις εἰς τὴν διεύθυνσίν σας. Αἰδεσ. Βασιλιᾶκον Φιλάρ. Κ. Καλλιθέα—Σπερχειάδος. Ἐνεγράφητε καὶ ἀποστέλλομεν τακτικῶς τὰ τεύχη. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς σας ἐπληροφορήθημεν τὴν ἐφημερίαν σας. Θὰ λάβητε τὴν σειράν τοῦ «Ἐφημερίου» 1966. Ἰερὸν Μητροπολίτην Φθιώτιδος, Λαμίας: Εἰς τὸν Αἰδεσιμ. Γκέκων Νικόλαον, Παράλιαν—Ραχῶν Στυλίδος, στέλλομεν ἀπὸ τοῦ μηνὸς Αὐγούστου 1961 καὶ ἐντεύθεν τακτικῶς τὰ τεύχη. Καὶ ἤδη ἐνεγράψαμεν τὸν Ἰ. Νάον Ἁγίου Γρηγορίου ἐκ νέου, διότι εἴχομεν διακόψει τὴν ἀποστολὴν κατόπιν ἐπιστροφῆς τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 17—18—19 κ. ἐ. τεύχους 1965. Αἰδεσ. Πακτίτην Γεώργιον, Ἅγ. Ἀνάργυροι Ἀττικῆς. Ἐγένετο ἡ διόρθωσις εἰς τὴν διεύθυνσίν σας. Αἰδεσ. Ἀδαμίδην Εὐστάθιον, Νίκαια—Πειραιῶς. Ἐνεγράφητε καὶ ἀπεστάλησαν εἰς ὑμᾶς δύο τελευταῖα τεύχη τοῦ ἔτους 1966.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης, Ἡ περὶ μορφώσεως διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Καππαδοκίας. — Τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, Ὁ περὶ ἱερωσύνης λόγος. Ἀπόδοσις Θ. Σπεράντσα. — Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου, Ὁ ἄνθρωπος διαφέρει ἀπὸ τὰ ζῶα μὲ τὸ λογικὸν του καὶ μὲ τὴν ἀνώτερη σωματικὴν του κατασκευή. Ἀπόδοσις Ἀνθίμου Θεολογίτη. — Ἀρχιμ. Νικοδήμου Γκατζιρούλη, Ἱεροκήρυκος Ἰ. Ἀρχ/πῆς Ἀθηνῶν, Οἱ συλλειτουργοί μου. — Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Ἱεροκήρυκος Ἰ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως, Ἡ χαρὰ κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον. — Ἀρχιμ. Προκοπίου Παπαθεοδώρου, Πλειότερον καὶ καθαρώτερον φῶς εἰς τὴν νεολαίαν μας. — Βασ. Ἡλιάδης, Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι ποῦ ἐτίμησε τὴ μνήμη των ἡ Ὁρθοδοξία. — Φ. Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — Βασ. Μουστάκη, Τὸ πῶς ἰσχυρὸ δόκανο. — Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Καλύβα, Κυριακοδρόμιον ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ ἐνικυτοῦ. Θεία Οἰκοδομή. — Ἀλληλογραφία.

Τύποις: ΤΣΙΡΩΝΗ (Μονοτυπικὰ Συμμορτώματα)

Ὁδὸς Μενάνδρου 4, Ἀθῆναι — Τηλέφ. 311.121

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου: Δημήτριος Β. Δεσποτάκης
Λεωφόρος Ἡρώων 26, Περιστέρι